

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยใช้รูปแบบ Power of Love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ
2. เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
4. เอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ
5. เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข
6. เอกสารแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบเป็นแบบจำลองขององค์ประกอบ หรือตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน และสามารถใช้อธิบายความสัมพันธ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้เข้าใจได้ง่าย นักวิชาการทางการศึกษาได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบไว้ ดังนี้

1.1 ความหมายของรูปแบบ

วิสิทธิ์ศักดิ์ ชัยเกิด (2559 : 135) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างโปรแกรมแบบจำลอง ตัวแบบหรือจำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้น จากการลดทอนเวลาและเทศะที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ผู้วิจัยสามารถใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ หรือตัวแปรที่มีอยู่ในปรากฏการณ์ธรรมชาติ หรือในระบบต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอนของ องค์ประกอบ หรือกิจกรรมในระบบพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษา เพื่อใช้แทนแนวคิด หรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งอย่างเหมาะสม

พิรดา มาลาม (2560 : 14) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นโครงสร้างทางความคิดโปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบจำลองสภาพความเป็นจริงที่มีองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยจะต้องพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษา เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ตามองค์ประกอบที่ศึกษาจากรูปแบบนั้น ๆ

ทิตนา แคมมณี (2561 : 220) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง เป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลายปกติในการศึกษาวิจัยในเรื่องใด ๆ ก็ตาม ผู้ศึกษาจะต้องตั้งคำถามที่ต้องการคำตอบ ซึ่งก็คือคำตอบที่คาดคะเน

ไว้ล่วงหน้า สมมติฐานเหล่านี้มักจะได้มาจากความรู้หรือข้อค้นพบที่ผ่านมา หรืออาจจะเกิดจากประสบการณ์ของผู้ศึกษาวิจัยหรืออาจจะเกิดจากทฤษฎีหลักการต่าง ๆ สมมติฐานเป็นข้อความที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ของเรื่องนั้น ๆ ซึ่งจะยังคงเป็นเพียงเครื่องมือในการแสวงหาคำตอบเท่านั้น จนกว่าจะได้รับการนำไปพิสูจน์ทดสอบ หากสมมติฐานเป็นจริงข้อความนั้นก็จะสามารถนำไปใช้ในการทำนายหรืออธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้รูปแบบเช่นเดียวกับสมมติฐานที่บุคคลอาจสร้างขึ้นจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมยหรือจากทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ ได้ แต่รูปแบบไม่ใช่ทฤษฎี

เสถียร วัชรนิมิต (2562 : 74) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง การจำลองภาพองค์ประกอบที่สำคัญของปรากฏการณ์ หรือลักษณะของสิ่งของ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ ของปรากฏการณ์นั้น ๆ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่าสามารถใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบนั้น ๆ

คัมมิงส์ และวอเลย์ (Cumming and Worley, 2013: 53) ได้อธิบายคำว่ารูปแบบ (model) ว่าเป็นการย่อส่วนปรากฏการณ์อย่างหนึ่งให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจแสดงให้เห็นแผนที่เป็นรูปแบบของทฤษฎี หรือเป็นการประพจน์ปฏิบัติในเชิงอุดมคติเพื่อให้สามารถเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนโดยอ้างอิง

จากความหมายที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างหรือองค์ประกอบของความสัมพันธ์ของกิจกรรม หรือขั้นตอนการดำเนินงานที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถเทียบเคียง หรือนำไปใช้เป็นตัวแบบในการดำเนินการที่มีลักษณะเดียวกัน ซึ่งรูปแบบจะช่วยแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดของความสัมพันธ์ได้ชัดเจนขึ้นและง่ายขึ้นหรือแปลความหมายได้ รูปแบบจึงเป็นการจำลองภาพในอุดมคติหรือตัวแทนความจริง แต่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นที่นำไปสู่การอธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่า จะเกิดขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจที่ไม่มีองค์ประกอบที่แน่นอนตายตัวหรือรายละเอียด ทุกแง่ทุกมุม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบเพื่อให้มีความตรงและเชื่อถือได้ รวมถึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบของโครงสร้างหรือองค์ประกอบนั้น

1.2 ประเภทของรูปแบบ

วิสิทธิ์ศักดิ์ ชัยเกิด (2559 : 136) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบมีอยู่หลายประเภท ซึ่งในแต่ละสาขาก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แบ่งออกเป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิรูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

สมาน แก้วคำไสย์ (2559 : 60) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบที่นักการศึกษาและนักวิชาการได้กล่าวไว้ เมื่อรวมแล้วจะมีรูปแบบหลัก ๆ อยู่ คือ รูปแบบเชิงกายภาพ รูปแบบเชิงสัญลักษณ์

รูปแบบเชิงเทียบเคียง รูปแบบเชิงข้อความ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุ รูปแบบปกติ รูปแบบประชาธิปไตย รูปแบบทางการเมือง รูปแบบจิตวิสัย และรูปแบบคลุมเครือ

ชิรวัฒน์ นิจนตร (2560 : 76) ได้กล่าวไว้ว่า ประเภทของรูปแบบ จำแนกเป็น ดังนี้

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริง แต่มีขนาดย่อ

1.2 รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎี การคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

Keeves (1997:560-565) ได้แบ่งประเภทของแบบจำลองที่ใช้ในทางการศึกษาเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model)

2) รูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic Model)

3) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model)

4) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Model)

ดังนั้น จากการศึกษาประเภทของรูปแบบที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของรูปแบบโดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้นตามแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ สำหรับประเภทของรูปแบบที่นำมาใช้เป็นรูปแบบเชิงอธิบายที่แสดงให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบตามวัตถุประสงค์ มีทั้งรูปแบบทางการศึกษา และสังคมศาสตร์ รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้ รูปแบบที่สำคัญทางการศึกษามีอยู่ 4 ประเภท คือ รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ รูปแบบเชิงข้อความ หรือรูปแบบเชิงอธิบาย รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ และรูปแบบเชิงเหตุผล

1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

วัชรศักดิ์ สงค์ปาน (2558 : 23) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบไม่ปรากฏชัดเจนว่าจะประกอบด้วยกี่องค์ประกอบ แต่สามารถสรุปจากแนวคิดที่สอดคล้องกันขององค์ประกอบของรูปแบบที่นักการศึกษาส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันมีอยู่ 4 องค์ประกอบ คือ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) ระบบงานและกลไก และ (4) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

สกล คามบุคย์ (2559 : 90) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบต้องมีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่จะสามารถอธิบายคุณลักษณะองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ นำไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น และเป็นพื้นฐานหรือหลักของรูปแบบการพัฒนานั้น ๆ

สมาน แก้วคำไสย์ (2559 : 61) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบประกอบด้วยโครงสร้างที่องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย หรือตัวบ่งชี้ที่จะสามารถอธิบายถึงกิจกรรม หรือแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลตามโครงสร้างขององค์ประกอบหลักที่กำหนด โดยมีหลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีรองรับ

บราวน์ และโมเบิร์ก (Brown & Moberg. 2010 : 24) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นควรครอบคลุมงานทั้งหมดที่กำลังดำเนินการอยู่หรือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของงานทั้งหมดก็ได้ ในการตั้งวัตถุประสงค์ของรูปแบบอาจกำหนดออกมาในรูปของเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการหรือผลผลิตที่ต้องการให้เกิดขึ้นก็ได้ และวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นจะเป็นเป้าหมายในการออกแบบกลไกการทำงานเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ซึ่งกลไกของรูปแบบเป็นองค์ประกอบของระบบงานที่มีความเป็นอิสระจากกัน แต่ทำงานสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน ในการทำงานการออกแบบรูปแบบกำหนดเฉพาะองค์ประกอบสำคัญของระบบนั้น ๆ องค์ประกอบตามรูปแบบของบราวน์และโมเบิร์กประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบไม่มีการกำหนดรูปแบบที่ตายตัว ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายสำคัญของรูปแบบ แต่โดยทั่วไปจะประกอบด้วย 4 ส่วน คือ (1) หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ (2) โครงสร้างและกิจกรรมของรูปแบบ (3) วิธีดำเนินการและการนำสู่การปฏิบัติ และ (4) กลไกสนับสนุนและเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่ศึกษาหรือการออกแบบแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับการศึกษาต้องการทำนายปรากฏการณ์ด้านใด เรื่องอะไร แล้วจึงเลือกใช้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ต้องการ สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาเท่าที่พบ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงการจัดการองค์การบริหารหรือโครงสร้างระบบบริหาร และแนวทางในการดำเนินงานในภาระหน้าที่ (Function) ที่สำคัญ ๆ ในการบริหารงานขององค์การ กล่าวโดยสรุปแล้วในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้างมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก

1.4 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

เทพบดินทร์ คะสา (2562 : 197) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบควรมีลักษณะ 5 ประการ คือ 1) ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์ของตัวแปรแบบมีโครงสร้าง 2) มีลักษณะที่ใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผล และสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) มีโครงสร้างหรือกลไกเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในเชิงเหตุผลได้อย่างชัดเจน 4) นำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา และ 5) ความสอดคล้องระหว่างรูปแบบกับทฤษฎีของเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่จะใช้รูปแบบ

คีฟส์ (Keeves, 1997 : 560) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบที่ดีและใช้ประโยชน์ได้ควรมีข้อกำหนด (Requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (Associative Relationship)
2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

ดังนั้น จึงสามารถสรุปคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีได้ว่า รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

- 1) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ
- 2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการทำนายผลที่จะเกิดขึ้น สามารถตรวจสอบได้ข้อมูลเชิงประจักษ์
- 3) รูปแบบควรชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน
- 4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด หรือมโนทัศน์ใหม่ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ และเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

1.5 การสร้างและพัฒนารูปแบบ

รูปแบบที่จะนำไปใช้ในการบริหารหรือดำเนินการให้เกิดผลดี และประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องมีการดำเนินการสร้างและพัฒนาตามขั้นตอน เพื่อให้ได้รูปแบบที่ดีมีความถูกต้องและเหมาะสมที่สุดกับสิ่งที่นำไปใช้นั้น ๆ นักการศึกษา นักวิชาการ ได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนารูปแบบ ไว้ดังนี้

วาโร เฟ็งสวีสต์ (2553 : 9-10) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างและพัฒนารูปแบบ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารายกรณี หน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษานำมาใช้อำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบรวมทั้ง ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละ

องค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผล เป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

1.2 การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

1.2.1 การศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

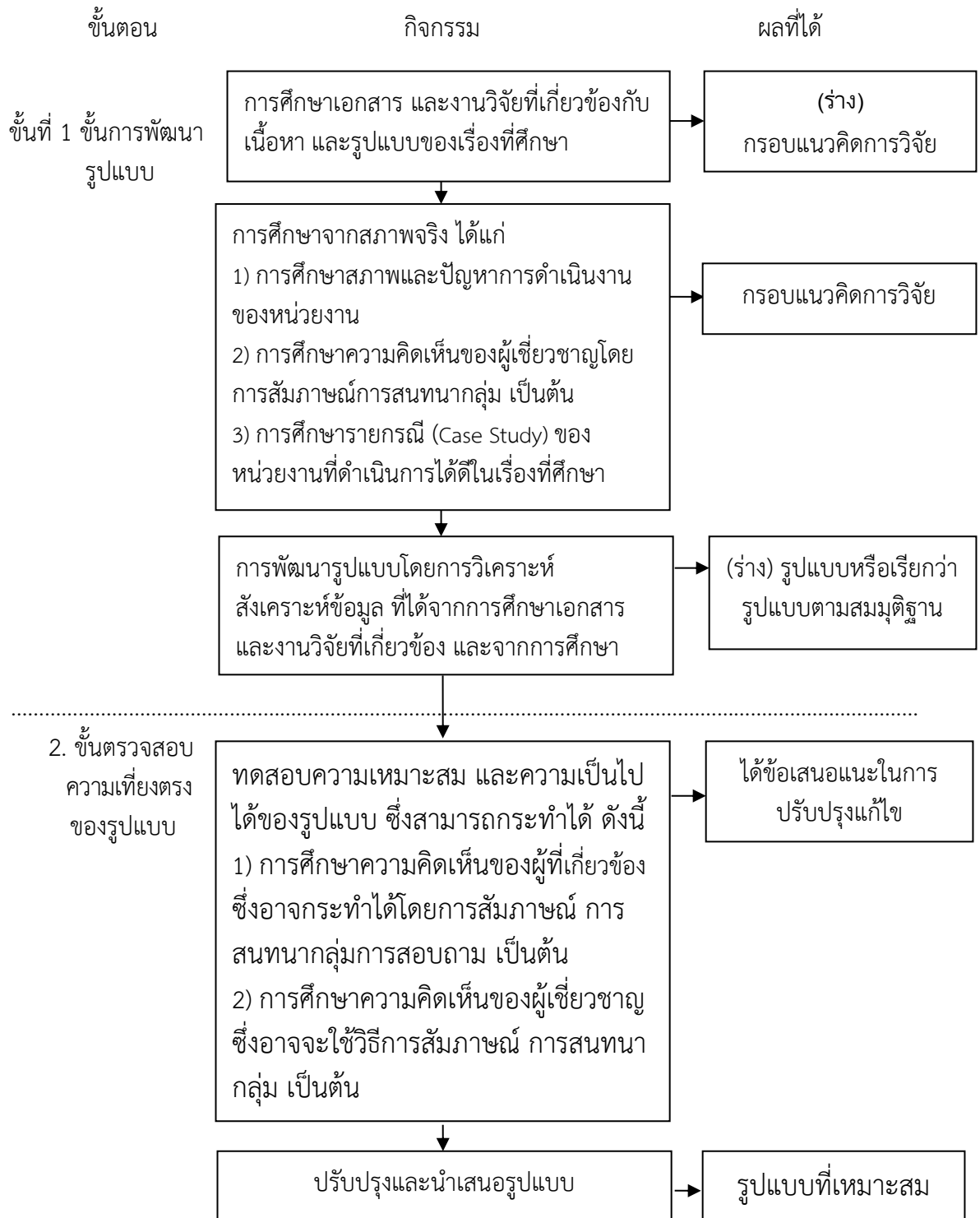
1.2.2 การศึกษารายกรณี (Case Study) หรือพหุกรณีหน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จ หรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ

1.2.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นต้น

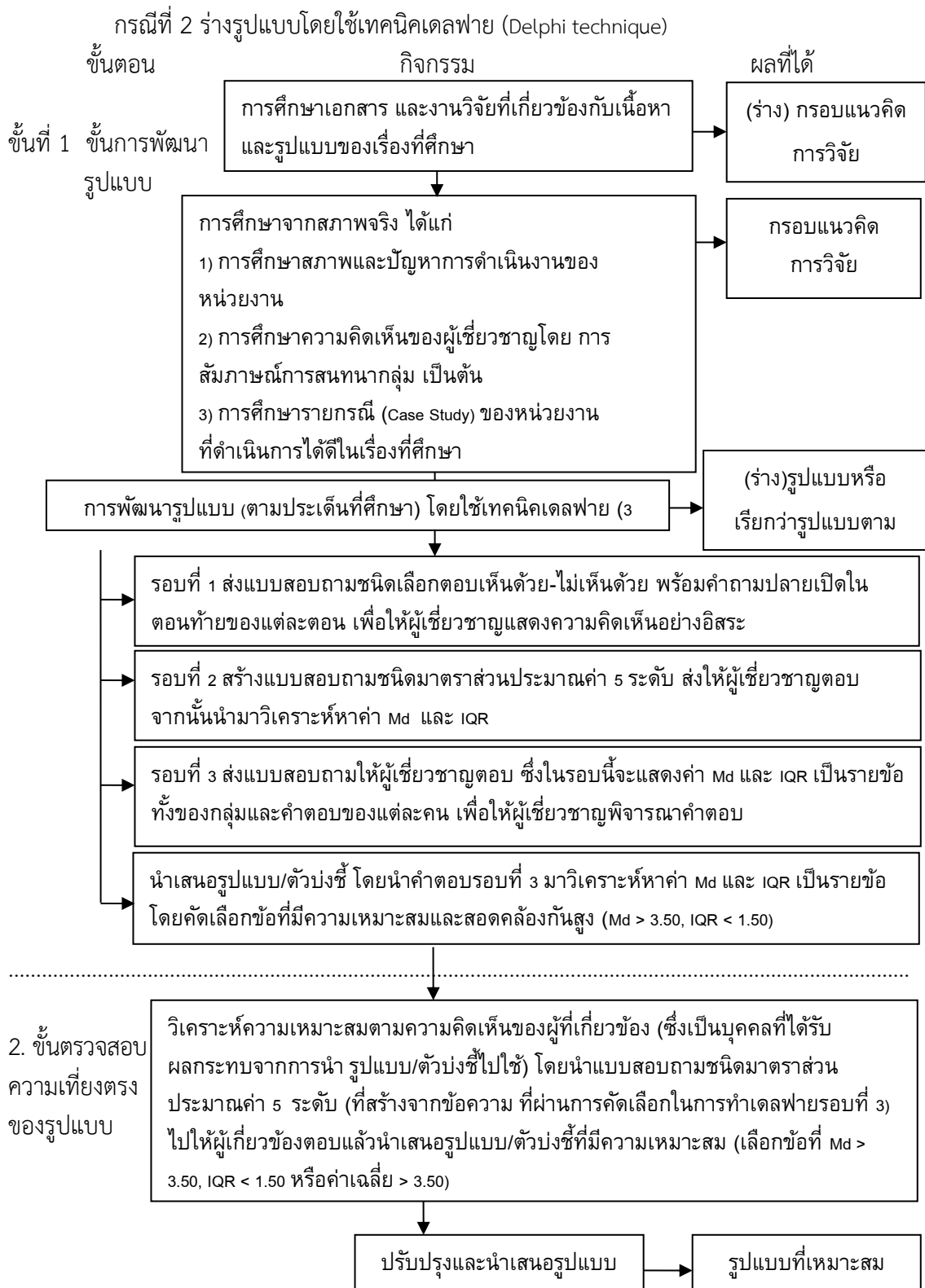
1.3 การจัดทำรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 และ 1.2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัยเพื่อนำมาจัดทำรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ภายหลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบ ที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความ เที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริง จะช่วยให้ทราบ อิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบ ผู้วิจัยอาจจะปรับปรุง รูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจาก รูปแบบ ซึ่งจะทำได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งกระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบ สามารถแสดงเป็นภาพดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 ร่างรูปแบบจากการวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาจากสภาพจริง

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการพัฒนาแบบ
ที่มา : วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2553 : 12)

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการพัฒนาแบบ
ที่มา : วาโร เฟ็งสวัสต์ (2553 : 13)

โมตรี บุญทศ (2554: 66) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนโดยดำเนินการพัฒนารูปแบบและนำเสนอ 6 ขั้นตอน โดยเพิ่มขั้นตอนการเตรียมการก่อนวิจัย และขั้นประเมินและปรับปรุงการบริหาร ดังนี้

1. การเตรียมก่อนการวิจัย โดยการเลือกพื้นที่การวิจัย การเตรียมทีมวิจัย เครื่องมือวิจัย
2. วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาโรงเรียน พื้นที่ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สภาพปัจจุบัน ปัญหาโรงเรียนพื้นที่การวิจัย ศึกษาคุณภาพโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 3 โรงเรียน
3. ร่างรูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียน
4. ตรวจสอบและแก้ไขร่างรูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียน
5. ทดลองใช้รูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียน
6. ประเมินและปรับปรุงการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ ส่งผลต่อคุณภาพ โรงเรียน

อุดมศิลป์ คันธภูมิ (2558 : 19) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างและการพัฒนารูปแบบมีขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และสภาพที่พึงประสงค์โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสำรวจ เพื่อนำผลที่ได้มากำหนดกรอบแนวคิดในการกร่างรูปแบบ
- ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบ โดยการสังเคราะห์เอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีแบบสำรวจและการศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ เพื่อยกร่างรูปแบบ และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
- ขั้นตอนที่ 3 นำรูปแบบไปใช้ในการทดลอง
- ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการใช้รูปแบบ

เกรียงไกร ทานะเวช (2562 : 47-58) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนารูปแบบ คือ กระบวนการในการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลองนอกจากนี้การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ พบว่าไม่สามารถกำหนดแน่นอนตายตัวได้แต่ขึ้นอยู่กับรายละเอียดของปรากฏการณ์หรือสิ่งที่เราจะพัฒนารูปแบบนั้น ๆ ดังนั้น ขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบ เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดขั้นตอนการพัฒนารูปแบบสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การสำรวจสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ ระดับความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบ และตัวชี้วัด 2) ศึกษาแนวทางที่เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) 3) ร่างและพัฒนารูปแบบให้ชัดเจน 4) การตรวจสอบและประเมินรูปแบบโดยการสนทนากลุ่ม Focus Group 5) ทบทวนและปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้สมบูรณ์

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การสร้างและพัฒนารูปแบบมีกระบวนการสำคัญอยู่ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและสภาพที่พึงประสงค์ โดยการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจจากการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำคัญจำเป็นในเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดร่างรูปแบบ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบโดยอาศัยข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 กำหนดร่างรูปแบบ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ และขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการใช้รูปแบบที่สร้างขึ้น อย่างไรก็ตามในการสร้างรูปแบบ (Model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่า ต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มจากการศึกษาองค์ความรู้ (Intensive Knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้น จึงค้นหาข้อเท็จจริง สมมุติฐาน และหลักการของรูปแบบที่พัฒนาแล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น

สำหรับการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยใช้รูปแบบ Power of Love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางและสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยใช้รูปแบบ Power of Love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 จากเอกสารรูปแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข เอกสารเกี่ยวกับการบริหาร การศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วกร่างรูปแบบ และหาคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พร้อมกับปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และตรวจสอบคุณภาพและความสอดคล้องของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยใช้รูปแบบ Power of Love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 กับประชากรที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยใช้รูปแบบ Power of Love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 จากประชากรที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การประเมินทั้งหมดจำนวน 4 ด้าน คือ 1) ด้านความถูกต้องของรูปแบบ 2) ด้านประโยชน์ของรูปแบบ 3) ด้านความเหมาะสมของรูปแบบ และ 4) ด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบ

1.6 การตรวจสอบรูปแบบ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบเพื่อทดสอบ หรือตรวจสอบรูปแบบนั้น ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธีซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณภาพ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ อาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงปริมาณ ใช้วิธีการทางสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบมีนักวิชาการ ได้อธิบายไว้ ดังนี้

วาโร เฟ็งส์วีสต์ (2553 : 9-10) ได้กล่าวไว้ว่า การตรวจสอบ หรือการทดสอบรูปแบบ อาจกระทำได้ในลักษณะ ดังนี้

1. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินที่พัฒนา โดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงาน

ของ Stufflebeam และคณะ ได้นำเสนอหลักการประเมิน เพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรม การตรวจสอบ รูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน ดังนี้

1.1 มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมิน ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมิน การตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมิน ความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมิน ความ น่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบ ในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ หรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ แต่งานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการ ความละเอียดอ่อน มากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุป

สมาน อัครภูมิ (2558 : 9) ได้เสนอแนวทางในการตรวจสอบรูปแบบที่เป็นขั้นตอนสุดท้าย ของการวิจัยและพัฒนาแบบไว้ อาจจะใช้วิธีใดวิธีหนึ่งจาก 3 วิธี ดังนี้ คือ

1. การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 – 20 คน พร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของรูปแบบ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่าง ๆ

2. การตรวจสอบโดยการประชุมสัมมนา โดยผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนานักคนที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เสร็จแล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา วิพากษ์ ประเมิน รูปแบบทั้งในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และให้ข้อเสนอแนะต่อไป

3. การตรวจสอบโดยการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ในสภาพจริง หรือเหตุการณ์จำลองตามแบบแผนที่ออกแบบไว้ เพื่อสังเกต รวบรวมข้อมูล และความเห็นต่อ ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป หลังจากได้ข้อมูลจากการ ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยควรได้ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบเพิ่มเติมพร้อม กับสรุปข้อมูลความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่เห็นว่าสำคัญต่อรูปแบบและการนำรูปแบบไปใช้ต่อไป

เสถียร วัชรนิมิต (2562) กล่าวว่า การตรวจสอบรูปแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบ หรือทดสอบรูปแบบ ถึงความเหมาะสมความเป็นไปได้ของรูปแบบในการปฏิบัติจริงหรือข้อมูลเชิง ประจักษ์ ซึ่งมีหลายวิธีผลของการตรวจสอบรูปแบบจะนำไปสู่การปฏิเสธหรือยอมรับรูปแบบ อันจะส่งผลถึงการปรับปรุงสร้างหรือพัฒนาแบบใหม่ต่อไป

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การตรวจสอบรูปแบบ มีหลายวิธีโดยมีแนวทางในการตรวจสอบ ดังนี้

1. การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 15 - 20 คน พร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ตลอดจน ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่าง ๆ

2. การตรวจสอบโดยการประชุมสัมมนา การสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนาบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเสร็จแล้วให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประชุมสัมมนา วิพากษ์ ประเมิน รูปแบบทั้งในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และให้ข้อเสนอแนะต่อไป

3. การตรวจสอบโดยการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสภาพจริง หรือเหตุการณ์จำลอง ตามแบบแผนที่ออกแบบไว้ เพื่อสังเกต รวบรวมข้อมูล และความเห็นต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป หลังจากได้ข้อมูลจากการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยควรได้ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบเพิ่มเติมพร้อมกับสรุปข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่เห็นว่าสำคัญต่อรูปแบบและการนำรูปแบบไปใช้ต่อไป

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบรูปแบบโดยการตรวจสอบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านความถูกต้อง 2) ด้านประโยชน์ 3) ด้านความเหมาะสม และ 4) ด้านความเป็นไปได้ เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ต่อไป

2. เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยใช้รูปแบบ Power of Love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดในเรื่องต่อไปนี้ 1) แนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 2) ความหมายของการมีส่วนร่วม 3) ลักษณะของการมีส่วนร่วม 4) กระบวนการมีส่วนร่วม 5) บทบาทการมีส่วนร่วม 6) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม และ 7) กระบวนการบริหารแบบการมีส่วนร่วมโดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ดาร์ริกา ดวงกลาง (2554 : 25) ได้สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วม เป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะหลักเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม คือ ถ้าการตัดสินใจใดก็ตามส่งผลกระทบถึงบุคคลต่าง ๆ บุคคลเหล่านั้น ควรจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น หมายความว่า หลักการนี้ตั้งอยู่บนความคิดที่ว่าบุคคลแต่ละคนย่อมจะทราบดีว่าตนต้องการอะไร เพราะฉะนั้น การที่เหตุการณ์ใดก็ตาม จะส่งผลกระทบต่อถึงบุคคลหนึ่ง บุคคลนั้น ย่อมจะทราบว่าเขาต้องการหรือไม่ ต้องการอะไรบ้างที่จะเกิดขึ้นกับตัวเอง ดังนั้น เพื่อความยุติธรรมบุคคลนั้น ควรที่จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดให้เหตุการณ์นั้น เป็นไปอย่างที่เขาต้องการ เพื่อให้ผลที่ตามมาเป็นไปตามที่เขาต้องการ

อำนาจ บุญทวี (2556 : 14) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดของการมีส่วนร่วม เกิดจากแนวคิดที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเกิดพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสภาพที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงร่วมกันที่จะต้องรุนแรงมาก พอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยขึ้นอยู่กับ

สภาพความคิด ความเชื่อของแต่ละบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคสมัยอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ เพราะทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์ และอุทิศตนมากยิ่งขึ้น เพื่อการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการศึกษา การมีส่วนร่วมจึงเป็นการเปิดโอกาส และส่งเสริมให้บุคคล ประชาชน ชุมชนกลุ่มบุคคล หรือองค์กรต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมทั้งทางตรง หรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำร่วมกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเอง และชุมชน ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ เพื่อให้กิจกรรมนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (พชรภรณ์ สิงห์สุรี, 2558 : 12)

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของไทย เริ่มมาจากแนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่จะทำให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยปรากฏแนวคิดในมาตรา 8 (2) การจัดการศึกษาให้ยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ๆ รวมทั้งมาตรา 29 ได้กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 6 ประการ คือ (1) หลักการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา (2) หลักการบริหารตนเองโดยให้สถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารในรูปขององค์คณะบุคคล (3) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยผู้เกี่ยวข้องสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งร่วมคิดร่วมตัดสินใจและร่วมทำ (4) หลักการภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุนเป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก (5) หลักการพัฒนาทั้งระบบเป็นการปรับทั้งโครงสร้าง และวัฒนธรรมองค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงที่ระบบทั้งหมด และ (6) หลักการความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โดยโรงเรียนต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบเพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (ประจวบ หนูเลี้ยง เด่น ชะเนตยั้ง และนวลพรรณ วรณสุธี, 2558 : 1)

มาสโลว์ (Maslow, 1943 : 370-396) นักจิตวิทยา ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้กำหนดค้นหาหรือความอยาก และจะพยายามขวนขวายให้ได้มา ซึ่งสิ่งที่ต้องการตอบสนอง และความอยากนี้เกิดจากมนุษย์มีความจำเป็น (Need) ซึ่งแต่ละเผ่าพันธุ์ จะแสดงออกถึงความต้องการไม่เหมือนกัน แต่อย่างน้อยที่สุดก็จะมีขั้นพื้นฐานที่เหมือนกันเป็นลำดับไป แต่ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับว่าได้รับการตอบสนองความต้องการระดับใดมากน้อยแค่ไหน ซึ่งมาสโลว์ สรุปว่า

1. มนุษย์เรามีความต้องการและความต้องการนี้อยู่ตลอดเวลาไม่มีสิ้นสุด
2. ความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองแล้วย่อมสิ้นสุดลง และความต้องการใหม่ในลำดับต่อไปที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเกิดขึ้น
3. มนุษย์เราจะมีความต้องการตามลำดับชั้นของความสำคัญจากต่ำไปหาสูงมาส์โลว์ ได้ตั้งสมมุติฐาน เรียกว่า “ลำดับชั้นแห่งความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of needs) แบ่งออกได้ 5 ลำดับ ดังนี้

- 1) ความต้องการสิ่งจำเป็นทางร่างกาย
- 2) ความต้องการในด้านความปลอดภัย
- 3) ความต้องการในด้านสังคม
- 4) ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ เกียรติยศ ชื่อเสียง
- 5) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต

จากแนวคิดของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาแล้ว รวมถึงแนวคิดของมาส์โลว์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานกับทางราชการนั้น ในบางครั้ง ก็เพื่อต้องการที่จะมีชื่อเสียง เกียรติยศ หรือต้องการยอมรับยกย่องจากสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากการที่นักธุรกิจ หรือพ่อค้าที่มีฐานะร่ำรวย เมื่อมีทรัพย์สินสมบัติเพียงพอแล้ว ยังต้องการมีชื่อเสียง หรือต้องการได้รับการเชิดชูยกย่องจากสังคม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางราชการ ในรูปแบบต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ถือได้ว่าเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขึ้นอยู่กับความคิดความเชื่อของแต่ละบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมอีกด้วย เป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ เพราะทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุทิศตนมากยิ่งขึ้น เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาเป็นการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้บุคคล ประชาชน ชุมชน กลุ่มบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมทั้งทางตรงหรือทางอ้อมนั่นเอง

2.2 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นัฐติยา ปัญญา (2556 : 22) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางสังคม ด้านจิตใจ และอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

ภวันตรี สุเกต (2556 : 33) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดการร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์ (2561 : 19) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรในระดับต่าง ๆ หรือการเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อเป้าหมายขององค์กรในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ การร่วมตรวจสอบ และการร่วมปรับปรุงแก้ไข โดยใช้ทรัพยากรและมีความรับผิดชอบร่วมกัน

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาแล้ว จึงสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจในการปฏิบัติงาน และ การร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อเป้าหมายขององค์การในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติการร่วมตรวจสอบ และการร่วมปรับปรุงแก้ไข โดยใช้ทรัพยากรและมีความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้กิจกรรมนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการมีส่วนร่วม มีอยู่หลากหลายขึ้นอยู่กับว่าจะยึดประเด็นใดเป็นสำคัญ เช่น การเน้นลักษณะการมีส่วนร่วมในประเด็นที่เกิดจากกิจกรรมการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ในประโยชน์สาธารณะ การเข้าร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนและร่วมตรวจสอบในลักษณะองค์กร ชุมชน ฯลฯ และการเน้นในลักษณะของการบริหารที่เกิดจากการดำเนินงานในทางนโยบายและในทางปฏิบัติการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกับชุมชน นักวิชาการได้ให้ความเห็นไว้ ดังนี้

ฮันติงตัน และเนลสัน (Huntington & Nelson, 1975:12-15) ได้สรุปไว้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะพิจารณาจากกิจกรรมและการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไปในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้นจะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม โดย Huntington & Nelson ได้มีหลักในการพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. กิจกรรม ลักษณะของการมีส่วนร่วมประเภทนี้ให้ดูจากกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น ด้านการเมือง อาจพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง กรณีที่รัฐมีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้นว่าสามารถกระทำได้เพียงใด

2. ระดับการบริหาร โครงสร้างขององค์กรหนึ่งจะต้องมีสายการบังคับบัญชา ดังนั้น การมีส่วนร่วมจะพิจารณาได้จาก

- 2.1 ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ดังนั้น การมีส่วนร่วมในแนวราบจึงเป็นไปอย่างหลวม ๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน

- 2.2 ในแนวตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้า ลูกน้อง มีฝ่าย แผนกต่างๆ ลดหลั่นกันไป เป็นต้น การทำงานจึงมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

- 2.3 การมีส่วนร่วมทั้งแนวราบและแนวตั้งนั้นในบางครั้งจะต้องทำงานร่วมกัน ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น จึงต้องแสดงบทบาทตามสถานภาพของแนวราบและแนวตั้ง

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2551 ; อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562 : 186) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ในเอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท ได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียด

ของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าว จะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชน และฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะ ในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4. การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังของผู้ที่มีส่วนได้ และส่วนของโครงการการประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับมีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการ โดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง ในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์การ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

สำหรับลักษณะของการมีส่วนร่วมของโคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1981 ; อ้างถึงใน นัฐติยา ปัญญา, 2556 : 23) ได้อธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมโดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) มีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ
  - 1.1 ริเริ่มตัดสินใจ
  - 1.2 ดำเนินการตัดสินใจ
  - 1.3 ตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2560 : 19) ได้จำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วม ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของภาคีเครือข่าย และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานและกำหนดทรัพยากร แหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงานตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการที่พวกเขาดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมิน ผลนี้ อาจเป็นการประเมินผลย่อย (Formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมิน ผลสรุปรวบยอดของโครงการทั้งหมด

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในระดับกิจกรรม ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การประชาสัมพันธ์ การลงประชามติ และการมีส่วนร่วมในระดับการบริหาร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การใช้กลไกทางกฎหมาย ในประเด็นการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารนี้ ยังจะต้องพิจารณาจากในแนวราบทุกแผนกทุกฝ่าย จะมีความเสมอกันในตำแหน่ง และในแนวคิด เป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา

จากลักษณะของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมตามกระบวนการบริหาร การมีส่วนร่วมตามประเภทของกิจกรรม และการมีส่วนร่วมตามระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วม สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วม คือ 1) การร่วมในการตัดสินใจโดยการร่วมคิดร่วมวางแผน 2) ร่วมดำเนินการในกิจกรรมการบริหาร โดยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่าง ๆ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุก ๆ ด้าน 3) ร่วมในการวัดและประเมินสิ่งที่ได้ปฏิบัติร่วมกัน รวมถึงการร่วมกันตัดสินใจผลการดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และ 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน มีความภาคภูมิใจร่วมกันในสิ่งที่ได้ลงมือดำเนินการมาแล้ว

2.4 ประเภทของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมไว้ว่า อาจกระทำได้ในหลายมิติ ดังนี้

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553 : 27) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วม โดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ

มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิดข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่าเป็นการร่วมอย่างเป็นทางการ และมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุนส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

ประจวบ หนูเลี้ยง เด่น ชะเนติยง และนวลพรรณ วรณสุธี (2558 : 13) ได้สรุปไว้ว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 6 ประการ คือ (1) หลักการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา (2) หลักการบริหารตนเองโดยให้สถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารในรูปขององค์คณะบุคคล (3) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยผู้เกี่ยวข้องสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งร่วมคิดร่วมตัดสินใจและร่วมทำ (4) หลักการภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุนเป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก (5) หลักการพัฒนาทั้งระบบเป็นการปรับทั้งโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงที่ระบบทั้งหมด และ (6) หลักการความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้โดยโรงเรียนต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบเพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

สุชาติ จักรพิสูทธิ์ (2547 : 70 ; อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562 : 191) ได้กล่าวไว้ในเรื่อง ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบ ในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้แนะตนเองให้ เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

ดังนั้น จากประเภทของการมีส่วนร่วม จึงสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีหลายประเภท ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมโดยอาศัยมิติช่องทาง 2) การมีส่วนร่วมโดยอาศัยมิติความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) การมีส่วนร่วมโดยอาศัยมิติกลยุทธ์ 4) การมีส่วนร่วมโดยอาศัยมิติระดับ 5) การมีส่วนร่วมโดยอาศัยมิติอำนาจและการควบคุม และยังรวมถึงการมีส่วนร่วมโดยตรง และการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ทั้งนี้ ประเภทของการมีส่วนร่วมไม่ว่าจะแบ่งตามมิติใดก็ตาม เป็นการกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้เห็นคุณค่าในการทำงานร่วมกัน อันจะส่งผลดี

ต่อองค์กร ผู้ร่วมงานรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ ได้แสดง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ให้คำปรึกษา ร่วมกัน แก้ไขปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่ผลสำเร็จทางการศึกษาที่มีคุณภาพ

2.5 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

สำหรับรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันไป ดังนี้

สมปอง อภินันท์ (2553 : 15) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วม หลังจากทำการศึกษาวิจัยของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณี โดยแบ่งออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมทางกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

นัฐติยา ปัญญา (2556 : 25) ได้เสนอรูปแบบหรือมิติของการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโครงการ
3. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

แอนโรนี (Anthony,C.J.,& Ogg,J (2019 :376-385) ได้ระบุถึงลักษณะสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3 ประการดังนี้

ลักษณะที่ 1 ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (subordinate involvement) โดยผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของตนเอง และตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล และคำนึงถึงประโยชน์ขององค์กรเป็นหลัก

ลักษณะที่ 2 สิ่งที่ตัดสินใจต้องเป็นเรื่องสำคัญ (involvement in important decision issues) การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญโดยความสำคัญดังกล่าวเป็นความสำคัญของทั้งองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชา การที่ผู้บริหารเลือกเฉพาะเรื่องที่ไม่สำคัญหรือไม่เกี่ยวข้องมาให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมไม่ใช่ลักษณะที่ถูกต้องของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ลักษณะที่ 3 มีการแบ่งอำนาจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา (shared authority) ตามหลักการแล้วการแบ่งอำนาจการตัดสินใจของผู้บริหารให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ได้ทำให้อำนาจของผู้บริหาร

ลดลง แต่การแบ่งอำนาจการตัดสินใจไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชากลับทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบงานมากขึ้น ถ้าผู้บริหารกลัวการเสียอำนาจส่วนนี้และไม่ยอมแบ่งอำนาจการตัดสินใจไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชาการบริหารแบบมีส่วนร่วมก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้

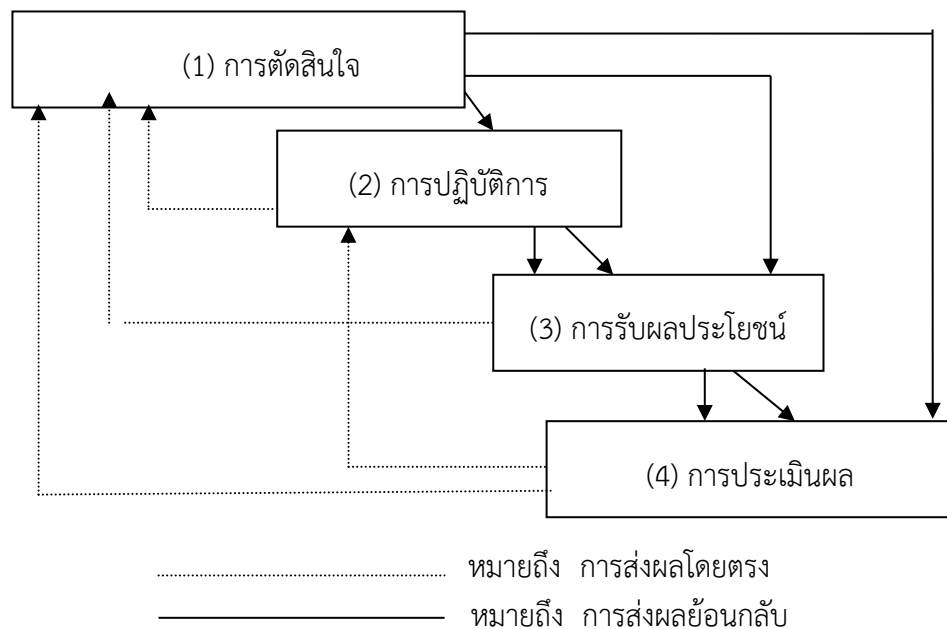
ฮังทิงตัน และเนลสัน (Hungtington and Nelson, 1975 ; อ้างถึงใน ชิตพล สุวรรณผา, 2556 : 52) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ 3 ลักษณะ คือ

- ลักษณะที่ 1 การมีส่วนร่วมโดยตุ๊กกิจกรรม เช่น การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง
  - ลักษณะที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจากระดับการบริหาร 3 ระดับ คือ ระดับแนวราบ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมโดยไม่จริงจัง ระดับแนวตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมกับผู้ที่มีอำนาจมากกว่าผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องทั้งแนวตั้งและแนวนอน
  - ลักษณะที่ 3 การมีส่วนร่วมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีอำนาจและควบคุม
- ค็อตตอน (Cotton, 1988 ; อ้างถึงใน รมย์นลิน บุญมา, 2557 : 19) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal-informal Participation) ได้แก่
  - 1.1 การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ เป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกต้องตามระบบขององค์กร ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมตามหน้าที่ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วม ตามขอบเขตที่องค์กรได้วางนโยบายไว้
  - 1.2 การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีโครงสร้าง เป็นการร่วมตกลงกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ระหว่างพนักงานในบรรยากาศของความเป็นส่วนตัว มากกว่าลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ
2. การมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อม (Direct-indirect Participation) ได้แก่
  - 2.1 การมีส่วนร่วมทางตรง เป็นการมีส่วนร่วมกันโดยตรงที่สมาชิกหรือพนักงานในองค์กรได้มีส่วนร่วมโดยตรงแบบทันที พนักงานแต่ละคนมีสิทธิและโอกาสที่จะแสดงการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง
  - 2.2 การมีส่วนร่วมทางอ้อม เป็นการมีส่วนร่วมของพนักงานโดยผ่านทางตัวแทนพนักงาน

สิริกร ทิตยวงษ์ (2556 : 27) ได้กล่าวไว้ว่า การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายด้วยตัวของเขาเองก็ถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการมีส่วนร่วมทางสมองหรือทางความคิด เมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายหรือโครงการต่าง ๆ เขาก็เกิดความผูกมัดทางจิตวิทยา (psychological commitment) ที่จะทำให้เป้าหมายหรือโครงการนั้นบรรลุ นอกจากนั้นยังเกิดความรู้สึกของการเป็นเจ้าของในเป้าหมายหรือโครงการ ดังนั้นเมื่อถึงภาคปฏิบัติเขาก็จะมีแรงจูงใจ และการกระตือรือร้นให้งานบรรลุผลตามที่เขาได้มีส่วนกำหนดขึ้นมานั้น การมีส่วนร่วมยังหมายถึง การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในภารกิจต่าง ๆ ขององค์กร ดังนั้น จึงเป็นการตอบสนองความต้องการทางสังคม ความรักใคร่ และการเป็นเจ้าของตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์อีกด้วย

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1980 : 222 ; อ้างถึงใน ัญญะ กิจนุเคราะห์, 2557 : 12) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปว่าการมีส่วนร่วมในขั้นตอนในการตัดสินใจ (Decision making) ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจได้เพียงอย่างเดียวยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการด้วย เช่น การจัดองค์การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์และการประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนา จะเห็นว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องเกือบโดยตรงกับการปฏิบัติงาน แต่ก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน โดยที่ผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์ก็เป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้ว ทั้งสิ้น นอกจากนี้ก็ยังมีผลสะท้อนกลับจากการประเมินผล และการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย ซึ่งแนวคิดนี้มีกรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วม รายละเอียดดังภาพที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980 : 222 ; อ้างถึงใน ัญญะ กิจนุเคราะห์, 2557 : 13)

จากภาพที่ 3 จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ ซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วมนั้น มุ่งให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้ที่มีบทบาทในทุก ๆ เรื่องไม่ใช่ที่กำหนดให้ประชาชนปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิด ซึ่งแนวความคิดนี้มีกรอบพื้นฐานและวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริการ และการประสานของความช่วยเหลือ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุผลประโยชน์ทางด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมที่ของ Cohen and Uphoff นี้จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีบุคคลกลุ่มหนึ่งหรือสองกลุ่มขึ้นไปช่วยกันในการจัดทำแผน การกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ในชุมชน โดยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งของชุมชนนั่นเอง เราสามารถวัดได้จากปริมาณของประชาชนที่เข้ามาไปร่วมทำกิจกรรมนั้นว่า ประชาชนได้มีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมมาน้อยเพียงใด

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2560 : 23) ได้กล่าวถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรงโดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ

2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มหรือภาคีเครือข่าย กรรมการหมู่บ้าน

3. การมีส่วนร่วมด้วยการเปิดโอกาสให้ผ่านทางองค์กร ที่มีใช้ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนประชาชน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดก็ได้

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 รูปแบบเป็นอย่างน้อย คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจลงมือปฏิบัติ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ การสนับสนุนด้านทรัพยากรที่มีส่วนเกี่ยวกับการบริหารและการประสานงาน
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ทั้งผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ด้านสังคมหรือส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและการประชุม เป็นหลักการสำคัญมากต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้ สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมในโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ควรจะร่วมมือกันอย่างน้อย 3 ฝ่าย คือ ครู นักเรียน และผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาอีกด้วย

2.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

นัฐติยา ปัญญา (2556 : 29) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีความสำคัญ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ได้ดำเนินการอยู่ในภาคีเครือข่าย ซึ่งความสำเร็จของโครงการพัฒนาภาคีเครือข่าย ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของโครงการ เช่น โครงการที่ประชาชนต้องการ
2. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของชาวบ้านเอง เช่น ชยันชนแข็ง สามัคคี มีผู้นำดี
3. ปัจจัยที่มาจากทางราชการ เช่น ถือเป็นโครงการที่สำคัญ มีงบประมาณเหลือเพียงพอ มีเจ้าหน้าที่ มีความรู้ทางวิชาการมาสนับสนุน

4. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบ เช่น การคมนาคมสะดวก วัสดุพร้อมเศรษฐกิจของหมู่บ้านไม่ฝืดเคือง

อำนาจ บุญทวี (2556 : 23) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือต่อบุคคลที่สำคัญ 2) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ และ 3) อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า

สแวนเบิร์ก (Swanberg, 1990 ; อ้างถึงใน นิติพงษ์ แก้วกัลยา, 2556 : 14) ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ ดังนี้

ประการที่ 1 การไว้วางใจกัน (trust) เป็นปรัชญาพื้นฐานของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์ เรียบร้อยหากได้รับการไว้วางใจกันช่วงเวลาในการให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการบริหาร ควรจะได้รับการควบคุมจากผู้บริหารภาระงานทั้งหมด หรือการตัดสินใจผู้บริหารจะให้โอกาสเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้บริหารที่ให้อำนาจและให้ความไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถและข้อบกพร่องของผู้ปฏิบัติงาน

ประการที่ 2 ความยึดมั่นผูกพัน (commitment) บุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงาน ต้องการความยึดมั่นผูกพัน ผู้บริหารควรที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือและฝึกรบมแก่ ผู้ปฏิบัติงานและผู้ปฏิบัติ ควรจะมีความยึดมั่นผูกพัน ซึ่งเป็นลักษณะที่ได้จากการพัฒนาการให้โอกาส เข้ามามีส่วนร่วมกับผู้บริหารที่มีความยึดมั่นผูกพันกับองค์กร การยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรเกิดจากการที่ผู้ปฏิบัติรู้ถึงเป้าหมายขององค์กร และมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับผู้บริหาร ประสบการณ์ในการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความขยันหมั่นเพียรอุตสาหะ ทำให้เกิดผลผลิตในการทำงานมากขึ้น

ประการที่ 3 การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน (goals and objectives) ความขัดแย้งเป็นความต้องการหลัก หรือเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม และความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อมีการทำงานร่วมกัน ดังนั้น การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงการพัฒนาปรับปรุงเป้าหมายขององค์กรย่อมจะขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพราะทุกคนมีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์เดียวกัน มีการทำงานที่มีทิศทางเดียวกันมี ความรับผิดชอบร่วมกันผลผลิตหรือผลงานที่ออกมาจะมีประสิทธิภาพ

ประการที่ 4 ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน (autonomy) เป็นภาวะที่เป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในการทำงาน ความมีอำนาจหน้าที่ และความสามารถในการรายงานสำหรับงานของแต่ละบุคคล ผู้ปฏิบัติงานต้องการความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานในการตัดสินใจในงานของตนเอง ซึ่งจะทำให้มีความทุ่มเทและเต็มใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่เต็มความรับผิดชอบที่ตนได้รับ

ดังนั้น จากปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมมีอยู่ 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความเชื่อ ความศรัทธาในสิ่งนั้น ๆ 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การถูกชักจูง หรือบังคับจากบุคคลอื่น รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และ 3) ปัจจัยที่เป็นสิ่งเร้า ได้แก่ ค่าตอบแทน เงินรางวัล หน้าที่การงาน ตำแหน่ง ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมอาจจะเป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือไม่สมัครใจก็ได้

2.7 กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่าน ได้อธิบายว่า กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมในหน่วยงาน การศึกษา มีกระบวนการ หรือขั้นตอนในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

นัฐติยา ปัญญา (2556 : 22) ได้กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการที่บุคคล หรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นต้องให้บุคคลเข้ามามีส่วนรับรู้ขั้นตอน หรือเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งจะทำให้กิจกรรม หรืองานที่ปฏิบัติบังเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุดหรือร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข

ศิริอร กาคำ (2556 : 21-22) ได้สรุปว่าขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ซึ่งมีขั้นตอนหลัก ๆ ทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผน
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินการปฏิบัติงาน

สุทิน ปวนเปี้ย (2556 : 55) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนในการดำเนินงานโรงเรียนโดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในโรงเรียนเป็นฐาน มีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวง และส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

2. หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการบริหารตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษาทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3. หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน ในอดีตการจัดการศึกษาจะทำกับหลากหลายบางแห่งก็ให้วัด หรือองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ต่อมา มีการรวมการจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษา และต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัดเกิดความล่าช้าและไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเองอีกครั้ง

4. หลักการบริหารตนเองในระบบการศึกษาทั่วไป มักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง แต่ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย และนโยบายของส่วนร่วมแต่มีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธีการที่ส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมายแล้วปล่อยให้โรงเรียน มีระบบการบริหารด้วยตนเอง โดยให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงานผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลางไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์การอิสระ ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามที่กำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ

ชัยอนันต์ แก้วเงิน (2563 : 37-38) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 ประเด็น ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม วางแผน การดำเนินงานโครงการ งานและกิจกรรมของสถานศึกษา มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมความคิด อภิปราย แสดงความคิดเห็นในโครงการ งานและกิจกรรมของสถานศึกษา มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการตัดสินใจในการเลือกโครงการ งานและกิจกรรมของสถานศึกษา และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการตัดสินใจระหว่างที่มีการดำเนินงานของสถานศึกษา

2) การมีส่วนร่วมดำเนินการ (Implementation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการขอรับ การสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร แรงงาน สถานที่ ในการดำเนินงานของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงานของสถานศึกษาทั้งงานประจำและงานทั่วไปอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานในสถานศึกษาซึ่งแสดงออกถึงความผูกพันในงาน พร้อมช่วยเหลือซึ่งกันและกันขณะดำเนินงาน มีความเห็นชอบและพร้อมให้ความช่วยเหลือสนับสนุน การดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างเต็มความสามารถ

3) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งในทางบวกและทางลบ ผลประโยชน์ทางบวก ได้แก่ ผู้บริหารให้การสนับสนุนและจัดให้มีสวัสดิการแก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ให้การยกย่องชมเชยเมื่อผลการดำเนินงาน ประสบความสำเร็จ ครูและบุคลากรทุกฝ่ายรวมถึงผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการยอมรับนับถือจากการร่วมปฏิบัติงานที่ประสบผลสำเร็จของสถานศึกษา ส่วนผลประโยชน์ทางลบได้แก่ครูและบุคลากรทุกฝ่ายรวมถึงผู้บริหารสถานศึกษายอมรับข้อผิดพลาด ข้อตำหนิ ข้อเสนอแนะ ในผลการดำเนินงานของสถานศึกษา และพร้อมช่วยกันแก้ปัญหา

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง ผู้บริหาร ครู ร่วมกันประชุมวางแผนติดตามประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา มีการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ครูเป็นผู้ประเมินผลงาน โครงการ กิจกรรม ขณะกำลังดำเนินงาน มีการประเมินผลงาน โครงการ งาน กิจกรรม ของสถานศึกษา หลังการดำเนินงานโดยบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา และมีการเผยแพร่ผลการประเมินการดำเนินงานให้บุคลากรทุกฝ่ายได้รับรู้เพื่อนำไปพัฒนากระบวนการดำเนินงาน

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน การกระจายอำนาจ และการให้อำนาจในการตัดสินใจ มีความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในขอบข่ายงาน การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายมากขึ้นและถูกต้องตามความประสงค์อย่างแท้จริง

3. เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน และการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งมีนักวิชาการทางการศึกษาได้ให้ทัศนคติ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

3.1 ความหมายของคุณภาพผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553ก : 4) ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณภาพในตัวผู้เรียนที่มีความครอบคลุมในด้านความสามารถและทักษะ ตลอดจนคุณลักษณะที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณภาพ บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

พร้อมพิไล บัวสุวรรณ (2554 : 10) ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียนมีความสามารถตามเป้าหมายของหลักสูตร คือ เป็นคนเก่ง และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง และเป็นคนดี ผู้เรียนมีทักษะทางสังคมที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุขในการทำงาน และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข

อุดมศิลป์ คันธภูมิ (2558 : 93) ได้กล่าวไว้ว่าคุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิสิทธิ์ศักดิ์ ชัยเกิด (2559 : 16) ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 5) ได้กำหนดคุณภาพผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ว่าหมายถึง การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ โดยกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (1) มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าในตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) มีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต (3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย (4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า คุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่มีในตัวผู้เรียนทั้งด้าน ความรู้ทักษะ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากศักยภาพการบริหาร การจัดการของผู้บริหาร คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ของครู ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เป็นคนดี มีทักษะทางสังคมที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุขในการทำงานและอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2563 : 5) ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาและการบริหารจัดการการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ในปีงบประมาณ พ.ศ.2563 มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมาย ของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ วัตถุประสงค์ของแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา และนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายเร่งด่วน เรื่อง การเตรียมคนสู่ศตวรรษที่ 21 อาศัยอำนาจตาม ความในมาตรา 8 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงประกาศนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ดังนี้

หลักการ

1. ให้ความสำคัญกับประเด็นคุณภาพและประสิทธิภาพในทุกมิติ ทั้งบุคลากร ทางการศึกษา ข้าราชการพลเรือน ผู้บริหารทุกระดับ ตลอดจนสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท และเป็นการศึกษาตลอดชีวิต

2. บูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการหลัก องค์กรมหาชนในกำกับ ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ให้มีความคล่องตัว รวมทั้งหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในพื้นที่ภูมิภาคให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้ เพื่อดำเนินการปฏิรูปการศึกษาร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนตามนโยบายประชารัฐ

ระดับประถมศึกษา

มุ่งคำนึงถึงพหุปัญญาของผู้เรียนรายบุคคลที่แตกต่างกันตามศักยภาพ ดังนี้

1. ปลูกฝังความมีระเบียบวินัย ทักษะชีวิตที่ถูกต้อง โดยใช้กระบวนการลูกเสือและยุวกาชาด
2. เรียนภาษาไทย เน้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้วิชาอื่น
3. เรียนภาษาอังกฤษและภาษาพื้นถิ่น (ภาษาแม่) เน้นเพื่อการสื่อสาร
4. เรียนรู้ด้วยวิธีการ Active Learning เพื่อพัฒนากระบวนการคิด การเรียนรู้ จากประสบการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองผ่านการลงมือปฏิบัติ และเปิดโลกทัศน์มุมมองร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนกับครูด้วยการจัดการเรียนการสอนในเชิงแสดงความคิดเห็นมากขึ้น
5. สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ และใช้ดิจิทัลเป็นเครื่องมือการเรียนรู้
6. จัดการเรียนการสอนเพื่อฝึกทักษะการคิดแบบมีเหตุผลและเป็นขั้นตอน (Coding)
7. พัฒนาครูให้มีความชำนาญในการสอนภาษาอังกฤษและภาษาคอมพิวเตอร์ (Coding)
8. จัดให้มีโครงการ 1 ตำบล 1 โรงเรียนคุณภาพ เน้นปรับสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกบริเวณโรงเรียนให้เอื้อต่อการสร้างคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ

ระดับมัธยมศึกษา

มุ่งต่อยอดระดับประถมศึกษา ด้วยจุดเน้น ดังนี้

1. จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม คณิตศาสตร์ (STEM) และภาษาต่างประเทศ (ภาษาที่สาม)
2. จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อสร้างทักษะพื้นฐานที่เชื่อมโยงสู่การสร้างอาชีพ และการมีงานทำ

ระดับอาชีวศึกษา

มุ่งจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำและสร้างนวัตกรรมตามความต้องการของพื้นที่ชุมชน ภูมิภาค หรือประเทศ รวมทั้งการเป็นผู้ประกอบการเองด้วยจุดเน้น ดังนี้

1. จัดการศึกษาในระบบทวิภาคี ให้ผู้เรียนมีทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
2. เรียนภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มทักษะสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพ
3. เรียนรู้การใช้ดิจิทัล เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับในการสร้างอาชีพ
4. จัดตั้งศูนย์ประสานงานการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในภูมิภาค

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) กำหนดขึ้น เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการเป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลสังคมไทย ผู้เรียนมีศักยภาพ และพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพจึงกำหนด จุดหมายของกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 5)

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงพระประมุข
5. มีจิตสำนึกในการรอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์พัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข

นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรม ในการใช้ภาษาในการถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ (1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) มีวินัย (4) ใฝ่เรียนรู้ (5) อยู่อย่างพอเพียง (6) มุ่งมั่นในการทำงาน (7) รักความเป็นไทย และ (8) มีจิตสาธารณะ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563 : 1-30) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพราะเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่ง “คนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษ และภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง” ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมาย “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดนโยบาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561– 2580) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 แผนการปฏิรูปประเทศ

นโยบายรัฐบาลที่ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 25 - 26 กรกฎาคม 2562 และนโยบาย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 โดยได้กำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และมาตรการและแนวทางในการดำเนินการตามพันธกิจ ดังนี้

1. จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถความเป็นเลิศทางวิชาการเพื่อสร้างขีดความสามารถ ในการแข่งขัน

3. พัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตรและคุณลักษณะ ในศตวรรษที่ 21

4. สร้างโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทาง การศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

5. พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็มืออาชีพ

6. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

7. ปรับสมดุและพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับ และจัดการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) เพื่อพัฒนาไปสู่ Thailand 4.0

โดยได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีหลักคิด ที่ถูกต้องและเป็นพลเมืองดีของชาติ มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น ซื่อสัตย์ สุจริต มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม

2. ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี กีฬา ภาษา และอื่น ๆ ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ

3. ผู้เรียน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดริเริ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความรู้ มีทักษะ มีสมรรถนะตามหลักสูตร และคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีสุขภาวะที่เหมาะสม ตามวัย มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเป็น พลเมือง พลโลกที่ดี (Global Citizen) พร้อมก้าวสู่สากล นำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศ

4. ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (ผู้พิการ) กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียมและมีคุณภาพ

5. ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้ และจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพ

6. สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) และสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา มีสมรรถนะในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล มีระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ และการรายงานผลอย่างเป็นระบบใช้งานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า คุณภาพผู้เรียนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาและการบริหารจัดการการศึกษา มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมายของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ วัตถุประสงค์ของแผนการปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา และนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายเร่งด่วน เรื่องการเตรียมคนสู่ศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมถึงเกณฑ์คุณภาพของผู้เรียน ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ที่ได้กำหนดตัวบ่งชี้เกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาตามกรอบการประเมินเพื่อประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มาตรฐานที่ 1 คุณภาพ ของผู้เรียน ประกอบด้วย 1) ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน และ 2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อไป

3.3 การวางแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 ค : 32-35) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นกระบวนการกำหนดแนวทางและวิธีการปฏิบัติการในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ทำความเข้าใจให้กระจ่าง โดยการประชุมชี้แจง ประชาสัมพันธ์ให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน
  - 1.1 นโยบาย จุดเน้น ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามจุดเน้น
  - 1.2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามจุดเน้น
  - 1.3 บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน
  - 1.4 แนวทางการออกแบบหลักสูตรและตารางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการพัฒนา
2. ตรวจสอบ ทบทวน วิเคราะห์จุดเด่น จุดพัฒนา โดยการตรวจสอบเอกสารข้อมูลต่าง ๆ และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
  - 2.1 คุณภาพผู้เรียนในภาพรวมของสถานศึกษาทั้งจุดเด่นและจุดพัฒนา เช่น ผลการประเมินในระดับชาติ สมศ. เขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน ฯลฯ
  - 2.2 ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แยกเป็นระดับชั้นและรายวิชา ระดับสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา ฯลฯ
3. กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามจุดเน้น แล้วกำหนดตัวชี้วัดภาพความสำเร็จของสถานศึกษาเป็นระยะ
4. กำหนดภาระงานการพัฒนาคุณภาพตามจุดเน้น
  - 4.1 ทบทวนจุดแข็ง จุดอ่อนของหลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละองค์ประกอบ เช่น วัสดุทัศนโครสร้างเวลาเรียน การจัดรายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติม การจัดตารางเรียน ฯลฯ

4.2 ออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามจุดเน้น
 4.3 ปรับโครงสร้างเวลาเรียน และตารางเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนรู้
 ที่ออกแบบไว้

4.4 ออกแบบการจัดการเรียนรู้ ให้ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามจุดเน้นทั้งใน
 และนอกห้องเรียน

4.5 จัดทำ จัดทำสื่อแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้
 ประชา แสนเย็น (2558 : 204-206) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
 ต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมการนำข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียน
 ที่ค้นพบมาวิเคราะห์ กำหนดแนวทางและวิธีการปรับปรุงแก้ไขร่วมกันเพื่อให้สามารถนำสู่การปฏิบัติ
 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ (2559 : 90 - 91) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
 ตามมาตราการ 9 ส. มีกระบวนการดำเนินงานด้านการเตรียมการ คือ ผู้บริหารมีการประชุมชี้แจง
 ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนำมาตราการไปใช้ในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน ให้ครูและผู้ปกครองทราบ
 ผู้บริหารช่วยประสานส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน

ประยงค์ เนาวบุตร (2560 : 37-39) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนา
 คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หรือพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นแผนการดำเนินงานที่จัดทำขึ้นอย่าง
 มีระบบ บนพื้นฐานข้อมูลของสถานศึกษา จากการวิเคราะห์สถานภาพของสถานศึกษาเกี่ยวกับ
 คุณภาพการจัดการศึกษาคุณภาพผู้เรียน และสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินการเพื่อกำหนดทิศทาง
 ของสถานศึกษา และการกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงาน

ดังนั้น การวางแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจึงเป็นกระบวนการใช้ข้อมูลสภาพปัญหาและปัจจัยที่
 เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ค้นพบมาวิเคราะห์แล้วกำหนดแนวทาง และวิธีการดำเนินการ
 ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำสู่การปฏิบัติในลำดับต่อไป

3.4 การพัฒนาครูและบุคลากร

วสันต์ ปานทอง และคณะ (2556 : 196-197) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาครูเพื่อศิษย์
 มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคูณลักษณะและวิธีการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ แบ่งออกเป็น 2 ชั้น

1. การศึกษาคูณลักษณะและวิธีการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ จากเอกสารและงานวิจัย
 ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับครูเพื่อศิษย์ คุณลักษณะของครูเพื่อศิษย์ ครูที่พึงประสงค์
 และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ ศึกษาระเบียบ กฎหมายและการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับ
 ครูเพื่อศิษย์ การพัฒนาบุคลากรครูเพื่อศิษย์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ และแนวคิดเชิง
 ระบบเครื่องมือที่ใช้

2. การศึกษาคูณลักษณะและวิธีการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ จากครูสอนดี ครูดีในดวงใจ
 ครูผู้รับรางวัล OBEC AWARDS ยอดครูผู้มีอุดมการณ์ และผู้ทรงคุณวุฒิที่ดำเนินการเกี่ยวกับครูเพื่อศิษย์

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ แบ่งออกเป็น 2 ชั้น ดังนี้

1. การยกร่างรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ โดยนำข้อมูลคูณลักษณะและวิธีการ
 พัฒนาครู เพื่อศิษย์ที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์

2. การตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ประกอบด้วย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ (Inputs) มี 9 ปัจจัย คือ (1) เจตคติต่อวิชาชีพครู (2) ความรู้ทางวิชาชีพ (3) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (4) การพัฒนาตนเอง (5) การจัดกระบวนการเรียนรู้ (6) ภาวะผู้นำทางวิชาการ (7) ทีมงาน (8) วัฒนธรรมการเรียนรู้ (9) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2. กระบวนการเปลี่ยนแปลง (Transformation process) ประกอบด้วย วัตถุประสงค์การพัฒนา วิธีการพัฒนา บทบาทผู้พัฒนา และบทบาทผู้รับการพัฒนา

3. ผลการพัฒนา (Outputs) ประกอบด้วย คุณลักษณะครูเพื่อศิษย์ 5 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรม (2) ด้านการจัดการเรียนรู้ (3) ด้านความรู้และทักษะ (4) ด้านเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ และ (5) ด้านคุณลักษณะและทักษะผู้เรียน

สุรพล พิมพ์สอน (2557 : 465-466) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาครูและบุคลากรเพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา มีการดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริม พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

2. สนับสนุนให้ครูพัฒนาศักยภาพ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ พัฒนาความรู้ความสามารถครูให้มีคุณภาพได้มาตรฐานวิชาชีพ และส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในศตวรรษที่ 21

ประชา แสนเย็น (2558 : 230-233) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาครูและบุคลากรเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเข้ารับการอบรม สัมมนาและการใช้ชุดฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Coursework and Training) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสร้างพันธมิตร การปฏิบัติกิจกรรมร่วม การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน และการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานจริงโดยการพัฒนางานในสถานศึกษาของตนเอง

เจริญ ภูวิจิตร (2560 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาครูเพื่อคุณภาพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คือการพัฒนาครูให้มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีความรู้ในงานทางวิชาชีพ มีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน มุ่งมั่นกระตุ้นให้ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เสริมสร้างครูให้มีศักยภาพในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ด้านการคิด วิเคราะห์ มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรู้จริงในเรื่องที่สอนเพื่อให้สามารถชี้แนะและส่งเสริมกระตุ้นผู้เรียนให้เรียนได้ด้วยตนเอง มุ่งการทำงานเป็นทีม ภายใต้บรรยากาศของวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ จัดมุ่งบริการ ให้ความสำคัญต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณลักษณะของครูที่ดีมีคุณภาพ เปี่ยมสมรรถนะเพื่อนำไปสู่การสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ “เก่ง ดี มีสุข” เข้าใจในหลักศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรม มีความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่ รู้คิด รู้วิเคราะห์มีความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรมของความเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพรองรับการพัฒนา ประเทศชาติได้อย่างราบรื่น และประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาครู เพื่อมุ่งคุณภาพผู้เรียน คือการกำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง และผลการประเมินครูนั้น

ต้องนำไปสู่ความคาดหวังของครูด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบตัวเงิน โบนัส ค่าตอบแทน การปรับเลื่อนตำแหน่งที่ก้าวหน้าสูงขึ้น หรือรางวัล ที่สร้างการยอมรับความภาคภูมิใจให้แก่ครูภายใต้แนวทางระเบียบ หลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติกล่าว คือ การพัฒนาครูในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย การปรับปรุงตัวครู การประเมินครูเพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพ ต้องอยู่บนฐานของการมีส่วนร่วม และหลักฐานของผลงานในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนเพื่อ คุณภาพครูและคุณภาพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาครูและบุคลากร เป็นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากร ได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์วิชาชีพด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้ครูและบุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์วิชาชีพ ที่เหมาะสมและเพียงพอ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และดำเนินการอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุเป้าหมายต่อไป

3.5 การสร้างทีมงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

เนื่องจากการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ไม่สามารถดำเนินการได้โดยบุคคลเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือบุคคลเพียงคนเดียว การสร้างทีมงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา มีนักวิชาการ นักการศึกษา ได้อธิบายแนวทางการสร้างทีมงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียนไว้ดังนี้

สุรพล พิมพ์สอน (2557 : 464) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างหรือพัฒนาทีมงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งระบบให้สามารถประสานความร่วมมือกันและรวมกลุ่มกันเป็นทีม เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

พิมพ์กา จันทไทย (2558 : 42-44) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างหรือพัฒนาทีมงานเป็นกระบวนการการวางแผน กำหนดเป้าหมาย กำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน การประเมินผลและปรับปรุงการทำงานของทีม การพัฒนาทีมเป็นกระบวนการทำกิจกรรมร่วมกัน เริ่มจากการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลภายในกลุ่ม เพื่อนำไปปรับเปลี่ยนและปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย การสร้างทีมงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จึงเป็นกระบวนการระดมบุคคลคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มารวมตัวกันเป็นทีมงาน หลอมรวมพลัง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ที่หลากหลายของแต่ละคน เพื่อการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ (2559 : 90-91) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามมาตรการ 9 ส. คือ สะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย สุภาพ สวยงาม สัมฤทธิ์ผล และสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึก สร้างความเป็นระเบียบวินัย และทัศนคติที่ดีให้กับครู นักเรียน บุคลากรทางการศึกษา ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการดำเนินงานอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการ มี 4 ข้อ ประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารมีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ

1.2 การนำมาตรการไปใช้ในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน ให้ครูและผู้ปกครองทราบ
 1.3 ผู้บริหารช่วยประสานส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก
 ในการดำเนินงาน

1.4 ผู้บริหาร และครูมีการตรวจสอบทบทวนมาตรการ 9 ส. อย่างต่อเนื่องและครู
 ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนำมาตรการ 9 ส. ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
 ให้นักเรียนทราบ

2. ด้านกระบวนการดำเนินงาน มี 12 ข้อ ประกอบด้วย

2.1 ผู้บริหารและครู ให้การสนับสนุนผู้เรียนตามศักยภาพ ตามความรู้
 ความสามารถ ความถนัด และความสนใจ

2.2 ครูสอนตามแผนการเรียนรู้และตามกำหนดการสอนที่วางแผนไว้

2.3 ครูมีการตรวจสอบ ทดสอบนักเรียนหลังสอน

2.4 มีการรายงานผลการดำเนินงานตามระยะเวลาที่กำหนด

2.5 ผู้บริหารและครูได้รับมอบหมายมีการติดตามผล นิเทศการดำเนินงานอย่าง

ต่อเนื่อง

2.6 ปัญหาและความต้องการของผู้เรียนได้รับการสะสาง ดูแลแก้ไข และได้รับการ
 ตอบสนอง

2.7 มีการสำรวจตรวจสอบเก็บรวบรวมข้อมูล ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน

2.8 นักเรียนได้เรียนด้วยการลงมือปฏิบัติมีผลงานอันเกิดจากการคิดวิเคราะห์
 คิดสังเคราะห์ และริเริ่มสร้างสรรค์

2.9 นักเรียนปฏิบัติสมาธิในวิชาต่อไป

2.10 ครูมีการปฏิบัติกิจกรรมสอนเสริมให้นักเรียนกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง
 และสอนซ่อมให้นักเรียนกลุ่มอ่อน

2.11 ครูมีรูปแบบการสอนที่ดี มีนวัตกรรมผลงานวิจัยที่สังเกตเห็นได้เป็นรูปธรรม

2.12 ครูมีบันทึกหลังสอน สรุปข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

3. ด้านผลการดำเนินงาน มี 4 ข้อ ประกอบด้วย

3.1 ผู้เรียนมีผลการเรียน 0, ร, มผ., มส. ได้รับการดูแลแก้ไขจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
 ดำเนินการสำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด

3.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้รับการปรับปรุงพัฒนา ให้มีคุณภาพ
 สูงขึ้น

3.3 ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละรายวิชา ได้รับการพัฒนาให้มี
 ผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น เมื่อเทียบกับปีการศึกษาที่ผ่านมา

3.4 ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ได้รับ
 การพัฒนาให้มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นใน 5 กลุ่มสาระหลัก เมื่อเทียบกับปีการศึกษาที่ผ่านมา

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้บริหาร
 จะต้องดำเนินการสร้างหรือพัฒนาทีมงาน ตั้งแต่การเริ่มวางแผน กำหนดเป้าหมาย กำหนดบทบาท
 หน้าที่ของสมาชิก ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานร่วมกันในการจัดการเรียนรู้ และดำเนินการพัฒนา

ผู้เรียนอย่างเหมาะสม มีการวางแผนการประเมินและติดตาม ตรวจสอบความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระยะ ดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม การประเมินผลและปรับปรุงการทำงานของทีมงาน มีการสร้างขวัญ กำลังใจในการทำงานร่วมกัน และให้ผลตอบแทนอย่างเป็นธรรม โดยใช้กระบวนการสร้างทีมงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เข้มแข็ง

3.6 การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนนั้น จะต้องเกิดจากคุณภาพการจัดการเรียนรู้และคุณภาพการสอนของครู ซึ่งจะต้องใช้ทั้งความรู้ ทักษะ ความสามารถ และจรรยาบรรณวิชาชีพในการปฏิบัติงาน นักการศึกษาได้อธิบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนไว้ ดังนี้

จรรยา จีบบัง และคณะ (2555 : 65) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาระบบการเรียนการสอนเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการสร้าง หรือผลิตสื่อเพื่อใช้ในการเรียนการสอน การบูรณาการการสอนโดยใช้ แผนการสอนคละชั้น การส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนา การนิเทศ กำกับ ติดตาม ของ ผู้บริหารอย่างใกล้ชิด เสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งด้านการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียน มีการหมุนเวียนการสอนของครูตามความรู้ ความสามารถและความถนัด การปรับปรุงสถานที่สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การใช้แผนการสอนคละชั้น และการมีระบบ การดูแล ช่วยเหลือนักเรียนที่ครอบคลุมครบทุกด้าน จะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีขึ้น

ประหยัด อนุศิลป์ (2555 : 1504) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น โรงเรียนต้องมีการสร้างบรรยากาศในการเรียน จัดหา สื่อและแหล่งเรียนรู้ ครูดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการสอนซ่อมเสริม เพิ่มเวลาในการเรียน มีการทดสอบอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ และส่งเสริมให้ผู้ปกครอง และองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นได้

ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ (2559 : 92) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการ สำคัญในการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้บริหารและครู ให้การสนับสนุนผู้เรียนตามศักยภาพตามความรู้ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจ
2. ครูสอนตามแผนการเรียนรู้และตามกำหนดการสอนที่วางแผนไว้
3. ครูมีการตรวจสอบ ทดสอบนักเรียนหลังสอน
4. นักเรียนได้เรียนด้วยการลงมือปฏิบัติ มีผลงานอันเกิดจากการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และริเริ่มสร้างสรรค์
5. ครูมีการปฏิบัติกิจกรรมสอนเสริมให้นักเรียนกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และสอนซ่อมให้ นักเรียนกลุ่มอ่อน
6. ครูมีรูปแบบการสอนที่ดี มีนวัตกรรมผลงานวิจัยที่สังเกตเห็นได้เป็นรูปธรรม
7. ครูมีบันทึกหลังสอน สรุปข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมที่หลากหลายของสถานศึกษา โดยจัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหา

พัฒนาสื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเหมาะสมมาสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนซ่อมเสริมตามความต้องการจำเป็นของผู้เรียน การทดสอบและประเมินผลเป็นระยะ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้ปกครอง และสังคมได้มีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับการพัฒนาคุณภาพเต็มตามศักยภาพ โดยใช้กระบวนการบริหารของผู้บริหาร การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างเหมาะสมกับผู้เรียน การสนับสนุนของผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อไป

3.7 การกำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ในการบริหารสถานศึกษาและพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สิ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญในการที่จะช่วยให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จ คือ การกำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งนี้ นักการศึกษา นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวไว้ ดังนี้

ประหยัด อนุศิลป์ (2555 : 1504) ได้กล่าวไว้ว่า การกำกับ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้กระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้นิเทศจะได้ให้คำแนะนำในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

วิสิทธิ์ศักดิ์ ชัยเกิด (2559 : 288) ได้กล่าวไว้ว่า การกำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นกระบวนการทบทวนผลการดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริม การตัดสินใจร่วมกัน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และอภิปรายซักถาม ด้วยการระดมความคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์ และประเมินผล สรุปและสะท้อนผลการประเมินที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในโอกาสต่อไป

กิ่งฟ้า สีนธวงษ์ (2560 : 11-12) ได้กล่าวไว้ว่า การกำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และการประเมินการสอนของผู้สอนที่ต้องดำเนินการไปด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ตั้งแต่เบื้องต้นว่าจะดำเนินการสอนอย่างไรให้เหมาะสม นอกจากนั้น ผู้สอนยังต้องประเมิน เพื่อกำกับ การให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ตลอดเวลา ผลการประเมินจะช่วยให้ทั้งสองฝ่าย คือ ผู้เรียนและผู้สอนปรับเปลี่ยน เชื่อมโยงและ จัดการให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนและผู้เรียนจะต้อง ประเมินตนเอง ทั้งสองฝ่าย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ว่าการดำเนินการที่มีอยู่ได้ผลอย่างไร จะแก้ไขได้ อย่างไร เพื่อให้ผู้เรียน ฝึกฝนการคิดอย่างรอบคอบ มีเหตุผล คิดวิพากษ์วิจารณ์ คิดสร้างสรรค์ และ เกิดการเรียนรู้หลักการสำคัญในดำเนินการกำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งผู้สอน อาจนำไปใช้ในการวัด และประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน ในทุกระดับของการศึกษา ได้ โดยทั้งนี้ต้องมีความเชื่อและความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ ดังนี้

1. วิธีสอนที่เหมาะสมที่สุด คือ การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพราะคุณภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการสอน

2. ผู้สอนที่จะพัฒนาคุณภาพของการเรียนรู้ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้เฉพาะเจาะจง ชัดเจน และเป็นที่น่าสนใจของผู้เรียนมากที่สุด

3. ผู้สอนต้องให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนกำหนดเป้าหมาย และได้รับข้อมูลจากการเรียนของตนเอง
  4. วิธีประเมินผลที่จะช่วยทำให้การมีคุณภาพ คือ วิธีที่ผู้สอนเป็นผู้ออกแบบวางแผนและดำเนินการร่วมกับผู้เรียน โดยอาศัยข้อมูลจากผู้เรียน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
  5. วิธีแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบสำหรับผู้เรียนจะทำให้บรรยากาศการเรียนรู้เป็นไปอย่างท้าทาย ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาการเรียนรู้
  6. การประเมินผล เป็นเรื่องที่ไม่ยากเกินไปสำหรับผู้สอนที่จะดำเนินการได้ด้วยตนเอง ถ้าหากผู้สอนตั้งใจและอุทิศตนให้กับการศึกษา เพื่อความรู้ความเข้าใจ มีการฝึกฝนสำหรับการนำไปใช้ จะทำให้ประเมินการสอน และการเรียนรู้ได้อย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบได้
  7. ผู้สอนสามารถดำเนินการประเมิน โดยการทำงานร่วมกับผู้สอนคนอื่น ๆ และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มตัวตลอดเวลา โดยผู้สอนใช้ความพยายามที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างจริงจัง
  8. การประเมินที่เหมาะสม ต้องเกิดจากความเข้าใจที่ชัดเจน และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
  9. การประเมินการเรียนการสอนในชั้นเรียน จัดเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การตัดสินใจคุณภาพของการสอน
  10. ผู้เรียนเป็นคนที่มีส่วนในการประเมิน และนำผลการประเมินไปใช้ได้
  11. การตั้งเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญของการประเมิน ดังนั้นเป้าหมายต้องชัดเจน
  12. การประเมินที่ดีต้องมีคุณภาพสูง มีหลักการ และความเที่ยงตรงที่เชื่อถือได้
  13. การประเมินเป็นสิ่งที่แต่ละคนต้องมีความเข้าใจและนำไปใช้เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ และการเรียนการสอน
  14. การประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนที่ขาดไม่ได้
- ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การกำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นกระบวนการควบคุม ดูแล ตรวจสอบ และประเมินการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศทางการประเมินเป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อวินิจฉัยข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน การปรับปรุงวิธีการเรียนรู้ หรือวิธีการทำงานของผู้เรียน การพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ครูผู้สอนนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ (1) ก่อนดำเนินกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อตรวจสอบความพร้อมหรือพื้นฐานของผู้เรียน แล้วนำไปสู่การปรับปรุงพื้นฐานความรู้ให้แก่ผู้เรียน (2) ประเมินระหว่างดำเนินกิจกรรม การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ของครู และ (3) ประเมินหลังการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อสรุปผลและตัดสินผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนว่าประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญของผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การวางแผนและการดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เกิดความสำเร็จยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

4. เอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

เนื่องจาก โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ผู้วิจัยเป็นผู้บริหาร เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ด้านการพัฒนาสติปัญญา ผู้วิจัยจึง ได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ และเป็นผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ความหมายของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

ณัชพร ศุภสมุทร์ และคณะ (2553 : 14) ได้อธิบายว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีสภาพความบกพร่องในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางด้านพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม ภาษา หรือสติปัญญา และไม่สามารถปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันได้ ดังเช่นเด็กปกติทั่ว ๆ ไป รวมถึงทางด้านการจัดการศึกษา ซึ่งต้องจัดให้มีการเรียนการสอนที่ต่างไปจากเด็กปกติ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของความบกพร่องของเด็ก และประเภทด้วย

กรองทอง จุลิรัชนิกร (2554 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย อารมณ์ ภาษา สติปัญญา รวมถึงไม่สามารถปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้เหมือนคนปกติทั่วไป จึงต้องได้รับการดูแลและพัฒนาด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้ในสังคม โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น

เบญจา ชลธารนนท์ (2554 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง ใครก็ตามที่ไม่สามารถปฏิบัติเหมือนคนปกติ และหรือชีวิตสังคมทั่วไปต้องทำเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือไม่สามารถทำทั้งหมด ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางร่างกายหรือสมอง โดยเป็นมาตั้งแต่กำเนิดหรือไม่ก็ได้

ผดุง อารยะวิญญู (2554 : 12) ได้ให้ความหมายของเด็กที่มีความต้องการพิเศษไว้ว่า หมายถึง เด็กที่มีความต้องการพิเศษต่างไปจากเด็กปกติ การให้การศึกษาสำหรับเด็กเหล่านี้จึงควรมีลักษณะแตกต่างไปจากเด็กปกติ ในด้านเนื้อหา วิธีการ และการประเมินผล

อสมภรณ์ วันทอง (2554 : 12) ได้ให้ความหมายของเด็กพิเศษ หรือ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กที่ไม่อาจพัฒนาความสามารถได้เท่าที่ควรจากการเรียนการสอนตามปกติ ทั้งนี้ เนื่องจากความบกพร่องหรือความแตกต่างทางกาย สติปัญญาและอารมณ์ รวมไปถึงเด็กที่มีความสามารถพิเศษอีกด้วย

ดังนั้น จากความหมายของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ จึงสามารถสรุปได้ว่า เด็กหรือผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ คือ บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ ซึ่งไม่สามารถปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ ดังเช่น เด็กหรือคนปกติทั่ว ๆ ไป และจะต้องได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม จึงจะทำให้สามารถพัฒนาตนเอง และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่เป็นภาระของบุคคลอื่น

4.2 ประเภทของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

กระทรวงศึกษาธิการ (2554 : 1-8) ได้สรุปไว้ว่า พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 และมาตรา 4 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ออกประกาศกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้ (1) บุคคลที่มีความ

บกพร่องทางการเห็น (2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน (3) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (4) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ (5) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (6) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา (7) บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ (8) บุคคลออทิสติก (9) บุคคลพิการซ้อน

การพิจารณาบุคคลที่มีความบกพร่องเพื่อจัดประเภทของคนพิการใหม่หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อย จนถึงตาบอดสนิท ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

1.1 คนตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นมาก จนต้องใช้สื่อสัมผัสและสื่อเสียงหากตรวจวัดความชัดของสายตาดำดีเมื่อแก้ไขแล้ว อยู่ในระดับ 6 ส่วน 60 (6/60) หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) จนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง

1.2 คนเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากวัดความชัดของสายตาดำดี เมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 18 (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 (20/70) ลักษณะบางอย่างของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่พอสังเกตได้ ดังนี้

1. เดินงุ่มง่าม ชน และสะดุดวัตถุ
2. ไม่สนใจในสิ่งที่ต้องใช้สายตา เช่น การเล่นเกม
3. มองเห็นสีผิดไปจากปกติ
4. มักบ่นว่าปวดศีรษะคลื่นไส้ตาตาย ค้นตามองเห็นเลือนราง
5. ก้มศีรษะชิดกับงานหรือของเล่นที่วางอยู่ตรงหน้า
6. ขาดความสนใจ เหม่อลอย
7. เพ่งตาหรีตา หรือปิดตาข้างหนึ่งเมื่อใช้สายตา
8. ตาและมือไม่สัมพันธ์กัน
9. ลำบากในเรื่องการใช้บันได ใส่กระดุม ผูกเชือกรองเท้า อ่าน และเขียนหนังสือ

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการได้ยิน ตั้งแต่ระดับหูตึง น้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 คนหูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่านทางการได้ยิน ไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยิน จะมีการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป

2.2 คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูดผ่านทางการได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยิน จะมีการสูญเสียการได้ยิน น้อยกว่า 90 เดซิเบลลงมาถึง 26 เดซิเบล ลักษณะบางอย่างของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่พอสังเกตได้ มีดังนี้

1. ไม่ตอบสนองเมื่อเรียก
2. มักตะแคงหูฟัง
3. ไม่พูด มักแสดงท่าทาง

4. พูดไม่ชัด เสียงผิดปกติ
5. พูดไม่ถูกหลักไวยากรณ์
6. พูดมีเสียงแปลก มักเปล่งเสียงสูง
7. พูดด้วยเสียงต่ำ หรือด้วยเสียงที่ตึงเกินความจำเป็น
8. เวลาฟังมักจะมองปากของผู้พูด หรือจ้องหน้าผู้พูด
9. รู้สึกไวต่อการสัมผัสเหมือน และการเคลื่อนไหวรอบตัว
10. ไม่มีปฏิกิริยาต่อเสียงดัง เสียงพูด เสียงดนตรีหรือมีบ้างเป็นบางครั้ง
11. ไม่ชอบร้องเพลง ไม่ชอบฟังนิทาน แต่แสดงการตอบสนองอย่างสม่ำเสมอ

ต่อเสียงดังในระดับที่เด็กได้ยิน

12. มักทำหน้าเตื่อเมื่อมีการพูดด้วย
13. ไม่พูด เมื่อมีสิ่งรบกวนจากสภาพแวดล้อม
14. ซน ไม่มีสมาธิ
15. ไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้
16. มีความลำบากในการอ่านหนังสือ
17. ไม่ตอบคำถาม
18. อาจมีปัญหาทางอารมณ์และสังคม

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะ จาก 10 ทักษะ ได้แก่

1. การสื่อความหมาย
2. การดูแลตนเอง
3. การดำรงชีวิตภายในบ้าน
4. ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
5. การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน
6. การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง
7. การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน
8. การทำงาน
9. การใช้เวลาว่าง
10. การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย

ทั้งนี้ ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี

ลักษณะบางอย่างของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่พอสังเกตได้ ดังนี้

1. พัฒนาการทางร่างกาย ภาษา อารมณ์ และสังคม เช่น การชันคอ การนั่ง การยืน การเดินทำได้ไม่สมกับวัย
2. ไม่พูด หรือพูดได้ไม่สมวัย
3. ช่วงความสนใจสั้น วอกแวก

4. ขาดความสนใจในสิ่งที่เฉพาะเจาะจง
5. ความคิด และอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย
6. อุดหนุนต่อการรอคอยน้อย
7. ทำงานช้า
8. ทำอะไรรุนแรง ไม่มีเหตุผล ไม่ถูกกาลเทศะ
9. ความเข้าใจจากการฟังดีกว่าจากการอ่าน
10. การจำตัวอักษร หรือข้อความน้อยกว่าวัย
11. มักมีปัญหาทางการพูด
12. อวัยวะภายนอกบางส่วนมีรูปร่างผิดปกติ
13. กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน
14. ไม่สามารถปรับตัวได้
15. ไม่สามารถช่วยตนเองได้เมื่อเปรียบเทียบกับวัยเดียวกัน
16. ชอบเล่นกับเด็กที่มีอายุน้อยกว่า

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

4.1 บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ บุคคลที่มีอวัยวะไม่สมบูรณ์หรือขาดหายไป กระดูกหรือกล้ามเนื้อผิดปกติมีอุปสรรคในการเคลื่อนไหวความบกพร่องดังกล่าว อาจเกิดจากโรคทางระบบประสาท โรคของระบบกล้ามเนื้อและกระดูกการไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด อุบัติเหตุและโรคติดต่อ

4.2 บุคคลที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ ได้แก่ บุคคลที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรัง หรือมีโรคประจำตัว ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาซึ่งมีผลทำให้เกิดความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

5. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วนที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน คือ การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ในด้านที่บกพร่องได้ทั้งที่มีระดับสติปัญญาปกติลักษณะบางอย่างของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่พอสังเกตได้มีดังนี้

1. แยกความแตกต่างของขนาดและรูปร่างไม่ได้
2. จำตัวเลขไม่ได้
3. นับเลขไม่ได้
4. ใช้เครื่องหมายบวก ลบ คูณ หาร ไม่ได้เมื่อเรียนแล้ว
5. คำนวณผิด แม้จะใช้เครื่องหมายถูก
6. มีปัญหาในการเรียนคณิตศาสตร์
7. เข้าใจคำศัพท์น้อยมาก
8. ปฏิบัติตามคำสั่งไม่ได้เพราะไม่เข้าใจคำสั่ง
9. ไม่ตั้งใจฟังครู

10. จำสิ่งที่ครูพูดให้ฟังไม่ได้
11. เล่าเรื่อง/ลำดับเหตุการณ์ไม่ได้
12. มีปัญหาด้านการอ่าน เช่น อ่านข้ามบรรทัด อ่านไม่ออก อ่านไม่ชัดเจน
ไม่เข้าใจ ความหมายของสิ่งที่อ่าน
13. มีปัญหาด้านการเขียน เช่น เขียนหนังสือไม่เป็นตัว จำตัวอักษรไม่ได้ สะกด
คำไม่ได้ เขียนบรรยายภาพไม่ได้เลย
14. สับสนเรื่องเวลา
15. กะขนาดไม่ได้
16. ไม่เข้าใจเกี่ยวกับระยะทาง
17. เรียงลำดับมากน้อยไม่ได้
18. เรียงลำดับเหตุการณ์ไม่ได้
19. สับสนเรื่องชาย-ขวา หรือบน-ล่าง
20. มองเห็นภาพแต่บอกความแตกต่างของภาพไม่ได้
21. จำสิ่งที่เห็นไม่ได้
22. จำสิ่งที่ได้ยินไม่ได้และแยกเสียงไม่ได้
23. เคลื่อนไหวซ้ำผิดปกติ
24. เดินงุ่มง่าม
25. หกล้มบ่อย
26. กระโดดสองเท้าพร้อมกันไม่ได้
27. มีปัญหาในการทรงตัวขณะเดิน
28. หยิบจับสิ่งของไม่ค่อยได้ จึงทำของหลุดมือบ่อย ชุ่มซำ
29. เคลื่อนไหวเร็วอยู่ตลอดเวลา (เร็วผิดปกติ)
30. อยู่นิ่งเฉยไม่ได้
31. รับลูกบอลไม่ได้
32. ตีดกระดุมไม่ได้
33. เอาแต่ใจตนเองไม่ฟังความเห็นของเพื่อน
34. เพื่อนไม่ชอบ ไม่อยากให้เข้ากลุ่มด้วย
35. ช่วงความสนใจสั้นมาก (ไม่เกิน 1 นาที)
36. แต่งตัวไม่เรียบร้อยเป็นประจำ
37. ทำงานสกปรกไม่เป็นระเบียบ
38. ชอบหลบหน้าไม่ค่อยมีเพื่อน
39. หวงของ ไม่แบ่งปัน
40. ขาดความรับผิดชอบ เลี่ยงงาน
41. มักทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่สำเร็จ
42. ส่งงานไม่ตรงเวลา

6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องในการเปล่งเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือบุคคลที่มีความบกพร่องในเรื่องความเข้าใจหรือการใช้ภาษาพูด การเขียนหรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาและหน้าที่ของภาษา

7. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ ได้แก่ บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมากและปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากความบกพร่อง หรือความผิดปกติทางจิตใจ หรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์หรือความคิด เช่น โรคจิตเภท โรคซึมเศร้า โรคสมองเสื่อม เป็นต้น ซึ่งการจะจัดว่าใครมีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

7.1 สภาพแวดล้อม พฤติกรรมและอารมณ์ที่เป็นที่ยอมรับในสถานการณ์อย่างหนึ่ง อาจจะไม่เป็นที่ยอมรับในอีกสถานการณ์หนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาสถานที่และการปฏิบัติของชนกลุ่มนั้น

7.2 ความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ความคิดเห็นของคนสองคนที่มีต่อพฤติกรรมอย่างเดียวกันย่อมไม่เหมือนกัน

7.3 เป้าหมายของแต่ละบุคคล ซึ่งเป้าหมายจะเป็นตัวกำหนดทำให้การมองพฤติกรรมเดียวกันของคนสองคนมองกันคนละแง่ เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์จะได้รับผลกระทบในลักษณะต่าง ๆ อาจจะมีเพียงข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อก็ได้ และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและมีมาเป็นเวลานานแล้ว ได้แก่

7.3.1 ไม่สามารถเรียนหนังสือได้เช่นเด็กปกติและเด็กที่ไม่สามารถเรียนได้นั้น มิได้มีสาเหตุมาจากองค์ประกอบทางสติปัญญา และสุขภาพหรือความบกพร่องทางร่างกาย

7.3.2 ไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน หรือกับครูได้

7.3.3 มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กปกติอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน

7.3.4 มีความคับข้องใจ และมีความเก้บกดอารมณ์

7.3.5 แสดงอาการทางร่างกาย เช่น ปวดศีรษะปวดตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หรือมีความหวาดกลัว เมื่อมีปัญหาส่วนตัว หรือปัญหาทางด้านการเรียน เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม ซึ่งจัดว่า มีความรุนแรงมาก และกำลังได้รับความสนใจจากทางการแพทย์ทางจิตวิทยา และทางการศึกษา ได้แก่ เด็กสมาธิสั้น (Children with Attention Deficit and Hyperactivity Disorders) หรือเรียกย่อ ๆ ว่า ADHD หมายถึงเด็กที่ซนอยู่ไม่นิ่ง ซนมากผิดปกติ เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา บางคนมีลักษณะอาการที่เห็นได้ชัดเจนถึงปัญหาเรื่องสมาธิบกพร่อง (Attention Span) หรืออาการหุนหันพลันแล่น ขาดความยับยั้งชั่งใจ (Impulsive Behaviors) สำหรับเด็กเหล่านี้ทางการแพทย์จะเรียกว่า Attention Deficit Disorders หรือ เรียกย่อ ๆ ว่า ADD

8. บุคคลออทิสติก ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วน ซึ่งส่งผลต่อความบกพร่องทางพัฒนาการด้านภาษา ด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีข้อจำกัดด้านพฤติกรรม หรือมีความสนใจจำกัดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความผิดปกตินี้ค้นพบได้ก่อนอายุ 30 เดือน อาการออทิสติกนั้นจะคงอยู่ติดตัวเด็กไปจนเป็นผู้ใหญ่จนตลอดทั้งชีวิต ไม่สามารถรักษาให้หายได้ หากพิจารณาเปรียบเทียบกับด้านพัฒนาการของทักษะด้านต่าง ๆ ของเด็ก

ออทิสติกใน 4 ด้าน คือ ด้านทักษะการเคลื่อนไหว ด้านทักษะการรับรู้เกี่ยวกับรูปทรงขนาดและพื้นที่ ด้านทักษะภาษาและการสื่อความหมายและด้านทักษะทางสังคม จะพบว่า เด็กออทิสติก จะมีพัฒนาการด้านภาษา และพัฒนาการด้านสังคมต่ำมาก แต่จะมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว ด้านการรับรู้รูปทรงขนาดและพื้นที่โดยเฉลี่ยสูงกว่าความแตกต่าง ระหว่างทักษะด้านภาษา และสังคมยิ่งต่ำกว่า ทักษะด้านการเคลื่อนไหว และการรับรู้รูปทรงมากเท่าใด ความเป็นไปได้ของออทิสติกก็ยิ่งสูงขึ้นเท่านั้น พัฒนาการที่ผิดปกตินี้ ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงตลอดชีวิต ซึ่งปกติปรากฏในระยะเวลา 3 ปี แรกของชีวิต ลักษณะของเด็กออทิสติก มีดังนี้

8.1 อยู่ในโลกของตนเอง คือไม่สนใจต่อความรู้สึกของคนอื่น มองเห็นคนอื่นเป็น เสมือนวัตถุหรือมองเลยไปที่วัตถุที่เขาสนใจเท่านั้น

8.2 ไม่สนใจที่จะเข้าไปหาใครเพื่อให้ปลอบใจ เมื่อเกิดการหกล้ม หรือเจ็บจะส่งเสียงร้องเพียงชั่วขณะ แล้วจะหยุดหายอย่างพลิตทิ้งไปเลย

8.3 ไม่เข้าไปเล่นในกลุ่มเพื่อน ๆ หรือไม่เล่นเลียนแบบเด็กอื่น ๆ

8.4 ไม่ยอมพูด ส่วนการเล่นเสียงจะไม่มีแบบแผนแน่นอน อาจแตกต่างกันไปในแต่ละวัน

8.5 เคลื่อนไหวแบบซ้ำ ๆ ซาก ๆ อยู่อย่างเดียวบ่อยจนผิดปกติ

8.6 ยึดติดวัตถุสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง มักถือเดินไปเรื่อย ๆ หรือเก็บไว้เป็นส่วนตัว ถ้าถูกแย่งไปจะร้องลั่น

8.7 ต่อต้าน หรือแสดงกิริยาอารมณ์รุนแรงและไร้เหตุผล

8.8 มีท่าท่าเหมือนคนหูหนวก

8.9 ท่าทางไม่รู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระตุ้น

8.10 ใช้วิธีการสัมผัสและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่ต่างจากคนทั่วไป เช่น ใช้วิธีการดม การชิม เป็นต้น

9. บุคคลพิการซ้อน ได้แก่ บุคคลที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า จากพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 จึงมีผู้พิการตามประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา คือ (1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น (2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน (3) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (4) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ (5) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (6) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา (7) บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ (8) บุคคลออทิสติก (9) บุคคลพิการซ้อน และสำหรับผู้เรียนโรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทที่ 3 บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตามศักยภาพอย่างเหมาะสม เพื่อให้มีทักษะพื้นฐานสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่นต่อไป

4.3 ประเภทของผู้เรียนที่มีความบกพร่องด้านสติปัญญา

นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช และคณะ (2554 : 299) ได้กล่าวว่า ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา เป็นภาวะที่มีพัฒนาการบกพร่องซึ่งทำให้มีข้อจำกัดด้านสติปัญญา การเรียนรู้และการปรับตัวในการดำรงชีวิตประจำวัน ในปัจจุบันเริ่มมีการใช้คำว่า บกพร่องทางสติปัญญา แทนภาวะปัญญาอ่อนมากขึ้นในองค์กรระดับนานาชาติ เช่น IASSID (International Association for the Scientific Study of Intellectual Disabilities) WHO (World Health Organization) WPA (World Psychiatry Association) รวมทั้ง AAMR (The American Association on Mental Retardation) หรือสมาคมบุคคลปัญญาอ่อนแห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกอบด้วยสหวิชาชีพจากทั่วโลก และก่อตั้งมาเป็นเวลานาน 130 ปี ก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็น The American Association of Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD) เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2550 เพื่อเสนอแนวทางที่จะทำให้สังคมยอมรับผู้บกพร่องทางสติปัญญามากขึ้น โดยได้แบ่งประเภทของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ไว้ดังนี้

1. แบ่งตามระดับความรุนแรง เป็นการแบ่งโดยใช้ค่าคะแนนระดับเชาวน์ปัญญา หรือ IQ ทั้ง APA และ AAMR แบ่งภาวะบกพร่องทางสติปัญญาเป็น 4 ระดับ ได้แก่ เล็กน้อย (mild) ปานกลาง (moderate) รุนแรง (severe) และรุนแรงมาก (profound) ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 AAMR ได้เปลี่ยนการแบ่งเหลือเพียง 2 ระดับ คือ เล็กน้อย (ระดับเชาวน์ปัญญาเท่ากับ 50-70) และมาก (ระดับเชาวน์ปัญญาน้อยกว่า 50) โดยเน้นที่ระดับความช่วยเหลือที่บุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาต้องการ การแบ่งระดับความรุนแรงแบบนี้ เพื่อช่วยแยกกลุ่มที่ระดับเชาวน์ปัญญาสูงกว่า 50 ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่เรียนได้ (educable) ให้ได้รับประโยชน์จากโปรแกรมการศึกษา ส่วนกลุ่มที่ระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่า 50 จะเน้นที่การฝึกทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต (trainable)

2. แบ่งตามระดับความช่วยเหลือที่ต้องการ เป็นการแบ่งเพื่อออกแบบและจัดหาบริการสนับสนุน สำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญาแต่ละบุคคลที่มีข้อจำกัดให้เข้าถึงระบบการศึกษาทั่วไป และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนปกติมากที่สุด แบ่งเป็น 4 ระดับ และประเมินอย่างน้อย 9 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการ การเรียนการสอน การใช้ชีวิตในบ้าน การใช้ชีวิตในชุมชน การจ้างงาน สุขภาพและความปลอดภัย พฤติกรรม ทักษะทางสังคม และการแก้ต่างและการป้องกัน อย่างไรก็ตาม การแบ่งในลักษณะแบบนี้ ก็ยังมีความสัมพันธ์กับการแบ่งตามระดับความรุนแรง

นอกจากนั้น ลักษณะทางคลินิกของพัฒนาการล่าช้า เป็นอาการที่สำคัญของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาที่รุนแรงมากเท่าใด ความล่าช้าของพัฒนาการก็ยิ่งปรากฏให้เห็นเร็วขึ้นเท่านั้น ลักษณะทางคลินิกของภาวะบกพร่องทางสติปัญญาแบ่งตามระดับได้ดังนี้

1. ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในระดับรุนแรงมาก พัฒนาการล่าช้าชัดเจนตั้งแต่เล็ก ๆ ทั้งในด้านประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว อาจจะมีฝึกการช่วยเหลือตนเองได้บ้าง แต่ต้องอาศัยการฝึกอย่างมาก ส่วนใหญ่พบว่า มีพยาธิสภาพ ต้องการการดูแลตลอดเวลา ตลอดชีวิต แม้จะเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ตาม

2. ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในระดับรุนแรง พบความผิดปกติของพัฒนาการตั้งแต่วัยขวบปีแรก มักมีพัฒนาการล่าช้าทุกด้าน โดยเฉพาะพัฒนาการด้านภาษา สื่อความหมายได้เพียงเล็กน้อยหรือพูดไม่ได้เลย บางรายเริ่มพูดได้เมื่อเข้าสู่วัยเรียนมีปัญหาในการเคลื่อนไหว ในบางราย

พบพยาธิสภาพมากกว่า 1 อย่าง มีทักษะการป้องกันตนเองน้อยมีความจำกัดในการดูแลตนเองทำงานง่าย ๆ ได้ ส่วนใหญ่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด หรือต้องช่วยในทุก ๆ ด้านอย่างมากตลอดชีวิต

3. ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลาง มักได้รับการวินิจฉัยตั้งแต่วัยก่อนเรียน เมื่ออายุประมาณ 2 - 3 ปี โดยพบว่า อาจมีความแตกต่างของระดับความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น กลุ่มอาการดาวน์ล่าช้าในด้านการใช้ภาษา กลุ่มอาการวิลเลียม (Williams syndrome) บกพร่องในทักษะการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับมิติสัมพันธ์ (visuo - spatial processing skills) และบางรายมีความสามารถทางภาษาเด่น ในบางรายพบพยาธิสภาพชัดเจนสามารถเรียนได้ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 - 3 ในวัยเรียนมักต้องการการจัดการศึกษาพิเศษ สามารถเรียนรู้การเดินทางตามลำพังได้ในสถานที่ที่คุ้นเคยใช้ชีวิตในชุมชนได้ดี ทั้งการดำรงชีวิตและการงานแต่ต้องการความช่วยเหลือปานกลางตลอดชีวิตประมาณร้อยละ 20 ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง

4. ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเล็กน้อย มักได้รับการวินิจฉัยเมื่อเด็กเข้าสู่วัยเรียนแล้ว เนื่องจากในวัยก่อนเรียนพัฒนาทักษะทางสังคมและการสื่อความหมายได้เพียงพอส่วนใหญ่เรียนได้ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือสูงกว่า เมื่อเป็นผู้ใหญ่สามารถทำงาน สามารถแต่งงานดูแลครอบครัวได้ แต่อาจต้องการความช่วยเหลือบ้างเป็นครั้งคราว เมื่อมีปัญหาชีวิตหรือหน้าที่การงานมักไม่พบสาเหตุทางพยาธิสภาพ ส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจสถานะยากจนหรือด้อยโอกาส ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อภาวะบกพร่องทางสติปัญญา

ทวิศักดิ์ สิริรัตนเรขา (2558 : 1-2) ได้สรุปไว้ว่า “ความบกพร่องทางสติปัญญา” เป็นคำที่นำมาใช้แทนคำว่า “ปัญญาอ่อน” เนื่องจากคำเดิมถูกนำไปใช้ในทางลบค่อนข้างมาก ทำให้ความรู้สึกในเชิงลบและไม่ได้รับการยอมรับในภาคสังคม จึงเปลี่ยนการเรียกชื่อใหม่ คำนี้ตรงกับกรณีวินิจฉัยโรคทางจิตเวชเด็ก ก็ชื่อ “Intellectual Disability” หรือ “Intellectual Developmental Disorder” (ตามเกณฑ์ DSM-5 ของสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน) หรือ “Mental Retardation” (ตามเกณฑ์ ICD-10 ขององค์การอนามัยโลก รหัส F70-79) ซึ่งทั้งสองคำนี้ มีคำจำกัดความใกล้เคียงกันสามารถนำมาใช้แทนกันได้เลยในอนาคตเกณฑ์ ICD-11 โดยจะเลิกใช้คำว่า “Mental Retardation” และมาใช้เหมือนกัน คือ “Intellectual Developmental Disorder” ในประเทศไทย ได้กำหนดให้ความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นผู้พิการประเภท 5 “ความพิการทางสติปัญญา” ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ซึ่งออกในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 หมายถึง “การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพัฒนาการช้ากว่าปกติ หรือมีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป โดยความผิดปกตินั้นแสดงก่อนและความบกพร่องทางพัฒนาการในระดับรุนแรงและเป็นเรื้อรัง” แต่ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสมัครใจว่าจะจดทะเบียนคนพิการ เพื่อขอใช้สิทธิต่าง ๆ หรือไม่ ไม่ใช่ภาคบังคับ นอกจากนี้ ยังจัดเป็นผู้พิการประเภท “ความบกพร่องทางสติปัญญา” ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 ซึ่งออกในพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มักมีปัญหาเกือบทุกด้านในชีวิตประจำวัน และปัญหาการเรียน เนื่องจากเด็กมีข้อจำกัด

หรือเพดานในการเรียนรู้ ทำให้ไม่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้เท่ากับเพื่อนในวัยเดียวกัน เป็นภาวะที่สมองหยุดพัฒนาหรือพัฒนาอย่างไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดความบกพร่องของทักษะด้านต่าง ๆ ในระยะพัฒนาการ และส่งผลกระทบต่อระดับเชาวน์ปัญญาทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (Children with intellectual disabilities) จึงหมายถึง เด็กที่มีสติปัญญาต่ำกว่าเด็กปกติทั่วไป เมื่อวัดระดับสติปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน มีข้อจำกัดในทักษะ ด้านการปรับตัวอย่างน้อย 2 ทักษะใน 10 ทักษะ คือ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิต ทักษะทางสังคม การใช้สาธารณสมบัติ การควบคุมตนเอง สุขอนามัยและความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อการดำรงชีวิต การใช้เวลาว่าง และการทำงาน ทั้งนี้ ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญานี้ต้องเกิดขึ้นก่อนอายุ 18 ปี ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ (1) เด็กเรียนรู้ช้า หมายถึง เด็กที่มีความสามารถในการเรียนล่าช้ากว่าปกติ จะมีระดับเชาวน์ปัญญา (IQ.) 71- 89 ซึ่งขาดทักษะในการเรียนรู้หรือมีความบกพร่องทางสติปัญญาเล็กน้อย (2) เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่มีเชาวน์ปัญญาต่ำกว่า 70 มีความสามารถในการเรียนรู้น้อย มีพัฒนาการทางกายล่าช้า ไม่เหมาะสมกับวัย โดยสามารถแบ่งระดับความบกพร่องได้เป็น 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ชั้นเล็กน้อย ระดับ IQ. 50 – 60

ระดับที่ 2 ชั้นปานกลาง ระดับ IQ. 35 – 49

ระดับที่ 3 ชั้นรุนแรง ระดับ IQ. 20 – 34

ระดับที่ 4 ชั้นรุนแรงมาก ระดับ IQ. น้อยกว่า 20

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มักมีปัญหาเกือบทุกด้านในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมไปถึงปัญหาทางการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กมีข้อจำกัดในการเรียนรู้ ทำให้ไม่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้เท่ากับเพื่อนในวัยเดียวกัน เป็นภาวะที่สมองหยุดพัฒนาหรือพัฒนาอย่างไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดความบกพร่องของทักษะด้านต่าง ๆ ในระยะพัฒนาการและส่งผลกระทบต่อระดับเชาวน์ปัญญาทุก ๆ ด้าน

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ประเภทของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถแบ่งได้ตามระดับความรุนแรงของอาการได้ 4 ระดับ คือ 1) ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงมาก 2) ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรง 3) ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับปานกลาง และ 4) ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อย และยังสามารถแบ่งตามระดับเชาวน์ปัญญาได้เป็น 4 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ชั้นเล็กน้อย ระดับ IQ. 50 – 60 ระดับที่ 2 ชั้นปานกลาง ระดับ IQ. 35 – 49 ระดับที่ 3 ชั้นรุนแรง ระดับ IQ. 20 – 34 และระดับที่ 4 ชั้นรุนแรงมาก ระดับ IQ. น้อยกว่า 20

4.4 การฟื้นฟูสมรรถภาพในเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา

เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา จำเป็นจะต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเอง ดูแลช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัว และสังคมซึ่งจะทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ยูพเรศ นนท์ศรี (2561 : 3) ได้สรุปว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพในเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา เป้าหมายของการดูแลเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ไม่ได้มุ่งรักษาให้หาย

จากโรคเนื่องจากไม่อาจรักษาภาวะบกพร่องของการทำงานของสมองส่วนที่เสียไปให้กลับคืนมาทำงานได้ตามปกติ แต่เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนปกติมากที่สุด มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดูแลช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคมมากเกินไป และสามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งมีแนวทางการดูแลช่วยเหลือ ดังนี้

1. การส่งเสริมศักยภาพครอบครัว มีการส่งเสริมให้ครอบครัวควรมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการดูแล เห็นความสำคัญของการฝึกฝนทักษะต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัว เพื่อลดความเครียดของครอบครัว ให้ข้อมูลและทางเลือกต่าง ๆ ในการตัดสินใจ และให้กำลังใจ

2. การส่งเสริมพัฒนาการ (Early Intervention) ควรจัดโปรแกรมการฝึกทักษะที่จำเป็น ในการเรียนรู้ ส่งเสริมพัฒนาการทุก ๆ ด้าน ทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่พัฒนาการที่เหมาะสมตามวัยในทุก ๆ ด้าน เด็กที่ได้รับการฝึกแต่เยาว์วัย จะสามารถเรียนรู้ได้ดีกว่าการฝึกเมื่อโตแล้ว

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ จัดการฟื้นฟูตามสภาพปัญหาและความจำเป็นของเด็กแต่ละคน โดยมีแนวทางช่วยเหลือเฉพาะทาง ดังนี้

3.1 กายภาพบำบัด (Physical Therapy) เน้นพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ การเคลื่อนไหว แก้ไขการเดิน และลดการเกร็งตัวของกล้ามเนื้อ

3.2 กิจกรรมบำบัด (Occupational Therapy) เน้นพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก การหยิบจับ สมาธิและการรับรู้สัมผัส

3.3 แก้ไขการพูด (Speech Therapy) เน้นพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสาร

3.4 ฝึกทักษะในชีวิตประจำวัน (Activity of Daily Living Training) เน้นพัฒนาการด้านสังคม และการดูแลตนเองในชีวิตประจำวัน

4. การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการศึกษา ส่งเสริมการจัดการเรียนร่วมให้มากที่สุด โดยทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP - Individualized Educational Program) การจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล จำเป็นต้องออกแบบการสอนให้เหมาะสมกับจุดเด่น จุดด้อย และความสนใจของเด็กแต่ละคน มุ่งหมายที่จะให้เด็กสามารถนำทักษะที่ได้จากชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตจริง ๆ นอกห้องเรียน ข้อสำคัญ คือ ควรให้เด็กมีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเด็กปกติ

5. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม คือ การส่งเสริมให้เด็กสามารถใช้ชีวิตในสังคม และชุมชนได้ปกติตามศักยภาพ โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างเท่าเทียม เพื่อลดความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม สามารถดำรงชีวิตตามปกติในสังคมได้มีความนับถือตนเองสูงขึ้นและมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาทักษะด้านอื่นต่อไป

6. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ การเตรียมพร้อมด้านอาชีพ ได้แก่ การฝึกทักษะพื้นฐานทางอาชีพเฉพาะด้าน และฝึกลักษณะนิสัยในการทำงานที่เหมาะสม เช่น การตรงต่อเวลารู้จักรับคำสั่ง สามารถปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมงานอย่างเหมาะสม และเข้าใจมารยาททางสังคม

7. การช้ยา ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อทำให้ความบกพร่องทางสติปัญญาหายไป หรือช่วยให้สมองดีขึ้น แต่ใช้เพื่อบรรเทาความรุนแรงของปัญหา หรืออาการที่เกิดร่วมด้วย เช่น ลมชัก พฤติกรรมรุนแรง ปัญหาด้านอารมณ์ ปัญหาด้านสมาธิ เป็นต้น

นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช และคณะ (2554 : 302) ได้สรุปไว้ว่า ครอบครัวที่มีเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา จำเป็นจะต้องทำการฟื้นฟูสมรรถภาพในเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. พ่อแม่ ผู้ปกครองควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องความบกพร่องทางสติปัญญาให้ได้มากที่สุด เพราะยิ่งพ่อแม่ ผู้ปกครองมีความรู้มากเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อตัวเอง และลูก

2. สนับสนุนให้ลูกได้ทำอะไรด้วยตนเอง เช่น เรียนรู้การดูแลตนเองในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตัว การรับประทานอาหาร การใช้ห้องน้ำ และการดูแลเรื่องเครื่องแต่งกาย หรือผมของตนเองให้เรียบร้อย

3. ให้ลูกได้ช่วยทำงานบ้าน ทั้งนี้ ก็ควรคำนึงถึงอายุ ระยะเวลาที่ได้จะให้ ความสนใจ และความสามารถของลูกในการมอบหมายงาน จากนั้นอธิบายวิธีการทำงานจากวิธีใหญ่ ๆ ให้เป็นวิธี เล็ก ๆ เช่น ถ้าต้องการให้ลูกช่วยจัดโต๊ะอาหาร ก่อนอื่นก็ควรถามจำนวนผ้ากันเปื้อนกับเด็กให้ แน่นนอนว่าต้องใช้เท่าไร และให้ลูกนำไปวางบนโต๊ะในแต่ละที่ที่สมาชิกในครอบครัวนั่ง และใช้วิธี เดียวกันในการให้ลูกช่วยวางอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้บนโต๊ะอาหาร โดยการเริ่มจากขั้นที่หนึ่งใหม่ บอกลูก ว่าต้องทำอะไรบ้าง อย่างเป็นขั้น เป็นตอน จนกว่างานจะเสร็จ สาธิตวิธีการทำงาน หรือให้ความ ช่วยเหลือแก่ลูก เมื่อพวกเขาต้องการความช่วยเหลือ พยายามชมลูกบ่อย ๆ ว่าทำได้ดีมาก เพื่อเป็น การสร้างกำลังใจ และทักษะให้แก่ลูกของตนเอง

4. หาโอกาสให้ลูกเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชนของท่าน เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมกีฬา และกิจกรรมอื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ลูกได้สร้างทักษะ ทางสังคม และสนุกไปกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ

5. พูดคุยกับพ่อแม่ผู้ปกครองคนอื่น ๆ ที่มีบุตรที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อเป็นการแบ่งปันคำแนะนำต่าง ๆ และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน โดยพ่อแม่ผู้ปกครองสามารถติดต่อ สอบถามศูนย์ หรือองค์กรที่ทำงานเพื่อเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในการหาข้อมูลของพ่อแม่ ผู้ปกครองคนอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับตนเอง

6. พบปะหารือกับทางโรงเรียน เพื่อพัฒนาปรับปรุงแผนการเรียนให้ตรงกับ ความต้องการของลูก พยายามติดต่อพูดคุยกับครูประจำชั้นของลูกอย่างสม่ำเสมอ ให้การสนับสนุนแก่ โรงเรียนในการช่วยสอนสิ่งที่ลูกเรียนจากที่โรงเรียน เมื่อลูกอยู่ที่บ้าน

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพในเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา มีเป้าหมายสำคัญ คือ ให้สามารถพัฒนาตนเอง และดูแลช่วยเหลือตนเองได้ โดยไม่เป็นภาระ แก่ครอบครัวและสังคม ซึ่งจะทำได้สำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ซึ่งแนวทาง การดูแลช่วยเหลือ ดังนี้ 1) การส่งเสริมศักยภาพครอบครัว 2) การส่งเสริมพัฒนาการโดยการฝึกทักษะ ที่จำเป็นในการเรียนรู้ ส่งเสริมพัฒนาการทุก ๆ ด้าน 3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ 4) การฟื้นฟู สมรรถภาพด้านการศึกษา 5) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม 6) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ และ 7) การใช้ยา โดยครอบครัวจำเป็นต้องทำการฟื้นฟูสมรรถภาพในเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาด้วย วิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีการพัฒนาอย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระของครอบครัว หรือสังคมมากเกินไป

4.5 การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กพร่องทางสติปัญญา

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนา ด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดทักษะการคิด ทักษะการเคลื่อนไหว ความสามารถทางสังคม และทักษะอื่น ๆ อย่างเพียงพอ โดยมีแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้

ณัชพร ศุภสมุทร์ และคณะ (2553 : 14-18) ได้อธิบายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กพร่องทางสติปัญญา เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถพบสภาวะ ที่การพัฒนาของสมองหยุดชะงัก หรือพัฒนาไม่สมบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ มีความบกพร่องของทักษะต่าง ๆ ในช่วงระยะวัยพัฒนาการทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ ทักษะในด้านการรู้คิด (Cognitive) ภาษา (Language) การเคลื่อนไหว (Motor) และความสามารถทางสังคม (Social Abilities) ซึ่งทักษะทั้งหมดเหล่านี้ เป็นสิ่งกีดขวางต่อระดับเขาวงกตปัญญา ได้แก่

1. พื้นฐานทางพันธุกรรม
  - 95% มีความผิดปกติเป็น trisomy 21
  - 4% มี translocation ของโครโมโซมคู่ที่ 21
  - 1% เป็น mosaic Down syndrome
2. ภาวะปัญญาอ่อน Mental Retardation
  - ส่วนใหญ่มีระดับ IQ เป็นช่วง mild MR
  - 5% อยู่ในช่วง severe/profound MR
  - มีปัญหาพัฒนาภาษาล่าช้า และอาจมีปัญหาภาษาพัฒนาไม่ดี แม้โตเป็นผู้ใหญ่
3. ความสามารถด้านความคิดและปัญญา (Cognitive Style)
  - เติ่นที่ Visual processing
  - ด้อยที่ Auditory processing
  - ขบวนการที่ทำโดยทันที Simultaneous processing จะเด่น
  - ขบวนการที่ทำตามขั้นตอนต่าง ๆ เป็นปัญหา
  - สมองด้านซ้ายบกพร่อง
4. ความผิดปกติด้านภาษา (Language Disorder)
  - 75% มีปัญหา expressive language disorder
  - สาเหตุไม่ทราบ
  - พบปัญหาเมื่อเด็กอายุ 1 - 2 ปี
  - ใช้การสื่อสารหลายทางร่วมกันจะช่วยให้
  - ภาษามีลักษณะไม่ค่อยเข้าใจเพราะ
    - o ความเร็ว Speed
    - o พูดเป็นภาษาโทรเลข Telegraphic speech
    - o พูดไม่ชัด Articulation
5. ปัญหาพฤติกรรมที่พบ
  - มีปัญหาการควบคุมอารมณ์เป็นผลจากพัฒนาภาษาไม่ดี

- ความเข้าใจกฎเกณฑ์ไม่ดีเพราะปัญหาด้านภาษา
- มีลักษณะเพื่อฝัน พุดมาก พุดกับตัวเอง
- มักมีปัญหาชน สมาธิสั้น และหุนหันพลันแล่น และบางครั้งใช้ยา stimulant อาจไม่ได้ผล
- การเข้าโรงเรียน สามารถทำได้ตั้งแต่เด็กอายุ 3 ปี
- สามารถอยู่ในห้องเรียนได้เพราะ
  - o ใช้สายตาได้ดี
  - o ต้องการผู้กำกับดูแลใกล้ชิด
  - o มีทักษะสังคมดี
- หลายคนอ่านเก่ง
- อาจเรียนได้สูงในบางคน

6. การเตรียมสู่วัยรุ่นและผู้ใหญ่ (Transition to adulthood)

- การมีประจำเดือน
- การป้องกันการตั้งครรภ์
- การเข้าถึงบริการทางการแพทย์
- ปัญหากฎหมาย
  - o ผู้ปกครอง
  - o การดูแลทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย

7. เด็กบกพร่องทางสติปัญญาและเด็กดาวน์

- ด้านการเรียน ต้องแยกย่อยเนื้อหา สอนทีละขั้นตอน
- ด้านสังคม ฝึกให้เล่นกับเพื่อน การปฏิบัติตัวทางสังคม การรอคอย
- ด้านพฤติกรรม หากมีปัญหาก้าวร้าว เกเร ฯลฯ ต้องชี้แนะ

8. ประเภทของระดับสติปัญญา

- เด็กปกติ ระดับ IQ = 90 -110
- Dullness (สติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์) ระดับ IQ. = 80 - 89
- Borderline (สติปัญญาคาบเส้น) ระดับ IQ. = 70 - 79
- Mild MR (สติปัญญาบกพร่องระดับน้อย) ระดับ IQ. = 50 - 69
- Moderate MR (สติปัญญาบกพร่องระดับปานกลาง) ระดับ IQ. = 35 - 49
- Severe MR (สติปัญญาบกพร่องระดับรุนแรง) ระดับ IQ. = 20 - 34
- Profound MR (สติปัญญาบกพร่องระดับรุนแรงมาก) ระดับ IQ. < 20

9. ระดับเขาวนปัญญากับความสามารถทางการศึกษา ดังรายละเอียด ดังนี้

9.1 ประเภทเด็กเรียนช้าระดับสติปัญญา 71 - 90 ความสามารถรับการศึกษา

สามารถรับการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กเรียนช้าและประกอบอาชีพช่างฝีมือได้

9.2 ประเภทปัญญาอ่อนขนาดน้อยพอเรียนได้ ระดับสติปัญญา 50-70

ความสามารถรับการศึกษาการปรับตัวทางสังคมทำได้ แต่ขาดความสามารถในการวางแผนอาจพอรับ

การศึกษาในระดับประถมต้น หรือการศึกษาพิเศษ และประกอบอาชีพที่ไม่ต้องใช้ความรับผิดชอบสูง หรืองานประเภทช่างฝีมือ

9.3 ประเภทปัญญาอ่อนขนาดปานกลาง ระดับสติปัญญา 35 - 49 ความสามารถ รับการศึกษา สามารถอ่าน เขียน และคิดเลขได้เพียงเล็กน้อย เรียนรู้ได้ช้าถ้าได้รับการฝึกสอน ที่เหมาะสม อาจพอดูแลตนเองในชีวิตประจำวันได้ และทำงานง่าย ๆ ภายใต้การควบคุมดูแล

9.4 ประเภทปัญญาอ่อนขนาดหนัก ต่ำกว่า 34 ความสามารถรับศึกษามีความบกพร่องอย่างเห็นได้ชัด ในพฤติกรรม การปรับตัว และอาจมีพัฒนาการบกพร่องในด้านภาษา การรับรู้ และการเคลื่อนไหว การดำรงชีวิตต้องอยู่ภายใต้การควบคุม ดูแลเช่นเดียวกับเด็กเล็ก

10. การจัดกิจกรรม

- เน้นให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติจริง
- ทำบัตรคำหรือสัญลักษณ์ติดในที่ต่าง ๆ
- การจัดสิ่งแวดล้อม
- สอนให้ปฏิบัติตามระเบียบ
- สอนให้รู้จักการเก็บรักษาของ
- จัดให้นั่งแถวหน้าด้านใน เลือกเด็กปกติที่ไม่เกเรนั่งคู่

11. การช่วยเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ 1) การมอบงาน 2) ให้ทำกิจกรรมกับเพื่อน 3) ให้กำลังใจ 4) ให้อยู่กลุ่มเพื่อนที่เข้าใจ 5) กระตุ้นทักษะที่ขาด 6) ครูต้องเป็นนักทบทวน 7) อย่าให้การบ้านมากเกินไป 8) ให้ออกกำลังกาย 9) ครูจะต้องร่วมมือกับผู้ปกครอง

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญา จึงต้องจัดให้เหมาะสมกับระดับของสติปัญญา ความบกพร่องของทักษะต่าง ๆ ในช่วงระยะวัย พัฒนาการทักษะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เหมาะสมกับความสามารถและทักษะของเด็กนั้น ๆ

ณัชพร ศุภสมุทร์ และคณะ (2553 : 14-18) ยังได้สรุป แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (ID) ไว้ดังต่อไปนี้

1. ระดับก่อนวัยเรียน เน้นความพร้อมของเด็กทั้งในด้านความคิด ความจำ ร่างกาย อารมณ์ และสังคมของเด็ก ความพร้อมของเด็กเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนในระดับประถมศึกษา การพัฒนาทักษะของเด็กในระดับนี้ควรเน้นทักษะที่จะจำเป็นที่จะช่วยให้เด็กมีความพร้อมในการเรียน เช่น การพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ การฝึกให้นักเรียน มีความสนใจในบทเรียนนานขึ้น การฝึกความคิดความจำฝึกภาษา ฝึกพูด เป็นต้น

2. ระดับประถมศึกษา เน้นเกี่ยวกับการอ่าน คณิตศาสตร์ ภาษา ส่วนวิชา วิทยาศาสตร์และสังคมศึกษานั้น มีความสำคัญรองลงไป ในหลักสูตรแตกต่างไปจากหลักสูตรสำหรับเด็กปกติตลอดจนเอกสารการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของเด็ก ส่วนเนื้อหาวิชาดนตรีและศิลปะ ควรจัดให้เหมาะสมกับเด็ก

3. ระดับมัธยมศึกษา เน้นความต้องการและความสามารถของเด็กเป็นสำคัญ หากเด็กมีความสามารถในการเรียน เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนวิชาที่เหมาะสม หากเด็กไม่มี ความพร้อม ควรให้เด็กเรียนในด้านอาชีพ และฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อเตรียมเด็ก

ให้สามารถดำรงชีพในสังคมได้ ควรฝึกให้เด็กมีทักษะในด้านต่อไปนี้ คือ ทักษะด้านการงานและอาชีพ การครองเรือน นันทนาการ การดูแลสุขภาพ การดำรงชีพในชุมชน

4. ครูผู้สอนต้องมีความอดทนและพยายามอย่างมาก เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีระดับสติปัญญาต่ำ มีความสามารถในการเรียนรู้ที่น้อย และมักจะมีพฤติกรรมอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ความบกพร่องทางร่างกาย ทางการพูด และปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจและแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วย

5. หลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปัญญาอ่อน ควรจะมีลักษณะ ดังนี้

1) เน้นหลักสูตรที่ปรับปรุงเนื้อหาให้ง่ายกว่าและน้อยกว่าของเด็กปกติมากเพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละระดับชั้น

2) เน้นเนื้อหาทักษะพื้นฐานที่เด็กสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเข้าใจสื่อความหมาย การรู้จักค่าของตัวเลข ฯลฯ

3) พัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมในสังคมได้ เช่น การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายได้

6. ครูจำเป็นต้องใช้หลักการสอนพิเศษกว่าเด็กปกติ ดังนี้

1) ใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก โดยคำนึงถึงอายุสมอง ไม่ใช่อายุตามปฏิทิน

2) สอนในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับช่วงความสนใจของเด็ก

3) สอนตามขั้นตอนของงานที่แยกย่อยตามลำดับ จากง่ายไปหายาก และไม่

ซับซ้อน

4) ในการสอนแต่ละครั้ง ควรสอนเนื้อหาวิชาให้น้อย

5) สอนบทเรียนให้เหมาะกับสภาพของชีวิตจริงและปฏิบัติได้จริง

6) สอนซ้ำ ๆ และสม่ำเสมอ

7) ใช้คำพูดที่ชัดเจนและประโยคสั้น ๆ ไม่สับสน

8) ให้การเสริมแรงตามความเหมาะสม

9) สังเกต บันทึกความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลเป็นระยะ ๆ ตลอดเวลาสอน

10) ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับผู้ปกครองและนักวิชาชีพ

ที่เกี่ยวข้อง

7. เทคนิคการสอน ครูจึงต้องสร้างแรงจูงใจก่อน หลังจากนั้นใช้เทคนิคอื่น ๆ ตามความเหมาะสม ก่อนการสอนครูจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องพัฒนาการ และข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กก่อน

8. เทคนิคการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา คือ หลัก 3 R's ประกอบด้วย

1) Repetition คือ การสอนซ้ำ ๆ ซาก ๆ ทบทวนบ่อยๆ สอนง่าย ๆ สั้น ๆ และสอนจากง่ายไปหายาก

2) Relaxation คือ การสอนจะต้องไม่เคร่งเครียด ให้บรรยากาศผ่อนคลาย ดัดแปลงการสอนเป็นการเล่น การร้องเพลง การเล่นเกม

3) Routine คือ การสอนจะต้องสม่ำเสมอเป็นประจำ

9. การวิเคราะห์งาน (Task analysis) การวางแผนการสอนที่ละเอียด แยกย่อย เรื่องที่จะสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนครูจะต้องเข้าไปช่วยเพื่อให้เด็กทำได้ การช่วยเหลือนี้ ครูจำเป็นต้องใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กทำได้ในระยะแรกครูต้องช่วยทุกขั้นตอน และลดลงเมื่อเด็กทำได้มากขึ้น วิธีการวิเคราะห์งาน ให้ผู้ที่จะสอนควรลองปฏิบัติตามเรื่องที่จะสอน และจดบันทึกขั้นตอนย่อยต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้สอนเด็กต่อไป

10. การทำตัวอย่างให้ดู (Modeling) การแสดงวิธีการที่ถูกต้อง เด็กควรจะทำสิ่งที่ถูกต้องและฝึกทำในเรื่องนั้น ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการทำตัวอย่าง มีดังนี้

- 1) ครูต้องทำตัวอย่างให้เด็กดูหลาย ๆ ครั้ง
- 2) ใช้ภาษาพูดให้ชัด
- 3) สีหน้าท่าทางของครู
- 4) ครูต้องมีความอดทน

*** ใช้วิธีการให้เพื่อนที่เป็นเด็กปกติแสดงตัวอย่าง เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่เด็กเรียนรู้ได้ดี

11. การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดี เด็กจะเข้าใจและสามารถเลียนแบบสิ่งที่ถูกต้องได้ในที่สุด มีดังนี้

- 1) ครูควรจัดเตรียมอุปกรณ์ ที่จะสอนให้พร้อม
- 2) ควรนำเด็กปกติมาร่วมการแสดงบทบาทสมมติด้วย
- 3) ครูต้องใจเย็นและให้โอกาสเสมอเมื่อเด็กทำไม่ได้

12. การช่วยชี้แนะ (Prompts) มีดังนี้

1) การกระตุ้นทางกาย เป็นการช่วยเหลือเด็กในการเคลื่อนไหว เช่น เด็กเอื้อมมือหยิบของไม่ถึง ครูช่วย อุ้มเด็กขึ้น ครูจับมือเด็กลากเส้นในครั้งแรก ๆ เป็นต้น

2) การเน้น เป็นการเน้นด้วยเสียงหรือด้วยเส้นก็ได้ การแทนด้วยเสียง ได้แก่ การเปล่งเสียงคำตอบดัง ๆ เป็นต้น การเน้นด้วยเส้น เช่น ชีตเส้นสีขาวรอบเครื่องมือที่เป็นอันตราย แล้วอธิบายให้เด็กเข้าใจ จนกระทั่งเด็กเข้าใจดีแล้วจึงลบเส้นออก เป็นต้น

3) การช่วยด้วยคำพูด (วาจา) การพูดของครู มีความสำคัญและต้องระมัดระวัง ดังนี้

ครูต้องใช้คำพูดในเชิงบวก

ครูต้องไม่ใช่คำสั่งที่ยาวเกินไป

ครูไม่ควรบอกให้เด็กเลือกอะไร เช่น เลือกสิ่งนี้ดีหรือไม่ ถูกหรือไม่ถูก ควรสั่งให้เด็กเลือกสิ่งที่ถูกต้องเท่านั้น

*** ครูต้องควบคุมเสียง ไม่ใช่อารมณ์ลงไปในกรพูดกับเด็ก การเน้นสำคัญ เช่น “ใช่” “ไม่ใช่” “เก่ง” เด็กจะเรียนรู้จากคำพูดของครูและตอบรับได้อย่างถูกต้อง

13. การช่วยจัดตำแหน่ง (Situational prompt) เด็กสามารถผ่านการเรียนรู้และทำได้โดยครูเป็นผู้ที่ช่วยเด็ก การสอนในแต่ละเรื่องเด็กอาจพบปัญหา ในขั้นตอนย่อยที่ทำให้เด็กไม่ผ่านวิธีการ ช่วยจัดตำแหน่งคือเทคนิคที่ครูพบว่า เด็กมีปัญหาในขั้นตอนใด จึงแก้ไข เช่น ครูให้เด็กหยิบ

เลข 1 แต่เด็กหยิบผิดเป็นเลข 2 เนื่องจากครูพบว่า เด็กมองไม่ทั่ว ครั้งต่อไปครูอาจ วางเลข 1 ให้ใกล้ ตัวเด็กมากกว่าเลข 2 เด็กจะหยิบของใกล้ตัว เมื่อฝึกครั้งต่อ ๆ ไป ครูวางเลขคละกันเด็กก็จะทำได้

*** การใช้เทคนิคเพื่อให้เด็กเรียนรู้ได้ เป็นหน้าที่สำคัญที่ครูการศึกษาพิเศษต้องมี

พัชรวิวัลย์ เกตุแก่นจันทร์ (2539 : 15-16 ; อ้างถึงใน ตรีดาว รองสวัสดิ์, 2562 : 3-4)

ได้สรุป เกี่ยวกับการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้ว่า การสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ จำเป็นต้องมีวิธีสอนที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ เพื่อสนองความต้องการพิเศษของนักเรียนเหล่านี้ ซึ่งมีหลักการสอน ดังนี้

1. ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมทางการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพราะนักเรียนจะเรียนรู้ได้ช้ากว่าเด็กปกติ ก่อนทำการสอนสิ่งใดครูจะต้องเตรียมความพร้อมก่อนนาน ๆ เมื่อเด็กมีความพร้อมแล้วครูจึงทำการสอนวิชานั้น ๆ

2. สอนตามความสามารถและความต้องการของนักเรียนแต่ละคน โดยการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพและลักษณะของนักเรียนคนนั้น

3. สอนตามระดับสติปัญญา เพราะนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีระดับสติปัญญาต่ำกว่านักเรียนทั่วไปที่มีอายุเท่ากัน

4. ยอมรับความสามารถและพยายามสร้างเสริมความสามารถของนักเรียนอย่าตามใจคอยช่วยเหลือ หรือลงโทษทั้งทางกาย วาจา มากเกินไป

5. พยายามฝึกให้นักเรียนช่วยตัวเองให้มากที่สุด จะเป็นการช่วยให้นักเรียนพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น และแบ่งเบาภาระจากผู้เลี้ยงดู

6. สอนตามการวิเคราะห์งาน (Task Analysis) โดยการแบ่งงาน เป็นขั้นตอนย่อย ๆ หลาย ๆ ขั้นตอนเรียงตามลำดับจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้นักเรียนสับสน ให้นักเรียนประสบความสำเร็จในงานซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่เด็กนักเรียน

7. ใช้หลักการสอนแบบ 3R'S คือ

7.1 Repetition คือ การสอนซ้ำและใช้เวลาสอนมากกว่านักเรียนปกติ ใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธีในเนื้อหาเดิม

7.2 Relaxation คือ การสอนแบบไม่ตึงเครียด ไม่สอนเนื้อหาวิชาเดียวมานานเกิน 15 นาที ควรเปลี่ยนกิจกรรมการสอนวิชาการ เป็นการเล่น ร้องเพลง ดนตรี เล่นกีฬา หรือให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

7.3 Routine คือ การสอนให้เป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นกิจกรรมที่ต้องทำสม่ำเสมอในแต่ละวัน

8. สอนโดยการแบ่งหมู่ตามตารางสอนสามารถทำได้ดีในกรณีที่นักเรียนมีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกัน

9. เมื่อฝึกนักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องพยายามแทรกฝึกด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง

10. ต้องช่วยให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเอง เด็กทุกคนจะเรียนได้ดี ถ้าเขามีความรู้สึกระบายความสำเร็จ

11. สอนทีละขั้น จากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัว จากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้เกิดสับสน บางอย่างเด็กปกติในวัยเดียวกันเห็นว่าง่าย แต่เด็กเหล่านี้อาจสับสนไม่เข้าใจ

12. สอนโดยการปฏิบัติจริง

13. สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับเด็กและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรมเป็นสิ่งที่เด็กเข้าใจยากครูต้องพยายามอธิบายโดยใช้คำง่าย ๆ และยกตัวอย่างประกอบ

14. ต้องพยายามจัดการสอนให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อฝึกให้เด็กคิด

15. สอนโดยใช้ของจริง หรืออุปกรณ์ประกอบทุกครั้ง

16. การสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องอาศัยแรงจูงใจ การเสริมแรง

17. มีการประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียนในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

18. ครูต้องเชื่อว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสามารถ และศักยภาพในตนเอง สามารถพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพได้ทุกคน

นอกจากนี้ การสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ อาจสอนเป็นรายบุคคลหรือสอนเป็นกลุ่มได้ การสอนต้องคำนึงความยากง่ายของเนื้อหา การใช้ภาษาที่นักเรียนสามารถเข้าใจง่ายและมีความจำเป็นมากที่จะต้องใช้วิธีสอนที่จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ ซึ่งมีความบกพร่องทางด้านความสนใจ ความจำและการถ่ายโยงความรู้ การสอนควรยึดหลักการสอนในลักษณะเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม สอนตามระดับความสามารถของเด็กสอนซ้ำ ๆ เป็นประจำ มีการยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับลักษณะของเด็ก บรรยากาศในการเรียนการสอนไม่ตึงเครียด สอนให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ มีการให้แรงจูงใจ และให้การเสริมแรงเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้สอนต้องเข้าใจและยอมรับในตัวเด็ก ครูต้องอดทนและใส่ใจมากกว่าเด็กปกติ โดยใช้หลักการสอนเริ่มจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัว สอนทีละขั้น สอนด้วยการลงมือกระทำ โดยคำนึงถึงความพร้อมของแต่ละบุคคลตามระดับของสติปัญญา

อสมภรณ์ วันทอง (2554 : 12-15) ได้อธิบายไว้ว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นสิ่งที่ยอมรับโดยทั่วกันว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น จำเป็นจะต้องได้รับความช่วยเหลือและความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการศึกษานั้นประสบความสำเร็จ บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ครูประจำชั้น ครูการศึกษาพิเศษ นักแก้ไขการพูด นักแนะแนว นักดนตรีบำบัด นักกฎหมาย นักนันทนาการบำบัด แพทย์เฉพาะทาง ซึ่งบุคคลทั้งหมดจะทำงานร่วมกันแบบสหวิทยาการ เพื่อร่วมกันพัฒนาเด็กแต่ละคน ซึ่งบุคคลที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ผู้ปกครองที่จะต้องให้ความร่วมมือและความเอาใจใส่ มีส่วนต่อการฝึกและการเรียนของเด็กกลุ่มนี้มาก ผู้ปกครองจึงควรได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และให้ความร่วมมือ ดังต่อไปนี้

1. ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษเหมือนกับบุตรหลานคนอื่น ๆ หากแต่เพิ่มการดูแลอย่างใกล้ชิด
2. ฝึกให้เด็กปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยเฉพาะเรื่องการดูแลตนเอง และสุขอนามัย เช่น ฝึกกิจวัตรประจำวัน การทำงานบ้านพื้นฐาน เป็นต้น
3. ฝึกทักษะทางสังคมให้กับเด็ก ไม่เก็บเด็กเอาไว้แค่เพียงในบ้าน ควรให้เด็กมีโอกาส มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม เพื่อให้มีพฤติกรรมทางสังคมได้อย่างเหมาะสม
4. สังเกตเด็กอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบว่ามีความผิดปกติที่ไม่พึงประสงค์ต้องรีบแก้ไข
5. ช่วยกระตุ้นและให้การส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมรอบข้างมีความเข้าใจต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การศึกษาพิเศษ เป็นกระบวนการในการพัฒนาความสามารถของเด็กตามสภาพของความแตกต่างระหว่างบุคคล และเอกลักษณ์ของแต่ละคน วิธีการที่นำมาใช้สั่งสอนอบรมเพื่อพัฒนาเด็กจึงจำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนด้วย โดยมีเป้าหมายที่ต้องการให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงได้ยึดหลักของความแตกต่างระหว่างบุคคล และการมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละคนเป็น เครื่องช่วยให้เกิดความสำเร็จในการจัดการศึกษาเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภทจึงมีหลักในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันไป

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นเด็กที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากเด็กประเภทอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด เด็กกลุ่มนี้มักถูกชักจูงได้ง่ายเนื่องจากเด็กเข้ากับคนง่าย เชื่อใจคนง่าย เด็กช่วยตนเองได้บ้าง บางคนไม่สามารถช่วยตนเองได้ เด็กจึงมีความสนใจสั้นขาดสมาธิ ความจำไม่ดีไม่สามารถจดจำอะไรได้นาน ใช้ภาษาได้ไม่มากนัก พอจะสื่อความหมายได้ง่าย ๆ สุขภาพร่างกายมักไม่สมบูรณ์ ซึ่งในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น สามารถแยกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่บกพร่องทางสติปัญญาในระดับเล็กน้อยหรือขนาดน้อย เด็กกลุ่มนี้สามารถเรียนร่วมในระดับประถมศึกษาได้ และสามารถฝึกอาชีพและงานง่าย ๆ ได้ หรือเรียนในระดับมัธยมศึกษาได้ หากเราสามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาของพวกเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กเหล่านี้ในช่วงอายุแรกเกิดจนถึง 3 ขวบ ควรให้ได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มได้ การพัฒนาประสาทสัมผัส และด้านสติปัญญา เมื่อถึงระยะเข้าโรงเรียน การให้การศึกษาก่อนวัยเรียนแก่เด็กกลุ่มนี้เพื่อฝึกทักษะความพร้อมในการเรียนรวมระดับอนุบาล และประถมศึกษา ทักษะความพร้อม ได้แก่ การนั่งและฟังครู การแยกสิ่งเร้าทางเสียงและการเห็น การทำตามคำสั่ง การใช้ภาษาการฝึกกล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก ทักษะการช่วยเหลือตนเองการอยู่กับเพื่อนเมื่อเด็กเข้าเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งแม้ว่าระดับเขาวนปัญญาจะยังคงเท่ากับเด็กอายุ 4 - 6 ปี การศึกษาของเด็กควรเน้น ด้านภาษาและการสร้างความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวก่อนเน้นวิชาการบ้าง ได้แก่ การอ่าน การคิดคำนวณ และการเขียน นอกจากนี้ควรฝึกพฤติกรรมปรับตัวในสังคม โดยปกติแล้วหลักสูตร และการเรียนการสอนระดับนี้ควรเหมือนกับเด็กปกติทั่วไป แต่จัดให้เรียนในระดับที่ช้ากว่า เมื่อเด็กขึ้นชั้นประถมศึกษาตอนปลายจะมีอายุราว

9 - 13 ปี แต่อายุสมองเท่ากับเด็กอายุ เพียง 6 - 9 ปี การเรียนทางด้านวิชาการต้องเป็นวิชาการที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน (Functional academics) เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังข่าวสารการซื้อสิ่งของ การอ่านสมุด โทรศัพท์การอ่านป้ายประกาศ หรือโฆษณา ฉลากยา การกรอกข้อความต่าง ๆ เป็นต้น ในระดับมัธยมศึกษาเด็กควรได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการสังคมและอาชีพให้เท่าเทียมกับการศึกษาด้านวิชาการ

2. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปานกลาง ระดับก่อนประถมศึกษา ควรจัดการศึกษาเน้นด้านภาษา ได้แก่ ความเข้าใจและการใช้ภาษา และความรู้ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และสัมพันธ์กับตัวเด็ก เช่น บุคคลในครอบครัว เครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน สถานที่ภายนอกบ้าน ทักษะในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นต้น การฝึกฝนดังกล่าวต้องเน้นมากกว่าปกติ นอกจากนี้ยังต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น นักแก้ไข การพูด นักกายภาพบำบัด ถ้าเราสามารถจัดการศึกษาอย่างเหมาะสมแล้ว เด็กเหล่านี้จะประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตได้มากกว่าที่เราคาดคิดเสียอีก ส่วนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ควรเน้นด้านวิชาการให้น้อยลงกว่าเด็กปกติ เน้นวิชาการที่จะช่วยให้เขามีทักษะเพียงพอในการพึ่งตนเองได้ในการทำงานและการสังคม หลักสูตรสำหรับเด็กโตควรเน้นใน 2 ด้าน คือ ด้านทักษะการช่วยเหลือตนเอง (Self-help skills) เช่น การอาบน้ำ การรับประทานอาหารการแต่งตัว การใช้ห้องต่าง ๆ ภายในบ้านและอาคาร การใช้สิ่งของเครื่องใช้ เป็นต้น อีกด้านหนึ่ง คือ ทักษะทางอาชีพ ส่วนมากต้องเน้นทักษะการทำงานในโรงงานในอารัก্ষ เพื่อเตรียมเด็กสำหรับการทำงานในสังคมต่อไป

3. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรง และรุนแรงมาก แต่ก่อนนั้นการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ถูกละเลยมาตลอด เพิ่งมาในช่วง ปี ค.ศ. 1970 นี้เองที่เริ่มมองเห็นว่าเด็กเหล่านี้ ควรได้รับการศึกษาตามสิทธิของเขาด้วยการให้การศึกษาต้องเน้นที่ทักษะพื้นฐานเพื่อการอยู่รอด และทักษะพื้นฐานในการช่วยเหลือตนเองของช่วยของทักษะที่ควรฝึก ได้แก่ การกระตุ้นประสาทสัมผัส การพัฒนาประสาทสัมผัส และการบูรณาการประสาทสัมผัส การช่วยเหลือตนเอง ภาษาและการตอบสนอง นอกจากนี้ ต้องฝึกการปรับพฤติกรรมด้วย เนื่องจากเด็กมักมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น นั่งโยกตัว กัดตา ชับถ่ายไม่ถูกที่ เป็นต้น

การช่วยเหลือเด็กบกพร่องทางสติปัญญาในชั้นเรียนปกติ ปัจจุบันแนวโน้มการศึกษาแต่ละประเภท เน้นให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเรียนรวมในโรงเรียนปกติ ซึ่งครูจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อจะทำให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียน ดังนี้

1. สอนเป็นลำดับขั้นตอนอย่างละเอียด สอนซ้ำ ๆ ไปทีละขั้น แม้แต่งงานที่ซับซ้อนก็สอนให้กับเด็กเหล่านี้ได้ไม่ยุ่งยาก หากสอนทีละขั้นไปตามลำดับ
2. ในการเรียนรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ต้องให้เด็กได้ทำซ้ำ และทบทวนซ้ำแล้วซ้ำอีกทำให้เด็กประสบผลสำเร็จ
3. พยายามให้เด็กออกเสียงสิ่งที่เรียนด้วยเนื่องจากการออกเสียงมีส่วนช่วยการเรียนรู้ของเด็กได้ดังนี้

1. ต้องสร้างแรงจูงใจให้เด็กได้เรียนรู้งานที่ใหม่ ยาก ซับซ้อนไม่สามารถส่งเสริมแรงจูงใจให้กับเด็กประเภทนี้

2. ประเมินพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง ทั้งการประเมินที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และต้องเก็บบันทึกไว้อย่างเป็นระบบ

3. พยายามให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีเมื่อเด็กทำกิจกรรมใด ๆ การให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีเป็นแรงจูงใจที่ดีในการเรียนรู้ของเด็ก

วนาลี ทองชาติ (2562 : 4) ได้สรุปไว้ว่า การช่วยเหลือเด็กบกพร่องทางสติปัญญาในชั้นเรียนปกติ ครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เรียนรู้และจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กให้มากที่สุด โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ครูควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องความบกพร่องทางสติปัญญาให้มากที่สุด
2. ระลึกไว้เสมอว่าครูสามารถนำการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มาสู่ชีวิตเด็ก ครูจึงควรค้นหาว่าจุดแข็ง หรือความสนใจของเด็กคืออะไร และเน้นที่สิ่งเหล่านั้นเพื่อสร้างโอกาสแห่งความสำเร็จให้แก่เด็ก

3. ปรึกษาร่วมกับครูท่านอื่น ๆ หรือครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอน ในการหาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดให้แก่เด็ก เช่น การปรับหลักสูตรการเรียนรู้อื่น

4. พยายามอธิบายสิ่งที่สอนให้มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด แสดงสิ่งที่ครูอธิบายแทนการอธิบายด้วยคำพูดเพียงอย่างเดียว เช่น การแสดงภาพให้เด็กดู หรือครูอาจให้เด็กลองทำเอง

5. พยายามอธิบายข้อมูลแก่เด็กให้มีความกระชับที่สุด เช่น อธิบายข้อมูลยาว ๆ ด้วยการทำให้เป็นวิธีสั้น ๆ สาธิตวิธีการทำ ลองให้เด็กทำ และให้ความช่วยเหลือเด็กเท่าที่จำเป็น

6. แจ้งผลตอบรับแก่เด็กให้เร็วที่สุดว่าเด็กทำได้ดีหรือไม่

7. สอนทักษะชีวิตให้แก่เด็ก เช่น การใช้ชีวิตประจำวัน ทักษะทางสังคมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ และทักษะการสำรวจให้เด็กลองทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม หรือกิจกรรมชมรม

8. หารี้อารมณ์ร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็ก และบุคลากรในโรงเรียนท่านอื่น ๆ เพื่อสร้างแผนการเรียนที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และควรแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของเด็กทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านอย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเรียนรู้ได้ช้ากว่าเด็กทั่วไป เด็กอาจใช้เวลาานมากกว่าในการเรียนภาษา การพัฒนาทักษะทางสังคม และการดูแลตนเอง เช่น การแต่งตัว หรือการรับประทานอาหาร เด็กเหล่านี้จะใช้เวลาานในการเรียนรู้จะต้องมีการทำซ้ำ ๆ หลายครั้ง และการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ นั้นต้องมีการปรับให้เข้ากับระดับการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน อย่างไรก็ตามเด็กทุกคนสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเอง และมีส่วนร่วมทางสังคมได้

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีความบกพร่องด้านสติปัญญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้เรียนในโรงเรียนนครศรีธรรมราช ปัญญาณุกุล จังหวัดนครศรีธรรมราช และเป็นผู้เรียนที่มีความสามารถพอที่จะเรียนได้ ตั้งระดับชั้นอนุบาล จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 6 ผู้วิจัย จึงได้นำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมมาใช้ในการดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

โดยใช้รูปแบบ Power of Love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ต่อไป

5. เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

5.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 1-3) ได้กล่าวว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

การศึกษาจึงเป็นกระบวนการการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำสาระอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมมั่นใน

นโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักบริหารการจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อการสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้ คู่กับการทำงาน กระทรวงศึกษาธิการ จึงเห็นสมควรให้มีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ ในการมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษา ต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณธรรมพื้นฐานของความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล

2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคน มีโอกาสได้รับการศึกษาต่ออย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

โดยมีจุดหมายในการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบหลักสูตร คือ

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับส่งสาร มีวัฒนธรรมการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรอง เพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสม บนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยี ด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

หลักสูตรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก 8 ประการ คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

ดังนั้น จากพระราชบัญญัติการศึกษา และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนมีจุดหมายในการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความรู้ มีทักษะและความสามารถอย่างเพียงพอ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี รักการเรียนรู้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ต่อไป

5.2 การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2559 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้สรุปไว้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2559 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2564 นั้น มีหลักการสำคัญ คือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคอนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว ดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขในสังคม” ของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ฉบับนี้ จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และวางเป้าหมายที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่สำคัญในด้านต่าง ๆ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่มุ่งหวังให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านคุณภาพและด้านการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ผลิต พัฒนาคู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่มุ่งหวังให้มีการผลิตครูได้สอดคล้องกับความต้องการในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และมีสมรรถนะ ตามมาตรฐานวิชาชีพ สามารถใช้ศักยภาพในการสอนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านคุณภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ผลิตและพัฒนากำลังคน รวมทั้งงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งหวังให้กำลังคนได้รับการผลิตและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ การแข่งขันของประเทศ และมีองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม สนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านคุณภาพ และด้านการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ขยายโอกาส การเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตที่มุ่งหวังให้การบริการการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกกลุ่มทุกวัยในระดับที่เหมาะสมกับสภาพบริบท และสภาพพื้นที่ ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านการเข้าถึงการให้บริการ และด้านความเท่าเทียม ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ส่งเสริม และพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่มุ่งหวังให้คนไทยได้รับโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านการเข้าถึงการให้บริการด้านความเท่าเทียม และด้านประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ 6 ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา ที่มุ่งหวังให้มีการใช้ทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรได้อย่างคุ้มค่า ไม่เกิดการสูญเปล่าและมีความคล่องตัว ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านประสิทธิภาพ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่า เป้าหมายสำคัญของแผนพัฒนาฉบับดังกล่าว มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคอนไทย ให้เป็นเก่ง คนดี มีคุณธรรมและมีความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

ดังนั้น จากสภาพความจำเป็นในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 และจากวิสัยทัศน์ของแผนดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคนไทยให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ก็ยังต้องการสร้างคนไทยให้มีคุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุข ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

5.3 คุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุข

สุรศักดิ์ โควสุภทร์ (2559 : 1) ได้สรุปไว้ว่า ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต อาศัยความฉลาดทางปัญญา 20 % อีก 80 % เป็นผลมาจากความฉลาดทางอารมณ์ (อีคิว) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เติบโตมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จในทุกด้านอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ ปัจจุบันพ่อแม่ทุกคน จึงล้วนแล้วแต่อยากให้ลูกของตนนั้นมีความฉลาดทางอารมณ์ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “อีคิว” ซึ่ง หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และมีความสุข องค์ประกอบของความสามารถทางอารมณ์ที่สำคัญมี 3 ส่วน คือ เก่ง ดี และมีความสุข

เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

มีความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ภูมิใจในตนเอง พึงพอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางใจ

คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต มีความรอบรู้ในเรื่องของไทยและสากล ทักษะ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ เป็นผู้นำผู้ตามที่ดี รู้จักแก้ปัญหาและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

คนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย เอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้อื่น มีเหตุผล รับผิดชอบต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตสำนึกในประชาธิปไตย รักษาสิ่งแวดล้อมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

คนมีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพดี ทั้งกายและจิต ว่างแจ่มใส รู้จักและเข้าใจตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสุขในการเรียนรู้และการทำงาน มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง ปลอดภัย อบายนุขและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

นอกจากนี้แล้ว สิ่งที่จะขาดเสียมิได้สำหรับคุณสมบัติที่พึงปรารถนาของผู้เรียนในอนาคต คือ จะต้องเป็นผู้ที่รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้นให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งหากจะให้ความหมาย เก่ง ดี มีสุข ในด้านการดำเนินชีวิต โดยทั่วไปของผู้คนแล้วนั้นก็จะสามารถให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไป

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2560 : 1-4) ได้สรุปไว้ว่า ประเทศไทยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประชากรของประเทศ ให้เป็นพลเมืองที่คุณภาพและเปี่ยมด้วยความดี “คนดี” นั้น ประเทศชาติยังต้องการ คือ วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี 2570 มีใจความว่า “คนไทยภาคภูมิใจในความ

เป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดีเกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาในร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ประกอบด้วย 1) เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ ต่อเนื่องตลอดชีวิต 2) เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ 3) เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง แข่งขันได้ มีเสถียรภาพ และมีความยั่งยืน 4) เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ 5) เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดิน มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และมีการทำงานเชิงบูรณาการ 6) เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และ 7) เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพ

การศึกษาจะต้องช่วยขยาย “ขอบฟ้าแห่งความรู้” ให้คนเราอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อหน้าที่ที่รับผิดชอบ ชีวิตในอุดมคติ คือ ชีวิตของคนทั้งเก่ง ดี และมีความสุข แต่ในบรรดาองค์ประกอบของชีวิตอุดมคติดังกล่าว เชื่อกันว่าความสุขสำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นพื้นฐานของชีวิต นอกจากนั้นแล้ว ความสุข ยังเป็นฐานของความเก่งและความดีอีกด้วย เราจะเป็นคนเก่ง ถ้าเราสามารถคิดเชื่อมโยงระหว่างจุดที่เราอยู่กับจุดที่เราคาดหวังจะเกิดขึ้น เราจะเป็นคนดีมีน้ำใจ ถ้าเราสามารถคิดเชื่อมโยงตัวเราเองเข้ากับคนอื่นทั้งหลาย เราจะรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และเราก็จะมีความสุข ถ้ารู้จักคิดเชื่อมโยงจนเห็นว่าสิ่งทั้งหลายนั้น ก็เกิดดับตามเหตุปัจจัยรู้แล้วละ รู้แล้ววาง ดังนั้น คุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุขที่เป็นการพัฒนาชีวิตนั้น จึงจัดเป็นองค์รวมของการพัฒนาชีวิต

ความเก่งของมนุษย์ในด้านสติปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) เคยเป็นคุณลักษณะที่เป็นยอดปรารถนาของมนุษย์ทุกคนที่ปรารถนาจะเป็นคนฉลาดที่มีสติปัญญาดี แต่ข้อค้นพบทางทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ในระยะหลังกลับพบว่า ความเก่งทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว เป็นสิ่งที่ไม่เพียงพอที่จะทำให้มนุษย์สามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการมีชีวิตที่สมบูรณ์ได้ เพราะการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น นอกจากจะมีความสามารถในการเรียนรู้องค์ความรู้แล้ว มนุษย์ควรจะต้องเรียนรู้ตัวเอง รวมทั้งเรียนรู้ที่จะอยู่กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากเทคโนโลยี รวมทั้งมนุษย์อื่น ๆ โดยมีพื้นฐานของ ความดีงามเป็นเครื่องรองรับ ดังนั้น เมื่อก้าวถึงความเก่ง ก็จะหมายถึงทั้งความฉลาดทั้งในด้านสติปัญญา และความฉลาดทางด้านอารมณ์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต้องพัฒนาควบคู่กันไป

ความเก่งตามมาตรฐานการเรียนรู้ข้างต้น เป็นความเก่งที่มีลักษณะของการใช้ความคิด การใช้สติปัญญา และลักษณะของการทำงานที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น กล่าวคือ

1. คิดเป็น คือ การใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล คิดเชื่อมโยงในความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญญา มีโลกทัศน์กว้างขวางที่สามารถสร้างความรู้ใหม่ได้ และความคิดเป็นยอมนำไปสู่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านอื่น ๆ เช่น การทำเป็น และการอยู่ร่วมกันเป็น การคิดเป็นจัดว่า

เป็นความเก่งทั้งทางด้านสติปัญญา (Intelligence Quotient : IQ) และความเก่งทางด้านอารมณ์ (Emotional Quotient : EQ)

2. ทำเป็น เป็นความเก่งในด้านพฤติกรรมของมนุษย์ การทำเป็นในทัศนะของ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี คือ การที่มนุษย์เรียนรู้จากการทำ การทำงานเป็น โดยเฉพาะ การสร้างเป็นจะช่วยให้อุทิศให้เกิดการเรียนรู้จากการทำงาน เกิดปิติและภูมิใจในผลงาน หรือถ้ามี รายได้จากการทำงานด้วยก็จะเกิดคุณค่าของเงินที่ได้มาจากการทุ่มเทแรงกาย แรงสติปัญญาในการ ทำงานนั้นนอกจากทักษะที่กล่าวมาแล้ว การเป็นคนเก่งในด้านพฤติกรรมยังหมายถึงการเป็นคนชอบ บันทึกรัก มีทักษะในการสื่อสาร มีทักษะในการเผชิญสถานการณ์และทักษะในการจัดการ เป็นต้น

สำหรับคุณลักษณะ “ดี” และ “มีสุข” อาจขยายความโดยเปรียบเทียบกับคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ ในทัศนะของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ที่ต่อจากการคิดเป็น ทำเป็น คือ การ อยู่ร่วมกัน เป็นการอยู่ร่วมกัน เป็นการเรียนรู้ทักษะที่เน้นในด้านจริยธรรม โดยมนุษย์จะต้องอาศัย คุณธรรมพื้นฐานร่วมกับการคิดเป็นและทำเป็น ซึ่งเป็นลักษณะของคนเก่งประกอบกัน จึงจะทำให้ มนุษย์สามารถมีทักษะในการอยู่ร่วมกันเป็น ทั้งการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับ ธรรมชาติ และมนุษย์กับเทคโนโลยี ซึ่งการเรียนรู้ที่จะเกิดทักษะในด้านนี้ จะต้องประกอบด้วยการ พัฒนาในด้านอารมณ์ ความรู้สึก (จิตใจ) บูรณาการกับการคิดเป็นและการทำเป็นด้วย

คุณธรรมพื้นฐานนั้น ควรได้รับการฝึกฝนและปลูกฝังในจิตใจ เพื่อให้เกิดทักษะชีวิต คือ ความเป็นคนดีที่สามารถนำไปใช้ควบคู่กับความเป็นผู้ที่มีสติปัญญาได้อย่างเหมาะสม เพราะในความเป็นจริง ความเก่งหรือความสามารถทางสติปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถ สร้างสรรค์ให้สังคมสงบสุขได้ ในทำนองเดียวกันความดีอย่างเดียวก็ไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาชีวิต และสร้างสรรค์สังคมของมนุษย์ให้เจริญก้าวหน้าไปได้ เพราะความดีจะต้องมีปัญหาเป็นสิ่งที่พึง พึง เป็นหลัก เป็นแนวทางให้คนดีได้แสดงออกในด้านการกระทำ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและต่อสังคมแวดล้อม

คำว่า “เก่ง-ดี-มีสุข” เป็นคำที่เริ่มต้นจากฝ่ายการศึกษา ต่อมาได้มีผู้นำไปใช้อย่าง แพร่หลายเพราะเป็นคำพูดง่ายติดปาก การพูดแต่คำว่า เก่ง-ดี- มีสุข แต่ความหมายจริง ๆ หมายความว่าอะไร ยังไม่รู้เลย ผมจึงหาความหมายของ เก่ง – ดี – มีสุข ในแง่ต่าง ๆ มาเล่าสู่กันฟัง กล่าวคือ การศึกษา คำว่าเก่ง – ดี – มีสุข มีความหมาย ดังนี้

เก่ง หมายถึง ความสามารถทางพุทธิปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจที่แจ่มแจ้ง สามารถ นำไปใช้ได้ วิเคราะห์เป็น สังเคราะห์ได้ ประเมินได้อย่างเข้าใจ และรู้แจ้งตามศกยภาพ

ทักษะปฏิบัติ คือ มีความรู้แจ้งแล้วยังมีความชำนาญปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ทั้งที่เป็นทั้ง ทักษะฝีมือและทักษะทางปัญญา

ดี หมายถึง เป็นผู้มึเจตคตินิยมที่ดีทั้งต่อการเรียน ความเป็นอยู่ต่อบุคคลต่อสังคม ชุมชน และประเทศ

มีสุข หมายถึง สนุกกับการเรียนและใคร่เรียนรู้ตลอดชีวิต

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2560 : 1-4) ได้ให้ความหมายของคำว่า เก่ง – ดี – มีสุข กับความฉลาดทางอารมณ์ ไว้ดังนี้

ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข โดยมีองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ ดังนี้

1. เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ดีกับผู้อื่น ประกอบด้วยความสามารถ ดังต่อไปนี้

1.1 รู้จักและมีแรงจูงใจในตนเอง ได้แก่ รู้ศักยภาพตนเอง สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้ และมีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย

1.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา ได้แก่ รับรู้และเข้าใจปัญหา มีขั้นตอนในการแก้ปัญหา และมีความยืดหยุ่น

1.3 มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ได้แก่ สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น กล้าแสดงออกได้อย่างเหมาะสม และแสดงความคิดเห็นขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

2. ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม ประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้

2.1 ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง ได้แก่ รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง และควบคุมอารมณ์และความต้องการได้

2.2 เห็นใจผู้อื่น ได้แก่ ใส่ใจผู้อื่น เข้าใจยอมรับผู้อื่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

3. สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ประกอบด้วย

3.1 ภูมิใจในตนเอง ได้แก่ เห็นคุณค่าในตนเอง และเชื่อมั่นในตนเอง

3.2 พึงพอใจในชีวิต ได้แก่ มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน และพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

3.3 มีความสงบทางใจ ได้แก่ มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข รู้จักผ่อนคลาย และมีความสงบทางจิตใจ

อดิศร บาลโสง (2562 : 462) ได้อธิบายเกี่ยวกับ เรื่อง ความดี คนดี ชีวิตและความสุข : พื้นฐานความคิดเพื่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความคิดเป็นฐาน โดยกล่าวว่า หลักสูตรการศึกษาแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ของกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดไว้ว่า นักเรียนที่เรียนจบหลักสูตรดังกล่าวแล้ว ควรมีลักษณะ “เก่ง ดี มีสุข” โดยนักการศึกษาหลายท่าน รวมทั้งกระแสทางสังคมต่างวิพากษ์และวิจารณ์กันว่า หากกำหนดให้คนเก่งขึ้นก่อนแล้วก็จะสร้างปัญหาตามมามากมายเพราะหากคนเก่งคนนั้นไม่เป็นคนดีจะทำให้สังคมเดือนร้อน ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องเน้นการสร้างคนดีเป็นอันดับแรก เพราะเราสามารถพัฒนาคนดีให้เป็นคนเก่งได้ไม่ยาก ด้วยเหตุผลที่ว่า การจะพัฒนาให้คนเก่งไปเป็นคนดีนั้นยากกว่า กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการพัฒนาดังกล่าวมาเป็น “ดี เก่ง มีสุข” คือสรุปว่า เป็นคนดีสำคัญที่สุด ดังแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุที่ได้กล่าวว่า “เป็นคนดี สำคัญกว่าทุกสิ่ง”

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุข ตามแนวคิดเดิมของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่เป็นคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อจบหลักสูตร คือ มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความเก่งตามมาตรฐานการเรียนรู้ การใช้ความคิด การใช้สติปัญญา และลักษณะของการทำงานที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น ส่วนในด้านดี เป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก

ในทางที่ดี และในด้านมีสุข หรือมีความสุขนั้น เป็นคุณลักษณะของคนที่มีสุขภาพดี ทั้งกายและจิตร่าเริงแจ่มใส รู้จักและเข้าใจตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสุขในการเรียนรู้และการทำงาน มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง ปลอดภัยจากอบายมุขและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีก่อนคนเก่งและคนมีความสุข ดังกล่าว จึงเปลี่ยนการจัดลำดับรายละเอียดใหม่เป็นคุณลักษณะ “ดี เก่ง มีสุข” ตามรูปแบบการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยใช้รูปแบบ Power of Love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นต่อไป

5.4 บทบาทของครูกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

ครูผู้สอน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ทั้งในด้านความดี ความเก่ง และการมีความสุข ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ทั้งนี้ ครูผู้สอน จึงเป็นบุคคลที่จะต้องมีความรู้คุณลักษณะและบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาดังกล่าว

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 24) ได้สรุปคุณลักษณะและวิธีการสอนที่ดีของครู ไว้ดังนี้

1. แสดงให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ โดยครูเป็นแบบอย่างที่ดี มิใช่เป็นเพียงผู้แนะนำเท่านั้นแต่ต้องเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างที่ดีอย่างหลากหลายและสม่ำเสมอ

2. กระตือรือร้น ตั้งใจจริง มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อครูในโรงเรียนและผู้ปกครองที่จะร่วมกันแก้ปัญหากระดัดการเรียนรู้ของนักเรียน

3. มีความเชื่อว่านักเรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และเข้าใจพัฒนาการของนักเรียน สร้างความกระตือรือร้นให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องใช้แรงจูงใจภายนอก รู้จักสร้างอารมณ์ให้นักเรียนรู้สึกต้องการที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ

4. รอบรู้สื่อ นวัตกรรมประเภทต่าง ๆ รู้แหล่งที่มาของสื่อ สามารถสร้างสื่อ และเลือกใช้สื่อได้ตรงกับความสนใจของนักเรียน

5. รู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียน และสื่อประกอบที่ได้ผลและเหมาะสมแก่นักเรียน ทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ สามารถบูรณาการการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับเนื้อหา กิจกรรมอย่างเหมาะสม ฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เป็นประจำและต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนมีผลงานที่ชัดเจน เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน สามารถช่วยแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงได้

6. ประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ และประเมินผลจัดการเรียนรู้ของครู โดยประเมินตนเองและให้นักเรียนร่วมประเมินด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2554 : 40) ได้กล่าวถึง ครูผู้สอนไว้ว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญ และมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ครูผู้สอนที่ดี จึงควรมีคุณลักษณะ และบทบาท ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในการจัดหลักสูตร โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนเอง
ดำเนินการจัดการเรียนรู้

2. มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา สาระที่สอนหรือจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี

3. ใช้ภาษาในการสื่อสารกับผู้เรียนได้ดี เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น

4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมอื่น ๆ

5. เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ศึกษาหาความรู้พัฒนาตนให้ทันสมัยทันเหตุการณ์อยู่เสมอ

6. มีความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หลากหลายรูปแบบ
ตามหลักการวัดและประเมินผล

7. มีความรู้ ความเข้าใจด้านจิตวิทยา เข้าใจลักษณะธรรมชาติ และความต้องการ
ของผู้เรียนเป็นอย่างดี

8. มีคุณลักษณะของครูที่ดีที่ผู้เรียนพึงประสงค์ เช่น ใจดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์ขัน
พูดจาไพเราะ มีเมตตา ขยันอดทน เอาใจใส่ผู้เรียนอย่างทั่วถึง มีเวลาให้ผู้เรียนเข้าพบและปรึกษา
หาหรือมีความเป็นมิตร มีความยุติธรรม ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน และไวต่อความคิด
ความรู้สึกรักของผู้เรียนและมีคุณธรรม

9. ประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านความประพฤติส่วนตัวและมี
บุคลิกภาพที่สง่างาม

สุรางค์ ไคว้ตระกูล (2554 : 13-14) ได้อธิบายลักษณะเฉพาะที่นักจิตวิทยา เอ็มเมอร์
และคณะ (Emmer, Evertson and Anderson, 1980) ผู้ที่ศึกษาความแตกต่างของครูที่มีการสอนอย่าง
มีประสิทธิภาพ และครูที่ไม่มีประสิทธิภาพได้พบตัวแปร หรือเทคนิคที่ทำให้ครูมีประสิทธิภาพ
ดังต่อไปนี้

1. อธิบายวัตถุประสงค์ของบทเรียน หน่วยเรียนที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้อย่างแจ่มแจ้ง

2. ใช้อุปกรณ์วัสดุเกี่ยวกับการสอนหลายชนิด

3. เตรียมการสอนและเครื่องใช้ที่จะใช้ในการสอนอย่างพร้อม

4. ใช้หนังสือ ประสบการณ์ กิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

5. บอกนักเรียนถึงเหตุผลว่า ทำไมบทเรียนที่ครูสอนจึงมีความสำคัญ และนักเรียนต้อง
ตั้งใจเรียนให้เกิดการเรียนรู้

6. รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ทุกวินาที และปรับเนื้อหาให้เหมาะสมโดยคิดถึง
ระยะเวลา ความสนใจของนักเรียน

7. ครูควรจะสอนนักเรียนให้มีอัตราความสำเร็จในการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

8. เนื้อหาที่สอนเป็นที่สนใจแก่นักเรียน

9. การตั้งความคาดหวังของครู และการตั้งเกณฑ์ของความสำเร็จของนักเรียนจะต้อง
เหมาะสม ไม่สูงหรือต่ำมากจนเกินไป

นอกจากตัวแปรทั้ง 9 อย่างดังที่กล่าวมาแล้ว เอ็มเมอร์ และคณะยังพบว่า ครูจะต้องมี
ความสามารถในการสื่อสาร เพราะการที่ครูจะสอนหรือพูดให้นักเรียนเข้าใจได้ ครูจะต้องมีทักษะ
ในการพูด สามารถจะสื่อสารให้นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ครูต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ได้ และสิ่งสำคัญอีก
อย่างหนึ่งก็คือ ครูจะต้องรู้จักหลักการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feed back) เช่น นอกจากจะบอกนักเรียน

ว่าทำ“ถูก”หรือ “ผิด” ครูจะต้องให้คำชมเวลานักเรียนทำถูก และไม่ตีสว่านักเรียนเป็นส่วนตัวเวลาผิด เช่น “เธอนี้ใจจริง” แต่บอกนักเรียนให้ทราบว่า ทำไม่ถึงผิด

ถวิล อรัญเวศ (2562 : 1-5) ได้สรุป ลักษณะของความเป็นครูที่ดีไว้ว่า “คุณลักษณะของครูที่ดี คือ มุ่งมั่นวิชาการ รักงานสอน เอื้ออาทรศิษย์ คิดดี มีคุณธรรม ชี้นำสังคม อบรมจิตใจ ใฝ่ความก้าวหน้า วาจางาม และรักความเป็นไทย ครูดี ต้องมีความรู้ดี ประพฤติดี และสอนดี นอกจากนี้แล้วควรมีกัลยาณมิตรตามหลักพุทธศาสนา คือ ทำตนให้เป็นที่ยกย่อง น่ายกย่อง ชมเชย ยึดมั่นในระเบียบแบบแผน อดทนต่อถ้อยคำที่ทำให้เจ็บใจได้ สามารถพูดเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้คนฟังเข้าใจได้ง่าย แคลงเรื่องซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่าย และไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย หรือ อบายมุข เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่จำเป็นสำหรับครู ที่นำมากล่าว เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น แต่ถ้าจะสรุปสั้น ๆ การเป็นครูที่ดี คือ มีความรู้ดี มีเทคนิคการสอนดี และปฏิบัติดีเป็นแบบอย่างของนักเรียนและประชาชนทั่วไป เพราะอาชีพครูเป็นอาชีพสร้างจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ แบบอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน ครูดีมีคุณธรรมประจำจิต ครูดีสร้างชีวิตให้สดใส คุณภาพคุณประโยชน์จำใส่ใจ ครูดีไซ้สร้างคนสร้างงานและสร้างชาติให้มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนเอ๋ย” โดยได้อธิบายรายละเอียดไว้ ดังนี้

ครู คือ ผู้มีภาระอันใหญ่หลวงหนักแน่น ผู้นำเคารพ เพราะเป็นผู้มีจิตวิญญาณในการสร้างคน สร้างงานและสร้างชาติ มีคำกล่าวกันว่า อนาคตของชาติ อยู่ในกำมือของเด็กเยาวชน แต่อันาคตของเด็กเยาวชนอยู่ในกำมือของครู เพราะฉะนั้น ครูจึงเป็นอาชีพที่สังคมให้ ความคาดหวังสูงและเป็นวิชาชีพชั้นสูง ครูจึงเป็นพลังสำคัญของชาติไม่แพ้อาชีพอื่น ๆ การเป็นครูที่ดีมีหลายประการ ครูต้องเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม คุณภาพ และคุณประโยชน์ ทำดี ทำชอบ ทำเก่ง เคร่งวินัย เอาใจใส่ต่อผู้เรียน สำหรับครูดี 10 ประการ ที่จะขอนำมากล่าว คือ

1. มุ่งมั่นวิชาการ ครูจะต้องมุ่งมั่นในการแสวงหา ความรู้เพื่อนำไปถ่ายทอดให้แก่ นักเรียนหรือศิษย์ สิ่งที่เป็นสำหรับครู คือ

1.1 ศาสตร์ที่จะสอน ครูต้องติดตามความก้าวหน้าของวิชาที่จะถ่ายทอดจากหนังสือ เอกสาร วารสาร ตามสื่อต่าง ๆ ตลอดจนเข้าประชุมเพื่อรับรู้ความคิดใหม่ ๆ ข้อค้นพบที่ขยายความรู้ ออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะเตรียมพร้อมให้ตนเองมีความรู้ทันสมัยต่อเหตุการณ์ และประการสำคัญ ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจใน ICT และนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้บนพื้นฐาน ICT

1.2 ศาสตร์การสอน แม้ว่าครูจะมีความรู้ดีในศาสตร์ สาขาที่ชำนาญ เชี่ยวชาญ ก็ตาม แต่ความรู้เหล่านั้นจะไม่มีประโยชน์ต่อวิชาชีพครูแม้แต่น้อย หากครูยังขาดความรู้เรื่องของการถ่ายทอดวิชาการเหล่านั้น ครูจึงจำเป็นต้องติดตาม ศึกษา ค้นคว้า ให้ทันต่อความก้าวหน้าของศาสตร์ การสอนเพื่อค้นหาวิธีการที่จะอธิบายหรือถ่ายทอดให้ศิษย์เข้าใจสาระต่าง ๆ และหาวิธีการที่จะถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนจากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมไปหานามธรรม

1.3 ศาสตร์การพัฒนาคน โดยที่อาชีพครูเป็นอาชีพสร้างคนที่มีศักยภาพให้แก่ ประเทศชาติ ผู้สร้าง จึงจำเป็นต้องเอาใจใส่ และถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาคนให้มีความพร้อมด้าน วิชาการ วิชาชีพ และการดำรงตนให้เป็นคนดีที่สังคมปรารถนา ครูต้องยึดมั่นในคุณธรรม โดยเฉพาะ เบญจศีลและเบญจธรรม หรือหลักธรรมทางศาสนาที่เคารพนับถือ

2. รักงานสอน เพราะเป็นงานหลักของครู ทำอย่างไรนักเรียนจะอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ แก้ปัญหาเป็น ครูต้องแสวงหาเทคนิควิธี และมีความศรัทธาต่อวิชาชีพอของตนเอง ต้องมีความรักการสอน สนใจที่จะพัฒนาการสอนให้น่าสนใจ เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนเพื่อให้ได้ผล รู้จักวิธีถ่ายทอดที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจง่ายให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนของตนเองให้รู้จักวิธีเรียน ด้วยความสุขและรับรู้สาระในศาสตร์ที่ครูสอน

3. เอื้ออาทรศิษย์ ครูต้องรัก และเมตตาศิษย์ รัก เข้าใจ และเอาใจใส่ดูแลลูกศิษย์ ห่วงใยว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ช่วยแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ที่ ลูกศิษย์ประสบ ให้เกียรติและยอมรับในความแตกต่าง ไม่ดูถูกหรือเหยียดหยามลูกศิษย์ ให้การช่วยเหลือทั้งทางด้านการเรียนและชีวิต เพราะนักเรียนเสมือนลูก ครูจึงต้องรักโรงเรียนเหมือนบ้าน รักงาน เหมือนชีวิต รักศิษย์เหมือนลูกหลาน และรักเพื่อนร่วมงานเหมือนญาติสนิท

4. คิดดี ความคิดมีหลายรูปแบบทั้งคิดเชิงระบบ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ แต่วิธีง่าย ๆ คือ ครูต้องมีความคิดที่ดี ความคิดที่เป็นบวกต่อศิษย์ ต่อการสอน ต่อวิชาชีพ ต่อสถาบัน และต่อเพื่อร่วมงาน คิดในสิ่งที่ดี และให้คิดอยู่เสมอว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีคุณค่าที่สุด ครูที่ดีต้องไม่คิดเอาเปรียบนักเรียน คิดที่จะช่วยเหลือหาทางแก้ปัญหาด้วย ใจบริสุทธิ์เป็นต้นความคิดที่เป็นบวกจะช่วยให้ครูทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5. มีคุณธรรม คุณธรรม เป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคม และประเทศชาติ ดังนั้น ความมีคุณธรรมของครู มีความจำเป็นต่อวิชาชีพครู คุณธรรมที่สำคัญ ได้แก่ พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 ปราศจากอคติ 4 สัปบุริสธรรม 7 หิริโอตตปปะ สติสัมปชัญญะ ความยุติธรรมด้านการสอนการวัดประเมินผล ความต้องการให้ลูกศิษย์ประสบผลสำเร็จ ครูต้องมีความอดทน ระวังอารมณ์ได้ดี ไม่ทำร้ายคน เสียสละ มีความอาย ที่จะกระทำผิด และมีหลักศานายึดมั่น มีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะประพฤติตนให้ถูกต้องตามระเบียบ ประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ

6. ชี้นำสังคม สังคมคาดหวังจากครู ในการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีและอนุรักษ์วัฒนธรรม ฉะนั้น ครูจะต้องช่วยชี้นำสังคม นำในสิ่งที่ถูกต้อง ช่วยแก้ปัญหา ทำตนเป็นตัวอย่าง เช่น เรื่องของขยะสิ่งแวดล้อม และการประหยัดพลังงาน ช่วยชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งการแก้ปัญหาเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคม และการช่วยนำสังคมให้เป็นสังคมที่ดีงาม

7. อบรมจิตใจ นับเป็นสิ่งสำคัญเพราะการจัดการศึกษาต้องมีความรู้และคุณธรรมเสมอ ถ้ามีความรู้แต่เพียงอย่างเดียว เพราะความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอดมีลมไป ฆ่าตัวตาย แก้ปัญหาไม่ได้ ใจไม่หนักแน่น ครูจำต้องฝึกฝนและปลูกฝังให้นักเรียน สามารถฝึกฝนใจตนเองให้ได้ เพราะฝึกใจได้กำไร แต่ตามใจขาดทุน ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ ครูจึงต้องช่วยให้ข้อคิดที่ดี อบรม ตักเตือน สั่งสอนให้ศิษย์ประพฤติดี ดำรงอยู่ในศีลธรรม หน้าที่ของครู จึงไม่ใช่เป็นเรื่องของการสอนหนังสือเท่านั้น แต่จะต้องอบรมจิตใจให้มีคุณธรรม จริยธรรมอยู่เสมอ เพราะสอนหนังสือเป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าสอนคนให้เขาสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุข คือ สุกยอดปรารถนาของอาชีพครู

8. ใฝ่ความก้าวหน้า เพราะความก้าวหน้าไม่ว่าด้านอาชีพ ด้านความรู้ เป็นสิ่งที่ครูจะต้องมีการไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ รักที่จะช่วยให้ประเทศก้าวหน้า เผยแพร่ผลงานวิชาการให้แก่ชุมชน

ไม่หยุดยั้ง ครูจะต้องทำให้ชีวิตของครูก้าวต่อไป เพื่อที่จะทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง ศิษย์ สังคมและประเทศชาติ การที่จะทำได้ต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพครู

9. วาจางาม การพูดเป็นสิ่งสำคัญ เพราะอาชีพครูเกี่ยวข้องกับการสอน การใช้วาจาเพราะมีอิทธิพลต่อเด็ก คำพูดไม่ดีเพียงคำเดียวอาจทำให้คนหมดหวัง หมดอนาคต และทำลายตนเองในที่สุด ดังนั้น คำพูดเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างประสบความสำเร็จ คำพูดที่ดีย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจ มีความมุ่งมั่น ในทางตรงกันข้าม คำพูดไม่ดี ย่อมทำให้ผู้ฟังเกิดความทุกข์ ไม่สบายใจ และทำให้เกิดความท้อถอย ไม่อยากเรียน ครูจึงต้องฝึกการพูดให้ถูกต้องตามกาลเทศะความทุกข์ ไม่สบายใจ และทำให้เกิดความท้อถอย ไม่อยากเรียน ครูจึงต้องฝึกการพูดให้ถูกต้องตามกาลเทศะ ฝึกการพูดเพื่อจูงใจและส่งเสริมทำให้ศิษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามและถูกต้อง

10. รักความเป็นไทย ชาติไทย เหมือนบ้านหลังใหญ่ที่ทำให้เราสามารถมีชีวิตอย่างมีความสุข สถาบันการศึกษาเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศชาติ ดังนั้น ครูจึงต้องส่งเสริมพัฒนาเอกลักษณ์ไทย เพื่อให้ศิษย์เป็นผู้ธำรงรักษาเอกลักษณ์ไทยเอาไว้โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตนจำเป็นต้องธำรงไว้ให้มั่นคง แม้ว่าเทคโนโลยีจะพัฒนาไปได้ไกล จนทำให้แต่ละชาติสามารถติดต่อ รับรู้ และถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งกันและกันได้ก็ตาม แต่เอกลักษณ์เฉพาะของคนในชาติ เช่น เรื่องของความเชื่อ ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามเอาไว้ การสืบสาน ส่งเสริม และธำรงไว้ เพื่อให้เยาวชน เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยเพื่อให้ดำรงอยู่จนตลอดกาลปาวสาน นอกจากนี้ การเป็นครูอย่าเป็นเพียงแต่สอนเขา สอนตัวเราเอาไว้ จะอำนวยผล เกียรติศักดิ์ของครูบูชาในสากล เพราะเป็นผู้อุทิศตน ชี้นำทำได้จริง

วาสนา มะณี เรือง และคณะ (2559 : 267-268) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะครูเก่ง ครูดีของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ดังนี้

1. ครูเก่งมีคุณลักษณะ 5 ประการ ดังนี้

1.1 การพัฒนาตนเองของครู คือ ครูที่ใฝ่หาความรู้ ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ พัฒนาตนเองศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา มีการประเมินตนเองตลอดเวลาเป็นผู้นำด้านวิชาการมีการติดตามข้อมูลข่าวสาร และยอมรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ ๆ

1.2 ความสามารถในการสร้างการพัฒนา หลักสูตร และสื่อการสอน คือ ครูที่มีความสามารถในการผลิตสื่อการสอน มีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตสื่อการสอน มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร

1.3 ความสามารถในการสอน คือครูที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาที่สอนเป็นอย่างดี สอนเด็กให้เก่งได้ มีเทคนิคการสอนดี มีการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบโดยการวางแผนการสอนมีความสามารถในการใช้สื่อการสอน ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมหลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์ในการสอน มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับผู้เรียนได้ สอนให้ผู้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ รู้จักใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถปฏิบัติการสอนด้วยวิธีที่หลากหลาย สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามศักยภาพของ

ผู้เรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ สามารถใช้ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

1.4 ความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คือครูที่มีความสามารถในการ วิเคราะห์ตัวชี้วัดเพื่อกำหนดเป็นเนื้อหาและพฤติกรรมที่จะวัด มีความสามารถในการเลือกใช้ เครื่องมือวัดผลได้ตรงตามสภาพจริง มีความสามารถในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัด มีความสามารถ ในวิธีดำเนินการทดสอบมีความสามารถในการแปลความหมายของคะแนน และมีการ นำคะแนนที่ได้มาพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.5 ความสามารถในการแก้ปัญหา คือ ครูที่มีความสามารถในการให้คำปรึกษาได้ ทุกเรื่อง แก้ปัญหาในการทำงานได้ดี มีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา มีความสามารถในการ แก้ปัญหาพฤติกรรมผู้เรียนเพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

2. ครูดี มีคุณลักษณะ 2 ประการ ดังนี้

2.1 การครองตน คือครูที่ใจดี ใจเย็น มีเมตตา มีธรรมะอยู่ในจิตใจอย่างมั่นคง มีความซื่อสัตย์สุจริตยุติธรรม มีความรักความศรัทธาในอาชีพครู มีความกตัญญูเคารพผู้อาวุโส มีความ เสียสละ มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้อื่น เชื้อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าทำ สามารถควบคุมอารมณ์ ตนเองได้ มีเหตุผลยิ้มแย้มแจ่มใสพูดจาไพเราะ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบ วินัย มีสุขภาพร่างกาย แข็งแรง มีความพอเพียง ประหยัด มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ให้เกียรติ ผู้อื่น แต่งกายสุภาพเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนได้ มีความ กระตือรือร้น เป็นที่รักของผู้อื่น เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น และตรงต่อเวลา

2.2 การครองงาน คือ ครูที่เอาใจใส่นักเรียนทุกคนอุทิศตนเพื่อการสอนมุ่งมั่นในการ ทำงานช่วยเหลือผู้อื่นในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อการงานตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ วางแผนการ สอนอย่างต่อเนื่องไม่แสวงหาผลประโยชน์ในหน้าที่ รักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ เสริมสร้างค่านิยม ที่เหมาะสมให้กับนักเรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นต้นแบบให้เพื่อนครูได้

ดังนั้น จึงสามารถสรุปบทบาทของครูกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ได้ว่า ครูผู้สอน เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ทั้งในด้านความดี ความเก่ง และการมีความสุข ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตร ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีความสามารถในการสอน มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ สร้างคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

5.5 ลักษณะการสอนที่ดีของครูกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข (2557 : 43-46) ได้กล่าวถึง กระบวนทัศน์ใหม่ ของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ว่าเป็นการศึกษาที่เน้นให้คนมีปัญญา เพราะปัญญาของคน ในชาติมีความสำคัญยิ่งกว่าทรัพยากรแร่ธาตุ การศึกษาในยุคนี้ จึงเน้นรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ เน้นการร่วมมือจากปวงชน เป็นการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือและ การเรียนรู้แบบรวมพลัง การจัดการเรียนรู้เน้นการสอนที่ให้ผู้เรียนสร้างความรู้เอง ครูต้องสามารถ จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนใช้ปัญญาในการสร้างความรู้ และผลิตผลด้วยตนเองที่มีค่าต่อสังคม กระบวนทัศน์ของการเรียนรู้ มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้องมีการปรับกระบวนทัศน์ของครูไทย จากกระบวนทัศน์เดิมที่ครูเป็นศูนย์กลาง (teacher-

centered) เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (child-centered) เน้นการบูรณาการ (integration) โดยกระบวนทัศน์ใหม่ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ประกอบด้วย
  - 1.1 ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้สนับสนุน และเป็นพี่เลี้ยง
  - 1.2 ใช้หลากหลายรูปแบบในการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ
  - 1.3 เราให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น กระตุ้นความสนใจให้คิดลงมือปฏิบัติ สำรวจ ตรวจสอบและเรียนรู้
  - 1.4 การสอนเป็นกระบวนการริเริ่ม อำนวยความสะดวก และให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และค้นพบความสามารถที่สมบูรณ์ด้วยตนเอง
  - 1.5 การสอน คือ การร่วมกันอย่างมีความสุขในการใช้กระบวนการแล้ว ทำให้เกิดผล การเรียนรู้โดยผู้เรียน
  - 1.6 การสอนเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและหมายถึง การค้นพบอยู่เสมอ การทดลอง ความสามารถ หรือศักยภาพของตนเอง การสะท้อนกลับและการพัฒนาอาชีพ
2. การเรียนรู้ที่เน้นท้องถิ่นและเน้นความเป็นสากล ประกอบด้วย
  - 2.1 ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในท้องถิ่นในชุมชน และในจังหวัด
  - 2.2 จะต้องเป็นการสอนที่เน้นกลุ่มหรือทีมและการสร้างเครือข่าย
  - 2.3 เป็นการสอนจากห้องเรียน สู่ออกนอก
  - 2.4 เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้แก่ผู้เรียนอย่างไม่จำกัดเวลาและสถานที่
  - 2.5 สอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม
  - 2.6 เน้นการสร้างเครือข่ายของครูในโรงเรียน ออกสู่ออกนอก

จากแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงสอนเกี่ยวกับกระบวนการแสวงหาความรู้ ให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีเครื่องมือในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เน้นการทำงานเป็นทีม มีการบูรณาการหลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกัน ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้สนับสนุน และเป็นพี่เลี้ยง โดยใช้รูปแบบการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการสร้างเครือข่ายสู่ออกนอก สามารถนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้

กุลิศรา จิตรชญาวนิช (2562 : 10) ได้สรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ดีในสถานศึกษาทุกระดับ ไว้ดังนี้

1. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มองเห็นได้ (Visible Learning) โดยผู้สอนอาจใช้วิธีการหรือมาตรการต่าง ๆ มาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพที่สูง เช่น การให้ผู้เรียนบอกความคาดหวัง และให้เกรดตนเอง การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย การอภิปรายในชั้นเรียน การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียน การฝึกคิดเกี่ยวกับการใช้ความคิดของตนเอง (Think about Thinking) การจัดการห้องเรียนและการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

2. ใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาและปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ผู้เรียนและผู้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ เช่น วิทยุติ ภาวะของผู้เรียน ความยากง่ายของเนื้อหาที่เรียน การใช้แรงเสริม การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

3. จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติค้นพบความรู้ด้วยตนเองและจะต้องส่งเสริม พัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

4. ใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัย การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องพยายามใช้เทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลาย มีความน่าสนใจและทันสมัยมาใช้พัฒนาผู้เรียน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้

5. มีการวัดผลและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องสามารถบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งปัจจุบันการวัดผลประเมินผลสามารถใช้วิธีการได้หลายรูปแบบ เช่น การวัดผลตามสภาพจริง ทั้งนี้ การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน จะต้องอยู่บนจุดมุ่งหมายพื้นฐานสองประการ คือ การวัดผลและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน การวัดผลและประเมินผลเพื่อตัดสินผล การเรียน

จากที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้น มีลักษณะเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ครบองค์ประกอบของการสอน ลำดับขั้นตอนการสอนที่ไม่สับสน สอดคล้องกับจุดประสงค์กับเนื้อหา และกับผู้เรียน คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัย รวมทั้งผู้สอนรู้จัก ใช้จิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน โดยมีครูผู้สอนที่เป็นต้นแบบทั้งในด้านความคิดที่ดี การกระทำที่ถูกต้อง มีการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอในระหว่างการจัดการเรียนรู้

5.6 การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนที่มีความบกพร่องด้านสติปัญญา

อสมภรณ์ วันทอง (2553 : 88-90) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้เรียนที่มีความบกพร่องด้านสติปัญญา (Intellectual Disabilities : ID) เป็นภาวะที่มีความผิดปกติที่เกิดขึ้นในช่วงที่สมองยังมีการพัฒนา ประมาณก่อนอายุ 18 ปี ส่งผลให้เกิดความบกพร่อง ได้แก่ มีข้อจำกัดด้านสติปัญญา ระดับเซวาน์ปัญญาต่ำกว่า 70 จากค่าปกติ 90 - 110 มีข้อจำกัดของความสามารถในการปรับตัวใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ ความคิด สังคมและการกระทำอย่างไรก็ตามในเด็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี ที่มีอาการแสดงภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ยังไม่ควรได้รับการวินิจฉัยว่ามีความบกพร่องทางสติปัญญา ยกเว้นพบความบกพร่องอย่างรุนแรงและ/หรือพบภาวะที่มีความสัมพันธ์สูงกับภาวะบกพร่องทางสติปัญญา เช่น กลุ่มอาการดาวน์ ดังนั้น เด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ที่ไม่มีข้อบกพร่องดังกล่าวข้างต้น มักได้รับการวินิจฉัยว่ามี “ภาวะบกพร่องทางพัฒนาการ” และควรได้รับการช่วยเหลือ กระตุ้นพัฒนาการและติดตามการวินิจฉัยต่อไปเมื่อเด็กอายุมากขึ้น แม้ว่าเมื่อเกิดภาวะบกพร่องทางสติปัญญาแล้วจะไม่อาจรักษาสมองส่วนที่เสียไปให้กลับคืนมาทำงานได้ตามปกติ แต่ก็สามารถจะคงสภาพ หรือฟื้นฟูสมองส่วนที่คงเหลืออยู่ให้ทำงานได้อย่างเต็มที่ เป้าหมายของการรักษาภาวะบกพร่องทางสติปัญญา จึงมิใช่มุ่งรักษาให้

หายจากโรค แต่เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนปกติมากที่สุด ช่วยเหลือตัวเองได้ตามศักยภาพ เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคมน้อยที่สุด ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยและการดูแลสุขภาพ ในการฟื้นฟูสมรรถภาพในบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา

การศึกษาพิเศษ เป็นกระบวนการในการพัฒนาความสามารถของเด็กตามสภาพของความแตกต่างระหว่างบุคคล และเอกลักษณ์ของแต่ละคน วิธีการที่นำมาใช้สั่งสอนอบรมเพื่อพัฒนาเด็ก จึงจำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนด้วย โดยมีเป้าหมายที่ต้องการให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงได้ยึดหลักของความแตกต่างระหว่างบุคคล และการมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละคน เป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสำเร็จในการจัดการศึกษา เช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภทจึงมีหลักในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันไป การจัดการศึกษาสำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นเด็กที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากเด็กประเภทอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. ระดับก่อนวัยเรียนเน้นความพร้อมของเด็กทั้งในด้านความคิดความจำ ร่างกาย อารมณ์ และสังคมของเด็ก ความพร้อมของเด็กเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนในระดับประถมศึกษา การพัฒนาทักษะของเด็กในระดับนี้ ควรเน้นทักษะที่จะจำเป็นที่จะช่วยให้เด็กมีความพร้อมในการเรียน เช่น การพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ การฝึกให้ผู้เรียน มีความสนใจในบทเรียน นานขึ้น การฝึกความคิด ฝึกภาษา ฝึกพูด เป็นต้น

2. ระดับประถมศึกษาเน้นเกี่ยวกับการอ่าน คณิตศาสตร์ ภาษา ส่วนวิชาวิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษานั้นมีความสำคัญรองลงไปเป็นหลักสุด แตกต่างไปจากหลักสูตรสำหรับเด็กปกติ ตลอดจนเอกสารการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของเด็ก ส่วนเนื้อหาวิชาดนตรี และศิลปะ ควรจัดให้เหมาะสมกับเด็กระดับมัธยมศึกษาเน้นความต้องการและความสามารถของเด็ก เป็นสำคัญ หากเด็กมีความสามารถในการเรียน เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนวิชาที่เหมาะสม หากเด็กไม่มีความพร้อม ควรให้เด็กเรียนในด้านอาชีพ และฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อเตรียมเด็กให้สามารถดำรงชีพในสังคมได้ ควรฝึกให้เด็กมีทักษะในด้านต่อไปนี้ คือ ทักษะด้านการงานและอาชีพ การครองเรือน นันทนาการ การดูแลสุขภาพ การดำรงชีพในชุมชน ครูผู้สอนต้องมีความอดทนและพยายามอย่างมาก เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีระดับสติปัญญาต่ำ มีความสามารถในการเรียนรู้ น้อย และมักจะมีอาการอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ความบกพร่องทางร่างกาย ทางทางพูด และปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจ และแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วย

หลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนการสอนสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องด้านสติปัญญา ควรจะมีลักษณะ ดังนี้

1. เน้นหลักสูตรที่ปรับปรุงเนื้อหาต่ำกว่าและน้อยกว่าของเด็กปกติมาก เพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละระดับชั้น

2. เน้นเนื้อหาทักษะพื้นฐานที่เด็กสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเข้าใจ สื่อความหมาย การรู้จักค่าของตัวเลข ฯลฯ

3. พัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันในสังคมได้ เช่น การรู้จักปรับตัวให้ เข้ากับคนอื่นได้ มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายได้ ครูจึงจำเป็นต้องใช้หลักการสอนพิเศษ กว่าเด็กปกติ

การใช้สื่อ การให้ความช่วยเหลือและวิธีการสอน ควร มีลักษณะ ดังนี้

1. ใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก โดยคำนึงถึงอายุสมอง
2. สอนในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับช่วงความสนใจของเด็ก
3. สอนตามขั้นตอนของงานที่แยกย่อยตามลำดับจากง่ายไปหายากและไม่ซับซ้อน
4. ในการสอนแต่ละครั้ง ควรสอนเนื้อหาวิชาให้น้อย
5. สอนบทเรียนให้เหมาะกับสภาพของชีวิตจริงและปฏิบัติได้จริง
6. สอนซ้ำ ๆ และสม่ำเสมอ
7. ใช้คำพูดที่ชัดเจนและประโยคสั้น ๆ ไม่สับสน
8. ให้การเสริมแรงตามความเหมาะสม
9. สังเกต บันทึกความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลเป็นระยะ ๆ ตลอดเวลาสอน
10. ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับผู้ปกครองและนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

การช่วยเหลือเด็กบกพร่องทางสติปัญญาในชั้นเรียนปกติ ปัจจุบันแนวโน้มการศึกษาแต่ละประเภท เน้นให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเรียนรวมในโรงเรียนปกติ ซึ่งครูจำเป็นต้องให้ ความช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อจะทำให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียน ดังนี้

1. สอนเป็นลำดับขั้นตอนอย่างละเอียด สอนซ้ำ ๆ ไปทีละขั้น แม้แต่งานที่ซับซ้อนก็ สอนให้กับเด็กเหล่านี้ได้ไม่ยาก หากสอนทีละขั้นซ้ำ ๆ ไปตามลำดับ

2. ในการเรียนรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ต้องให้เด็กได้ทำซ้ำและทบทวนซ้ำแล้วซ้ำอีก ทำให้ เด็กประสบความสำเร็จ

3. พยายามให้เด็กออกเสียงสิ่งที่เรียนด้วย เนื่องจากการออกเสียงมีส่วนช่วยในการ เรียนรู้ของเด็กได้ดีขึ้น

4. ต้องสร้างแรงจูงใจให้เด็กได้เรียนรู้งานที่ใหม่ ยาก ซับซ้อน ไม่สามารถส่งเสริมแรงจูงใจ ให้กับเด็กประเภทนี้

5. ประเมินพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง ทั้งการประเมินที่เป็นทางการ และไม่เป็น ทางการและต้องเก็บบันทึกไว้อย่างเป็นระบบ

6. พยายามให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีเมื่อเด็กทำกิจกรรมใด ๆ การให้ข้อมูลย้อนกลับ ทันทีเป็นแรงจูงใจที่ดีในการเรียนรู้ของเด็ก

दनया अनजापा ंक्षणः (2560 : 4-5) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมการเรียนรู้และ พัฒนาการของผู้พิการทางสติปัญญา สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ บุคคลที่มีความ จำกัได้อย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญ ร่วมกับความสามารถของทักษะการ ปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะ ได้แก่ 1) การสื่อความหมาย 2) การดูแลตนเอง

3) การดำรงชีวิตภายในบ้าน 4) ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 5) การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน 6) การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง 7) การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน 8) การทำงาน 9) การใช้เวลาว่าง 10) การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี การให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ซึ่งมีการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ จะน้อยกว่าเด็กปกติ ครูผู้สอนต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงความรุนแรงของความบกพร่องของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่

1. การเตรียมความพร้อมให้กิจกรรมหลากหลายแตกต่างกันเริ่มจากง่าย ๆ ไปหายาก

2. การจัดนันทนาการเป็นการทำให้เด็กเกิดความสุขสนทนผ่อนคลายทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการให้เด็กสามารถรู้กฎกติกาและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. การปรับพฤติกรรม เช่น การให้แรงเสริม การเป็นแบบอย่างที่ดี การให้รางวัล เป็นต้น เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กที่ไม่พึงประสงค์เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้

4. การจัดศิลปะบำบัด เป็นวิธีการบำบัดสิ่งที่เป็นจริงที่เกี่ยวกับความคิด เด็กได้มีโอกาสสร้างสรรค์ หรือกระทำในสิ่งที่เขาคิดให้เป็นจริง หรือเป็นสิ่งที่มองเห็นและสัมผัสได้ ซึ่งเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อเล็กน้อยด้วย

5. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา ในช่วงอายุ 7 - 15 ปี มีการจัดการศึกษาโดยมีแผนการศึกษาสำหรับแต่ละบุคคลในโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นการเรียนในชั้นเรียนปกติ เรียนร่วม หรือมีการจัดการศึกษาพิเศษ ในประเทศไทยโรงเรียนที่รับเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา มีอยู่ทั่วไปทั้งในกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด แต่ในทางปฏิบัติก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับเด็กกลุ่มนี้

สถาบันราชานุกูล (2560 : 4 - 6) ได้สรุปไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถแยกออกเป็น 3 ระดับ สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่บกพร่องทางสติปัญญาในระดับเล็กน้อยหรือขนาดน้อย เด็กกลุ่มนี้สามารถเรียนร่วมในระดับประถมศึกษาได้ และสามารถฝึกอาชีพ และงานง่าย ๆ ได้ หรือเรียนในระดับมัธยมศึกษาได้ หากเราสามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาของพวกเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กเหล่านี้ในช่วงอายุแรกเกิดจนถึง 3 ขวบ ควรให้ได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มด้านการพัฒนาประสาทสัมผัสและด้านสติปัญญา เมื่อถึงระยะเข้าโรงเรียน การให้การศึกษาก่อนวัยเรียนแก่เด็กกลุ่มนี้ เพื่อฝึกทักษะความพร้อมในการเรียนระดับอนุบาล และประถมศึกษา ทักษะความพร้อม ได้แก่ การนั่งและฟังครู การแยกสิ่งเร้าทางเสียงและการมองเห็น การทำตามคำสั่ง การใช้ภาษาการฝึกกล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็ก ทักษะการช่วยเหลือตนเอง การอยู่กับเพื่อน เมื่อเด็กเข้าเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งแม้ว่าระดับเขาวินิจฉัยจะยังคงเท่ากับเด็กอายุ 4 - 6 ปี การศึกษาของเด็กควรเน้นด้านภาษา และการสร้างความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวก่อน เน้นวิชาการบ้างได้แก่ การอ่าน การคิดคำนวณ และการเขียน นอกจากนี้ควรฝึกพฤติกรรมปรับตัวในสังคม โดยปกติแล้วหลักสูตร และการเรียนการสอนระดับนี้ควรเหมือนกับเด็กทั่ว ๆ ไป แต่จัดให้เรียนในระดับที่ช้ากว่า เมื่อเด็กขึ้นชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

จะมีอายุราว 9 - 13 ปี แต่อายุสมองเท่ากับเด็กอายุ 6 - 9 ปี การเรียนทางด้านวิชาการจะต้องเป็นวิชาการที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์การฟังข่าวสาร การซื้อของ การอ่านสมุดโทรศัพท์ การอ่านป้ายประกาศ หรือโฆษณา ฉลากยา การกรอกข้อความต่าง ๆ เป็นต้น ในระดับมัธยมศึกษา ควรได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการสังคม และอาชีพให้เท่าเทียมกับการศึกษาด้านวิชาการ

2. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับปานกลาง ระดับก่อนประถมศึกษา ควรจัดการศึกษาเน้นด้านภาษา ได้แก่ ความเข้าใจและการใช้ภาษา และความรู้ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและสัมพันธ์กับตัวเด็ก เช่น บุคคลในครอบครัว เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน สถานที่ภายนอกบ้าน ทักษะในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นต้น การฝึกฝนดังกล่าวต้องเน้นมากกว่าเด็กปกติ นอกจากนี้ยังต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น นักแก้ไขการพูด นักกายภาพบำบัด ถ้าเราสามารถจัดการศึกษาอย่างเหมาะสมแล้ว เด็กเหล่านี้จะประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตได้มากกว่าที่เราคาดเสียอีก ส่วนระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษาควรเน้นด้านวิชาการให้น้อยลงกว่าเด็กปกติ เน้นวิชาการที่จะช่วยให้เขามีทักษะเพียงพอในการพึ่งพาตนเองได้ในการทำงาน และการสังคม หลักสูตรสำหรับเด็กโตควรเน้นใน 2 ด้าน คือ ด้านทักษะการช่วยเหลือตนเอง เช่น การอาบน้ำ การรับประทานอาหาร การแต่งตัวการใช้ห้องต่าง ๆ ภายในบ้านและอาคาร การใช้สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น อีกด้านหนึ่ง คือ ทักษะทางอาชีพ ส่วนมากต้องเน้นทักษะการทำงานในอารักขาเพื่อเตรียมเด็กสำหรับการทำงานในสังคมต่อไป

3. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงและรุนแรงมาก แต่ก่อนนั้น การศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ถูกละเลยมาตลอด จนในช่วงปี ค.ศ. 1978 นี้เอง ที่เริ่มมองเห็นว่าเด็กเหล่านี้ควรได้รับการศึกษาตามสิทธิของเขา ด้วยการให้การศึกษาดูแลที่ทักษะพื้นฐานเพื่อการอยู่รอด และทักษะพื้นฐานในการช่วยเหลือตนเอง ขอบข่ายของทักษะที่ควรฝึกได้แก่ การกระตุ้นประสาทสัมผัส การพัฒนาประสาทสัมผัส และการบูรณาการประสาทสัมผัส การช่วยเหลือตนเองภาษาและการตอบสนองนอกจากนี้ต้องฝึกการปรับตัวพฤติกรรมด้วย เนื่องจากเด็กมักมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น นั่งโยกตัว กัดตา ชับถ่ายไม่ถูกที่ เป็นต้น

สำหรับการประเมินผลเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเรียนได้ ซึ่งมีเขาวนปัญญา 50 - 70 การประเมินผล ควรเป็นไปตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลของผู้เรียนแต่ละคนควรมีการประเมินผลจุดมุ่งหมายระยะยาว เพื่อปรับปรุงแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลของผู้เรียนแต่ละคนให้เหมาะสม ในการประเมินผลเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ควรมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนการต่าง ๆ มากน้อยเพียงใดและควรปรับปรุงวัตถุประสงค์ใดบ้าง

สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกรวมได้ ซึ่งมีเขาวนปัญญา 35-49 การประเมินผลจะต้องสอดคล้องกับแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยกำหนดจุดมุ่งหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การประเมินจะต้องเป็นไปตามจุดมุ่งหมายเหล่านั้น จุดมุ่งหมายระยะสั้น ควรมีการประเมินทุกระยะ เช่น ทุกเดือน หรือทุกสามเดือน จุดมุ่งหมายระยะยาว ประเมินอย่างน้อยปีละครั้ง และในการประเมินแต่ละครั้งต้องมีข้อมูลครบถ้วน

นอกจากนั้น การประเมินพฤติกรรมการปรับตนตามเกณฑ์การวินิจฉัย ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งจะต้องบกร่องอย่างน้อย 2 ด้าน จาก 10 ด้าน ได้แก่ 1) การสื่อความหมาย 2) การดูแลตนเอง 3) การดำรงชีวิตภายในบ้าน 4) ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 5) การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน 6) การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง 7) การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน 8) การทำงาน 9) การใช้เวลาว่าง 10) การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ในทางปฏิบัติไม่มีเครื่องมือใดเครื่องมือหนึ่งที่จะประเมินได้ครบทั้ง 10 ด้าน ในครั้งที่ 10 เมื่อปี พ.ศ. 2545 AAMR จึงได้ปรับเกณฑ์การวินิจฉัยเรื่องพฤติกรรมการปรับตนเป็นการปฏิบัติตนที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ในข้อ 1 หรือ ข้อ 2 ดังนี้ 1) ทักษะด้านใดด้านหนึ่งใน 3 ด้านของพฤติกรรมการปรับตน ได้แก่ ทักษะด้านความคิดรวบยอด (conceptual skills) ทักษะด้านสังคม (social skills) หรือทักษะด้านการปฏิบัติตน (practical skills) หรือ 2) ทักษะ ทั้ง 3 ด้าน ตามข้อ 1) โดยดูจากคะแนนรวมทั้งหมด

ดังนั้น จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข จึงทำให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทราบแนวทางดำเนินการอย่างถูกต้อง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้เรียนที่มีความบกพร่องด้านสติปัญญาโดยการพัฒนาการเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็ก ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 – 3 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย 2) พัฒนาการด้านอารมณ์ 3) พัฒนาการด้านสังคม และ 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา นอกจากนี้ ยังได้นำมาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1– 6 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 เกี่ยวกับคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 6 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการเคลื่อนไหว 2) ทักษะการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย 3) ทักษะภาษาและการสื่อสาร 4) ทักษะวิชาการ 5) ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต และ 6) ทักษะอาชีพ รวมถึงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการเรียนรู้อย่างมีความสุข ตามที่หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2563 กำหนดไว้ต่อไป

6. เอกสารแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

6.1 ความหมายของความพึงพอใจ

นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึง ความหมายของความพึงพอใจ ไว้ดังนี้

ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นทัศนคติที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบว่า บุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่สามารถสังเกตโดยการแสดงออกที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัดความพึงพอใจโดยตรง แต่สามารถวัดได้โดยทางอ้อม โดยการวัดความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้น และการแสดงความคิดเห็นนั้นจะต้องตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงจึงสามารถวัดความพึงพอใจนั้นได้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2556 ได้กล่าวไว้ว่า "พึง" เป็นคำช่วยกริยาอื่น หมายความว่า "ควร" เช่น พึงใจ หมายความว่า พอใจ ชอบใจ และคำว่า "พอ" หมายความว่า เท่าที่ต้องการ เต็มความต้องการ ถูกชอบ เมื่อนำคำสองคำมาผสมกันได้ว่า "พึงพอใจ" จะหมายถึง ชอบใจ ถูกใจตามที่ต้องการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 775)

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 25) ได้ให้ความเห็นว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และได้ผลตอบแทนคือ ผลที่เป็นความพึงพอใจที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น และมีขวัญกำลังใจที่จะทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน รวมทั้งส่งผลต่อความสำเร็จและการบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ศชาภกฤษ เหลี่ยมโรสง (2554 : 75) ได้สรุปไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง การที่มีความรู้สึกดีเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล โดยอาจแบ่งตามปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจได้ 2 แบบ คือ ความพึงพอใจที่เกิดจากปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ ความพึงพอใจที่ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและความพึงพอใจที่เกิดจากปัจจัยระดับสูง ได้แก่ ความพึงพอใจที่ได้รับการตอบสนองความรู้สึกภายใน เช่น ความรู้สึก รัก ชอบ โกรธ เกลียด เป็นต้น

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2559 : 176) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่แต่ละบุคคลแสดงออกถึงความยินดีจากการได้รับการตอบสนองต่อความต้องการ ซึ่งคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับนั้นเท่ากับหรือสูงกว่าระดับความคาดหวังของคน ๆ นั้น ในทางตรงข้ามผลจากการตอบสนองที่ได้รับนั้นต่ำกว่าความคาดหวังของบุคคลนั้นย่อมจะเกิดความไม่พึงพอใจ

บุญชม ศรีสะอาด (2560 : 100) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทศคนคติ หรือระดับความพึงพอใจของบุคคลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกิจกรรมนั้น ๆ โดยเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ค่านิยมและประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ ระดับความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมนั้น ๆ สามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้

ทศนา แคมมณี (2561 : 146) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นการให้ค่าความรู้สึกของมนุษย์มีความสัมพันธ์กับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับความหมายของสภาพแวดล้อม ค่าความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อมจะมีความแตกต่างกัน เช่น ความรู้สึก ดีเลว พอใจไม่พอใจ สนใจไม่สนใจ เป็นต้น

พัฒนา พรหมณี และคณะ (2563 : 2) ได้สรุปไว้ว่า ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง ภาวะของอารมณ์ ความรู้สึกร่วมของบุคคลที่มีต่อการเรียนรู้ประสบการณ์ที่เกิดจากแรงจูงใจ ซึ่งเป็นพลังภายในของแต่ละบุคคลอันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายที่คาดหวังและความต้องการด้านจิตใจ นำไปสู่การค้นหาสิ่งที่ต้องการ มาตอบสนอง เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการแล้วจะเกิดความรู้สึกมีความสุข กระตือรือร้น มุ่งมั่น เกิดขวัญกำลังใจ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการกระทำกิจกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้นสำเร็จตามที่กำหนดไว้ อีกนัยหนึ่งความพึงพอใจเป็นความรู้สึกในเชิงการประเมินค่า อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของการเรียน ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล จึงเป็นสิ่งที่เกิดจากแรงจูงใจซึ่งเป็นพฤติกรรมภายในที่ผลักดันให้เกิด ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ยินดี หรือไม่ยินดี เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการ และความคาดหวังที่เกิดจากการประเมินค่า อันเป็นการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการกระทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการตามเป้าหมายของแต่ละบุคคล

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือเจตคติของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบหรือเกี่ยวข้องกับ เป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก ที่เกิดจากแรงจูงใจผลักดันให้เกิดความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ยินดี ไม่ยินดี ถ้าหากสิ่งที่เข้ามากระทบตรงกับความต้องการตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จะเกิดความชอบ ความรัก ความพึงพอใจ ถ้าสิ่งที่เข้ามาไม่ตรงกับความต้องการจะเกิดความรู้สึก ไม่ชอบ ไม่พอใจ ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันตามความคาดหวังที่ตั้งไว้ ประกอบด้วยทัศนคติทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติที่ติดองานที่ทำของบุคคลที่มีต่อสิ่งที่ทำในทางบวกที่ต่างกันความสุขของบุคคล อันเกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลเป็นที่พึงพอใจจะทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้น มีความสุข มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและมีกำลังใจ มีความผูกพันกับหน่วยงาน มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ทำและสิ่งเหล่านี้ จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานส่งผลถึงความก้าวหน้าและความสำเร็จขององค์การอีกด้วย และทัศนคติทางลบที่แสดงออกมาในทางตรงกันข้ามกับทัศนคติทางบวกซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นอยู่เสมอก็จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ไม่มีความสุขในการทำสิ่งต่าง ๆ ต่อไป ถ้าสิ่งที่เข้ามาไม่ตรงกับความต้องการจะเกิดความรู้สึกไม่พอใจและจะไม่ใช้หรือรับบริการอีก ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันตามความคาดหวังที่ตั้งไว้

6.2 องค์ประกอบของการเกิดความพึงพอใจ

การเกิดความพึงพอใจของบุคคล มีองค์ประกอบที่เกิดจากบุคคลได้รับการตอบสนองทางร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจ มีนักการศึกษาได้อธิบายรายละเอียดขององค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2556 : 37) ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบของการเกิดความพึงพอใจ เนื่องจากความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งที่ได้รับประสบการณ์และแสดงออกทางพฤติกรรมที่ตอบสนองในลักษณะแตกต่างกันไป ความพึงพอใจในสิ่งต่าง ๆ จะมีมากหรือน้อยขึ้น อยู่กับแรงจูงใจ หรือการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ และการตอบสนองความต้องการที่มีอยู่ ความพึงพอใจ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้งานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้สิ่งที่ทำนั้นประสบความสำเร็จ โดยมีองค์ประกอบของการเกิดความพึงพอใจ ดังนี้

1. ความพึงพอใจที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการของร่างกายเป็นการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันที่จำเป็นเพื่อ

1.1 การดำรงชีวิต (Existence Needs) ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค

1.2 ความปลอดภัย เกิดความอบอุ่นและมั่นคงในชีวิตเป็นความต้องการระดับแรกของมนุษย์ เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วจะเกิดความต้องการองค์ประกอบอื่นต่อไป

2. ความพึงพอใจที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการของจิตใจ เป็นแรงจูงใจในการตอบสนองความต้องการทางด้าน

2.1 ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Relatedness Needs) เช่น สมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนร่วมงาน เป็นความปรารถนาที่จะสร้างมิตรภาพ หรือมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น หรือต้องการควบคุมผู้อื่น ความต้องการอำนาจ (Needs for Power)

2.2 ความต้องการทางสังคม (Social or Belonging Needs) ได้แก่ ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม ได้รับการยอมรับในสังคม ได้รับการยกย่องหรือมีชื่อเสียง รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ความสามารถ ความเป็นอิสระและเสรีภาพ และการเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั้งหลาย

2.3 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ส่วนมากเป็นเรื่องการอยากจะเป็นอยากจะได้ตามความคิดของตนเอง แต่ไม่สามารถเสาะแสวงหาได้

3. ความพึงพอใจที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ เพราะว่าการเรียนรู้เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์บางอย่างระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมการตอบสนอง กล่าวคือ เมื่อสถานการณ์หรือสิ่งที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น ร่างกายจะเกิดความพยายามที่จะแก้ปัญหานั้น โดยแสดงพฤติกรรมการตอบสนองออกมาหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งบุคคลจะเลือกพฤติกรรมตอบสนองที่พอใจที่สุดไปเชื่อมโยงสิ่งเร้าหรือปัญหานั้นทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิม ซึ่งประสบการณ์จะมีอิทธิพลต่อการรับรู้สถานการณ์และเกิดแรงจูงใจสู่เป้าหมาย เมื่อถึงเป้าหมายแล้ว จะเกิดความพึงพอใจเมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการของร่างกายและจิตใจจนเป็นที่พึงพอใจแล้วจะเกิดความต้องการในการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ เพื่อสนองความต้องการสิ่งใหม่เพิ่มขึ้น ไม่ซ้ำสิ่งเดิมโดยที่บุคคลนั้นต้องมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจก่อน จึงจะมีความต้องการในการกระทำหรือปฏิบัติการเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ เมื่อได้ปฏิบัติแล้วจะเกิดความพอใจ หากไม่ได้กระทำหรือปฏิบัติการเพื่อตอบสนองความต้องการจะเกิดความรำคาญใจ และหากบุคคลไม่พร้อม แต่ถูกบังคับให้กระทำหรือปฏิบัติการบางอย่างก็จะเกิดความไม่พอใจ ดังนั้น การตอบสนองความพึงพอใจในการเรียนรู้ของบุคคลทำให้เกิด 1) ความพึงพอใจนำไปสู่การเรียนรู้ เพื่อตอบสนองความต้องการจนเกิดความพึงพอใจทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้สูงขึ้น 2) ผลของการเรียนรู้จะนำไปสู่ความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและผลการเรียนจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่น ๆ ผลการเรียนรู้ที่ดี จะนำไปสู่การตอบสนองความพึงพอใจในรูปของรางวัลหรือผลตอบแทนทั้งที่เป็นผลตอบแทนภายใน (Intrinsic Rewards) หรือผลตอบแทนภายนอก (Extrinsic Rewards) ต่อไป

ปีณณวัชร พัชราวลัย (2559 : 19) ได้อธิบายไว้ว่า องค์ประกอบของการเกิดความพึงพอใจของบุคคลมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) องค์ประกอบภายในของตัวบุคคล คือ สภาพจิตใจและความต้องการของบุคคลที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยภายในที่บุคคลจะแสดงออกเมื่อได้รับการกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจ หรือได้รับการสนองตอบในทางที่ตนเองชอบหรือพอใจ และ 2) องค์ประกอบภายนอกหรือตัวกระตุ้นที่เป็นสิ่งเร้า เช่น วัตถุ สิ่งของ รางวัล หรือความสำเร็จต่าง ๆ ที่ส่งผลทางบวกต่อสภาพจิตใจหรือองค์ประกอบภายในตัวบุคคล ดังนั้น บุคคลจึงแสดงพฤติกรรมความพึงพอใจแตกต่างกัน แต่ที่คล้ายคลึงกันก็คือ การที่บุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการและทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรมพึงพอใจออกมาเป็นพฤติกรรมเฉพาะตัวของบุคคล

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2560 : 35) ได้สรุปไว้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้

1. สถานที่บริการ ผู้ดำเนินการจะต้องมองหาสถานที่ในการให้บริการที่ผู้รับบริการหรือผู้ใช้บริการ สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกมีสถานที่กว้างขวางเพียงพอ และต้องคำนึงถึงการอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการหรือผู้ใช้ในทุกด้าน

2. การส่งเสริมแนะนำบริการ ผู้ดำเนินการจะต้องให้ข้อมูลข่าวสารในเชิงบวกแก่ผู้รับบริการหรือผู้ใช้ ทั้งในด้านคุณภาพการบริการและภาพลักษณ์ของการบริการผ่านทางสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ผู้รับบริการ หรือผู้ใช้ได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปช่วยประเมินเพื่อตัดสินใจซื้อบริการต่อไป

3. ผู้ให้บริการ ผู้ดำเนินการจะต้องตระหนักถึงตนเองว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างให้เกิดความพึงพอใจในการบริการของผู้รับบริการ หรือผู้ใช้โดยในการกำหนดกระบวนการจัดการ การวางรูปแบบการบริการจะต้องคำนึงถึงผู้รับบริการหรือผู้ใช้เป็นสำคัญ ทั้งแสดงพฤติกรรมทำให้บริการและนำเสนอบริการที่ลูกค้าต้องการความสนใจเอาใจใส่อย่างเต็มที่ด้วยจิตสำนึกของการบริการ

4. สภาพแวดล้อมของการบริการ ผู้ดำเนินการจะต้องสร้างให้เกิดความสวยงามของอาคารสถานที่ ผ่านการออกแบบตกแต่งการแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่เหมาะสมลงตัวก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของกิจการบริการ และสื่อภาพลักษณ์นี้ออกไปสู่ผู้รับบริการหรือผู้ใช้อีกด้วย

5. กระบวนการบริการ ผู้ดำเนินการต่างมุ่งหวังให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการจัดระบบการบริการเพื่อเพิ่มความคล่องตัว และความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้องมีคุณภาพโดยการนำบุคลากร เทคโนโลยี เข้ามาร่วมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการ และประสิทธิผลที่จะเกิดขึ้นต่อผู้รับบริการหรือผู้ใช้

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเกิดความพึงพอใจ จึงเกิดจากความพอใจ ชอบใจและมีความสุขที่ได้รับตามความต้องการ หรือเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ บรรลุผลหรือสมหวังนั่นเอง สำหรับผู้เรียนแล้วการทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็ย่อมจะมีความต้องการหรือความคาดหวังว่าตนเองจะสามารถเรียนรู้เข้าใจบทเรียนได้ดี มีผลการทดสอบเป็นไปตามเกณฑ์ที่คาดหวัง คือ ได้ผลการเรียนที่ดีขึ้นนั่นเอง ซึ่งสามารถวัดได้จากผลการสอบหรือวัดความพึงพอใจในสิ่งที่เกิดขึ้น นอกจากนั้น การได้รับในความสามารถจากครู เพื่อน ๆ สังคมในโรงเรียนและอื่น ๆ ล้วนเป็นแรงกระตุ้น หรือแรงเสริมให้เกิดความพึงพอใจ โดยได้รับการสนองตอบในด้านจิตใจที่เป็นปัจจัยภายในที่ได้รับการกระตุ้นจากปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นสิ่งเร้า เช่นเดียวกันกับการได้รับการบริการที่ดีในการให้บริการสินค้าหรือบริการต่าง ๆ จึงทำให้เกิดความสุขความพึงพอใจเกิดขึ้น

6.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจมีอยู่หลายทฤษฎี แต่จะขอนำเสนอทฤษฎีที่มีความน่าสนใจ ตามที่นักวิชาการหลายท่าน ได้อธิบายไว้ ดังนี้

จากรุวรรณ กนกทอง (2558 : 7-10) ได้สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจไว้ ดังนี้

1. ลำดับขั้นตอนความต้องการลำดับขั้นตอนความต้องการ ของอับราฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1970) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษ เป็นนักจิตวิทยาที่ได้นำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจของมนุษย์ โดยเสนอแนวคิดว่าการจูงใจของมนุษย์จะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ลำดับขั้นตอนความต้องการนี้เรียกว่า “Hierarchy of Needs” ซึ่งสามารถจัดแบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งความต้องการดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีพอยู่ได้แก่ ความต้องการด้านปัจจัย 4 เพื่อการดำรงชีวิตได้ของมนุษย์ จึงมีความจำเป็นที่

จะต้องไฝหาสิ่งเหล่านี้มาสนองตอบความต้องการของตนเองอยู่ตลอดเวลา หากมนุษย์ขาดสิ่งเหล่านี้ไป การตอบสนองให้กับความต้องการของร่างกายจะเป็นสิ่งที่ใช้จูงใจมนุษย์ได้

1.2 ความต้องการความปลอดภัย (security or Safety Needs) เป็นความต้องการที่จะป้องกันตนเองให้พ้นจากอันตรายหรือถูกแย่งชิงสิ่งของที่เป็นเจ้าของ จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ต้องการความปลอดภัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงในหน้าที่การงาน ความเป็นอิสระจากความกลัว เป็นอิสระจากการถูกบังคับขู่เข็ญจากผู้อื่น ซึ่งเป็นความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองความต้องการประเภทนี้จะเริ่มขึ้น ตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งวัยชรา

1.3 ความต้องการทางสังคม (Social or Belongingness Needs) เป็นความต้องการที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นและมีสถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น เมื่อความต้องการในขั้นที่ 1 และ 2 ได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์จะมีความต้องการให้เป็นที่รักของคนอื่นมีความต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรต่าง ๆ และต้องการให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem or Status Needs) เป็นความต้องการมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เป็นความต้องการที่จะมีความมั่นใจในตนเองในด้านความสามารถ ต้องการให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเองมีความสามารถ มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับยกย่องจากผู้อื่น รวมถึงความต้องการมีฐานะเด่นในสังคม เป็นที่สรรเสริญนับหน้าถือตาของบุคคลทั่วไปในสังคม

1.5 ความต้องการที่จะเข้าใจและรู้จักตนเอง หรือความต้องการประจักษ์ในตนเอง (Self-Realities) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ที่อยากจะทำอะไรให้สำเร็จตามความนึกคิดของตนเอง เป็นความต้องการที่ต้องรู้จักตนเองกล้าที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของตนเอง ประารถนาที่จะเป็นคนดีที่สุดเท่าที่จะมีความสามารถทำได้ เป็นกระบวนการที่มนุษย์ต้องการที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของตนเอง เป็นกระบวนการที่ไม่มีจุดจบตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งจะเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทั้ง 4 ด้าน ได้รับการตอบสนองแล้ว

2. ทฤษฎีแรงจูงใจของซิกมันด์ فروยด์ (Freud's 1964:15) เป็นนักจิตวิทยาชาวออสเตรีย พบว่า อิทธิพลที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ ประกอบด้วย แรงจูงใจและบุคลิกภาพสิ่งที่กำหนดบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ มีดังนี้

2.1 อิด (id) เป็นส่วนที่แสดงพฤติกรรมออกมาตามความต้องการขั้นพื้นฐานที่เป็นจริงของมนุษย์โดยไม่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับค่านิยมของสังคม พฤติกรรมที่เกิดจากอิด (id) อาจจะเป็นดีหรือไม่ดีก็ได้ เช่น ความต้องการทางเพศ ความก้าวร้าว ความพอใจ ฯลฯ

2.2 อีโก้ (Ego) เป็นความต้องการได้รับการยกย่อง ความภาคภูมิใจ ความเคารพในสถานภาพของบุคคล อีโก้ คือ การควบคุมด้วยเหตุผลของมนุษย์ เพื่อรักษาความสมดุลจากความต้องการ เป็นการแสดงพฤติกรรมออกมาให้เหมาะสมกับกาลเทศะด้วยเหตุผลที่เป็นจริง เช่น การเดินทางท่องเที่ยว ฯลฯ

2.3 ซุปเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นการแสดงพฤติกรรมออกมา ตามค่านิยมของสังคมและมาตรฐานของศีลธรรม ซุปเปอร์อีโก้ จะรับไว้และปฏิบัติตาม สิ่งสำคัญ คือ ซุปเปอร์อีโก้มีหน้าที่ยับยั้งการกระทำ การแสวงหาความพอใจของบุคคลให้ปฏิบัติตามข้อบังคับของสังคม

ทั้งนี้ ซิกมันด์ فروยด์ ได้ตั้งสมมติฐานว่า บุคคลมักไม่รู้ตัวมากกว่าพลังทางจิตวิทยามีส่วนช่วยสร้างให้เกิดพฤติกรรม และพบว่า บุคคลเพิ่มและควบคุมสิ่งเร้าหลายอย่างสิ่งเร้าเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมอย่างสิ้นเชิง บุคคลจึงมีความฝัน พูดคำที่ไม่ตั้งใจพูด มีอารมณ์อยู่เหนือเหตุผล และมีพฤติกรรมหลอกหลอน หรือเกิดอาการวิตกกังวลอย่างมาก

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์ในการต้องการสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ทั้งในด้านทางกาย ความปลอดภัย ความต้องการทางสังคม ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและความต้องการที่จะเข้าใจและรู้จักตนเอง จะเกิดความพึงพอใจก็ต่อเมื่อความต้องการถูกตอบสนอง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนเกิดความพึงพอใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากความรู้สึก 2 ประการ คือ ความรู้สึกทางบวก คือ ชอบ พึงพอใจ มีความสุข และความรู้สึกทางลบ คือ ไม่เป็นที่พึงพอใจ ไม่ชอบ ไม่ต้องการ นอกจากนี้ สิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากร (resources) หรือสิ่งเร้า (stimulus) เมื่อมนุษย์ได้รับทรัพยากรอย่างเพียงพอ หรือมีสิ่งเร้าอย่างเหมาะสม ก็จะแสดงออกมา

6.4 ประโยชน์ของความพึงพอใจ

เนื่องจากความพึงพอใจ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของคนในสังคม จึงมีผู้ที่ได้อธิบายประโยชน์ของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

กมลพร กัลยาณมิตร (2559 : 178–179) ได้สรุปประโยชน์ของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

1. แรงจูงใจช่วยเพิ่มพลังในการทำงานให้บุคคลมีพลัง (Energy) เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญ ต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ให้มีความขยันขันแข็ง กระตือรือร้น ทำงานให้สำเร็จ
2. แรงจูงใจช่วยเพิ่มความพยายามในการทำงาน (Persistence) ให้มีความมานะอดทน บากบั่นไม่ท้อถอยกับปัญหาและอุปสรรค
3. แรงจูงใจช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงาน (Variability) ให้ดีขึ้น บุคคลที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูง หากทำงานไม่สำเร็จ ก็จะพยายามค้นสิ่งผิดพลาดและแก้ไขให้ดีขึ้น
4. แรงจูงใจในการทำงานช่วยเสริมสร้างคุณค่าของความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีความมุ่งมั่น ทำงานให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มีจรรยาบรรณในการทำงาน (Work Ethics) มีความรับผิดชอบ มีวินัยในการทำงาน

ดังนั้น ประโยชน์ที่ได้จากแรงจูงใจทั้ง 4 ประการ ข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าองค์กรใดมีบุคลากรที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูง ย่อมส่งผลให้องค์การนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายตามนโยบายได้ นอกจากนี้แล้ว ยังมีบุคลากรอีกส่วนหนึ่งซึ่งเชื่อว่า การสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทำงานให้มีคุณภาพขึ้นอยู่กับแรงจูงใจให้บุคลากรทำงานร่วมกับความสามารถ ดังนั้น แรงจูงใจในการทำงานจึงเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานจึงต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรภายในองค์การร่วมกับความสามารถของแต่ละคนที่มีแตกต่างกันออกไป

บุญชม ศรีสะอาด (2560 : 102) ได้สรุปประโยชน์ของความพึงพอใจไว้ว่า เมื่อบุคคลเข้าไปร่วมปฏิบัติงานกับองค์กรหรือหน่วยงานใดก็ตาม ในขั้นแรกบุคคลจะมีความรู้สึกผูกพันกับงานที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งรับทราบอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานซึ่งความผูกพัน อาจจะเป็นไปได้ทั้งในด้านบวกและด้านลบ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับบุคคลนั้นเกิดขึ้น เพราะทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึกต่างก็ได้รับประโยชน์ตอบแทนระหว่างกัน บุคคลได้ทำประโยชน์ให้กับองค์กรโดยการ

ปฏิบัติงานฝ่ายองค์กรก็ได้กระตุ้นด้วยการจ่ายค่าตอบแทนในสัดส่วนที่เหมาะสมกับการทำประโยชน์ของบุคคลลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดดุลยภาพในองค์กรและหากดุลยภาพในองค์กรเสียไป องค์กรจำเป็นที่จะต้องสรรหาสิ่งกระตุ้นในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เพราะว่าในความรู้สึกของบุคคลที่ทำประโยชน์ให้องค์กรมาอย่างต่อเนื่องจากการเห็นว่า องค์กรให้สิ่งกระตุ้นน้อยเกินไป เมื่อเป็นเช่นนี้ลักษณะของการหาสิ่งทีมากระตุ้นทั้งหมดนั้น ก็คือ การจูงใจให้คนเกิดความพึงพอใจในการทำงานในรูปแบบต่าง ๆ นั่นเอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (2561 : 36) ได้สรุปประโยชน์ของความพึงพอใจและการเกิดความพึงพอใจ ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

1. สภาวะทางสังคมและจิตใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดความพึงพอใจ
2. ความต้องการและจำเป็นของบุคคล
3. ความคาดหวังจากตัวผู้เรียน ที่จะศึกษาข้อมูล ข่าวสารแล้วนำไปสู่ความพึงพอใจ
4. การเปิดรับข้อมูล ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ กันอันก่อให้เกิดผลคือ ความพึงพอใจ
5. การได้รับความพึงพอใจที่ต้องการจากการเรียนรู้
6. ผลอื่น ๆ ที่ตามมาจากการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ผลที่ตั้งเจตนาไว้ก็ได้

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ประโยชน์ของความพึงพอใจ จะช่วยทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย สร้างความซื่อสัตย์ภักดีให้มีต่อองค์กร เสริมสร้างวินัยที่ดี อันจะทำให้เกิดการปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับและคำสั่ง ทำให้องค์กรเป็นองค์กรที่แข็งแกร่ง ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจที่ดีต่อการปฏิบัติงานมีความคิดริเริ่มในกิจกรรมต่าง ๆ มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรของตนเอง สร้างแรงจูงใจช่วยเพิ่มพลังในการทำงานให้บุคคลมีพลังของมนุษย์ให้มีความขยันขันแข็ง กระตือรือร้นทำงานให้สำเร็จ ช่วยเพิ่มความพยายามในการทำงานให้มีความมานะ อดทน บากบั่นไม่ทอดทิ้งกับปัญหาและอุปสรรค ช่วยเสริมสร้างคุณค่าของความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีความมุ่งมั่น ทำงานให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มีจรรยาบรรณในการทำงานมีความรับผิดชอบมีวินัยในการทำงาน ซึ่งนอกจากจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนางานต่าง ๆ ให้สำเร็จได้อย่างมีคุณภาพแล้ว ยังจะช่วยสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

6.5 วิธีการวัดความพึงพอใจ

เนื่องจากความพึงพอใจ เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของบุคคลที่แสดงออกมาจากการได้รับแรงกระตุ้น ทั้งทางบวกและทางลบ ดังนั้น วิธีการวัดความพึงพอใจ จึงสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2556 : 38) ได้สรุปวิธีการวัดความพึงพอใจ ไว้ดังนี้

1. ลักษณะของการวัดความพึงพอใจ ไว้ดังนี้

1.1 การประเมินความพึงพอใจ ด้านความรู้สึกเป็นลักษณะการประเมินทางความรู้สึก หรืออารมณ์ของบุคคลตามองค์ประกอบทางความรู้สึก ได้แก่ ความรู้สึกทางบวก เป็นความชอบ ความพอใจ และความรู้สึกทางลบ เป็นความไม่ชอบ ไม่พอใจ กลัว หรือรังเกียจ

1.2 การประเมินความพึงพอใจ ด้านความคิดเป็นการประเมินการรับรู้ของบุคคลและวินิจฉัยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับที่เกิดเป็นความรู้ ความคิด เกี่ยวข้องกับการพิจารณาที่มาของทัศนคติ ออกมากกว่าถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี ที่เกิดจากการประมวลผลของสมอง

1.3 การวัดความพึงพอใจในด้านพฤติกรรม เป็นการวัดความพร้อมที่จะกระทำ หรือ พร้อมที่จะตอบสนองที่มาของพฤติกรรม

2. วิธีประเมินความพึงพอใจ การประเมินความพึงพอใจมีการประเมินหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การสังเกต เป็นวิธีการสำหรับใช้ตรวจสอบบุคคลอื่น โดยการสังเกตพฤติกรรม และจดบันทึกความพึงพอใจที่แสดงออกมาในประเด็นที่ต้องการประเมินอย่างมีแบบแผน โดยผู้สังเกต จะไม่มีการปฏิบัติการหรือมีส่วนร่วมกับผู้ถูกสังเกต ต่อจากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปและ ตีความตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน วิธีนี้เป็นวิธีการศึกษาที่เก่าแก่และเป็นที่ยอมรับใช้อย่าง แพร่หลายที่ใช้สำหรับการศึกษาในกรณีศึกษาเท่านั้น

2.2 การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ผู้ประเมินจะต้องออกไปพูดคุยกับบุคคลนั้น ๆ โดยตรง มีการเตรียมแผนล่วงหน้าเป็นการถามให้ตอบปากเปล่า แต่อาจไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริงจาก ผู้ตอบเนื่องจากผู้ตอบอาจรู้สึกไม่อิสระในการตอบหรือไม่คุ้นเคยกับผู้ถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง มากที่สุด ควรเตรียมตัวให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ควรลงพื้นที่เพื่อทำความคุ้นเคยก่อนให้เกิด ความสนิทสนมและความไว้วางใจ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

2.3 การใช้แบบสอบถามประมาณค่า เป็นการประเมินโดยใช้เครื่องมือที่เป็นการ สร้างประโยคข้อความต่าง ๆ ทั้งที่เป็นข้อความทางบวกและข้อความทางลบที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ ต้องการประเมิน โดยให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความแต่ละข้อนั้น โดยใช้มาตราประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale) เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวก สามารถเก็บข้อมูลได้รวดเร็ว

บุญชม ศรีสะอาด (2560 : 104) ได้สรุปไว้ว่า การวัดความพึงพอใจของบุคคลนั้น สามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

1. การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้มากอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง โดยผู้ที่ ต้องการคำตอบ ให้ผู้ตอบ ตอบคำถามในแบบสอบถาม แล้วแปลผลของข้อมูล

2. การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีที่ต้องอาศัยเทคนิค และความชำนาญเป็นพิเศษของผู้ สัมภาษณ์ที่จะจูงใจให้ผู้ตอบคำถามตามข้อเท็จจริง มีข้อดี คือ การเข้าถึงแหล่งข้อมูล และสถานที่ได้ อย่างแท้จริง แต่ก็ยังมีข้อจำกัด คือ ผู้ตอบหรือผู้ให้การสัมภาษณ์ อาจจะไม่ยอมให้ข้อเท็จจริงทั้งหมด เนื่องจากอาจเกรงว่าจะเกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ และผู้ที่สัมภาษณ์สามารถระบุได้ว่าผู้ให้การสัมภาษณ์ คนใดตอบข้อมูลอย่างไร

3. การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมทั้งก่อนการปฏิบัติกิจกรรม ขณะปฏิบัติ กิจกรรมและหลังการปฏิบัติกิจกรรม มีข้อดี คือ ไม่สิ้นเปลืองวัสดุหรือเครื่องมือมากนัก แต่อาจจะมี ข้อด้อยเกี่ยวกับทักษะและความสามารถของผู้สังเกต ทั้งนี้ ผู้สังเกตจะต้องไม่เอนเอียงหรือมีอคติกับ การสังเกต และมีทักษะในการแปลผลได้อย่างถูกต้องและเที่ยงตรงด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (2561 : 37) ได้สรุปวิธีการวัดหรือประเมินความพึง พอใจของบุคคล ไว้ดังนี้

1. การใช้แบบสอบถามหรือแบบประเมิน ปกติจะประกอบด้วยข้อคำถาม หรือ ข้อความที่เป็นคำถาม เพื่อให้เลือกตอบ หรือให้คะแนนตามที่กำหนดไว้ เป็นวิธีการที่นิยมใช้มาอย่างแพร่หลายวิธีการหนึ่ง

2. การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เป็นวิธีการที่จะทำให้เก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง ข้อดี คือ ผู้สำรวจหรือวัดความพึงพอใจ จะได้รับรู้ความรู้สึกจริง ๆ ของผู้ถูกสัมภาษณ์ แนวคำตอบที่อธิบายเพิ่มเติม ความคิดเห็นต่าง ๆ ของผู้ตอบ และอาจใช้คำถามแบบปลายปิดก็ได้

3. การสัมภาษณ์รายบุคคล เป็นวิธีสัมภาษณ์แบบรายตัวหรือนัดหมายอย่างเป็นทางการก็ได้ สามารถบันทึกหรือถามตอบแบบปากเปล่าก็ได้ การสัมภาษณ์ที่เป็นระบบ จะต้องใช้ข้อคำถามเฉพาะเจาะจง และเรียงไปตามลำดับ จึงจะเกิดประสิทธิผล

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การวัดหรือการประเมินความพึงพอใจของบุคคล สามารถกระทำได้หลายวิธีการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ความต้องการ ความเหมาะสม ความสะดวก และสภาพของผู้รับการประเมิน เพราะวิธีการวัดหรือประเมินความพึงพอใจทุกรูปแบบ มีทั้งข้อดี ข้อด้อย และข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป สำหรับการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยใช้รูปแบบ Power of love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบประเมินความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ของลิเคิร์ท แล้วแปลผลเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ต่อไป

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

ณัฐวุฒิ ชัยนอก (2557 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40 ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40 โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอันดับสูงสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และอันดับต่ำสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อ ส่วนแนวทางการบริหาร งานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40 ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาควรส่งเสริมให้นำผลการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลมาใช้ปรับและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามความเหมาะสมและต่อเนื่อง สม่าเสมอ 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) ด้านการวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผล โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยตลอดจนการเผยแพร่ผลงานวิจัย หรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและงานวิชาการกับสถาบัน บุคคลครอบครัว องค์กรหน่วยงาน และสถาบันอื่น 5) ด้านการนิเทศการศึกษา สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และ 6) ด้านการพัฒนาระบบการ

ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการร่วมกัน กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา

นัฐริยา ฉัตรรักษา (2558 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหาร จัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหาร จัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยจัดเรียงดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ ส่งเสริม สนับสนุนการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และการประเมิน จากภายนอก รองลงมา คือ ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสาระ หลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริม สนับสนุนการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ภายในสถานศึกษาแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 2) รูปแบบการ บริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การร่วมค้นหา กระบวนการ ดำเนินงาน คือ การร่วมส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสาระหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวกับสภาพปัญหา ในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การร่วมวางแผน กระบวนการดำเนินงาน คือ ส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 3) การร่วมตัดสินใจ กระบวนการดำเนินงาน คือ การส่งเสริม สนับสนุนการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 4) การร่วมปฏิบัติการ กระบวนการดำเนินงาน คือ การส่งเสริม สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและการวิจัย 5) การร่วมติดตามและ ประเมินผล กระบวนการดำเนินงาน คือ การส่งเสริม สนับสนุนการจัดระบบการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาและการรับการประเมินจากภายนอก 6) การร่วมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กระบวนการดำเนินงาน คือ การส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งทางชุมชนโดยใช้กระบวนการของการศึกษา

ประจวบ หนูเลี้ยง (2558 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัด การศึกษาแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดพิจิตร ผลการวิจัย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นตรงกันว่า การ จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ควรมียุทธศาสตร์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ 1) การร่วมคิด 2) การร่วม วางแผน 3) การร่วมดำเนินงาน 4) การร่วมติดตาม 5) การร่วมประเมินผล และ 6) การร่วมใน ผลประโยชน์ ผลของการพัฒนารูปแบบเป็นรูปแบบที่ต้องดำเนินการเป็นกระบวนการขั้นตอนตาม องค์ประกอบ 6 ด้าน แต่ละด้านมีขั้นตอน กระบวนการ ด้านละ 6 ขั้นตอนย่อย การประเมินรูปแบบที่ พัฒนาขึ้นจากผลการสนทนา กลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยกับองค์ประกอบของการจัด การศึกษาแบบมีส่วนร่วม ทุกองค์ประกอบ และจากผลการประเมินความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย แบบสอบถาม พบว่า มีระดับความคิดเห็นด้วยกับองค์ประกอบในรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

ประภาศิริ คุณาคำ (2558 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยรูปแบบการบริหารงานวิชาการ แบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ผลการวิจัย ปรากฏ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 มีกระบวนการ พัฒนา 6 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและกำหนดประเด็นในการพัฒนา (2) สร้างทีมงานและพัฒนาศักยภาพทีมงาน (3) การวางแผนแบบมีส่วนร่วม (4) ดำเนินงานตามแผนและปรับปรุงพัฒนา (5) การประเมินผลและสรุป (6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกิจกรรมการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม มี 18 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 แนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมที่ 2 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา กิจกรรมที่ 3 สรุปประเด็นสภาพปัจจุบัน และปัญหา กิจกรรมที่ 4 ศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม 3 แห่ง กิจกรรมที่ 5 สัมภาษณ์ผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการและครูผู้สอนโรงเรียนต้นแบบ 3 โรงเรียน กิจกรรมที่ 6 สร้างทีมงาน กิจกรรมที่ 7 ทดสอบความรู้เกี่ยวกับขอบข่ายงานวิชาการ 5 ด้าน กิจกรรมที่ 8 ประชุมทีมงาน กิจกรรมที่ 9 ร่วมกันวางแผนพัฒนาโดยการระดมพลังสมอง กิจกรรมที่ 10 จัดทำแผนและกิจกรรมการพัฒนากิจการการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมที่ 11 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ กิจกรรมที่ 12 ร่วมปฏิบัติการดำเนินงานตามแผน กิจกรรมที่ 13 ดำเนินงานตามขอบข่ายของงานวิชาการ 5 ด้าน กิจกรรมที่ 14 ทดสอบภาคความรู้ขอบข่ายงานวิชาการ 5 ด้าน กิจกรรมที่ 15 ร่วมตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงาน กิจกรรมที่ 16 ร่วมรับผลประโยชน์จากการสรุปผลการดำเนินงาน กิจกรรมที่ 17 นำเสนอผลการดำเนินงาน 4) ผลการประเมินความสอดคล้องของกระบวนการพัฒนาและกิจกรรมการดำเนินงานของรูปแบบการบริหารงานวิชาการ แบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบ การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์อยู่ในระดับมาก โดยสรุปรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 มีความเหมาะสมมี ความเป็นไปได้และมีประโยชน์สามารถนำไปใช้พัฒนา โรงเรียนให้เกิดประโยชน์แก่ราชการต่อไป

ปราณี โสภานันท์ (2558 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความเป็นเลิศของโรงเรียนเทศบาลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างรูปแบบ ได้ขอบข่ายการบริหารวิชาการ 10 ด้าน ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (3) การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน (4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (5) การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (7) การนิเทศการศึกษา (8) การแนะแนวการศึกษา (9) การพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และ (10) การส่งเสริมด้านวิชาการแก่ชุมชน โดยมีขั้นตอนการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และการ

มีส่วนร่วมในการวางแผน (Plan) (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน (Do) (3) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล (Check) และ (4) การมีส่วนร่วมในการนำผลการประเมินมาปรับปรุง (Act) 2. ผลการสร้างรูปแบบและผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความเป็นเลิศ ของโรงเรียนเทศบาลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกประเด็น 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความเป็นเลิศ ของโรงเรียนเทศบาลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ พบว่า มีค่าแตกต่างกันและมีค่าเฉลี่ยหลังการใช้สูงกว่าก่อนการใช้ โดยหลังการใช้มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้ทุกด้าน 4. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความเป็นเลิศ ของโรงเรียนเทศบาลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ พบว่า ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการเตรียมการและวางแผนการบริหารวิชาการ ของโรงเรียนเทศบาลคลองท่อมใต้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33

ศิริวรรณ พริยคุณธร และคณะ (2558 : 150) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเด็กวัยเรียนให้เป็นคนดี เก่ง และสุข ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระดับปฏิบัติการ (Technical Collaborative Approach) ผลการศึกษาการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเด็กวัยเรียนให้เป็นคนดี เก่ง และสุข สามารถสรุปได้ 4 ขั้นตอน คือ (1) การสร้างความเข้าใจ (2) การศึกษาสถานการณ์ (3) การกำหนดแผนปฏิบัติการลงมือปฏิบัติและการสะท้อนผลการปฏิบัติ และ (4) การประเมินผล โดยขั้นการกำหนดแผนปฏิบัติการลงมือปฏิบัติ และการสะท้อนผลการปฏิบัติ ประกอบด้วย 3 ด้าน ที่สำคัญ ได้แก่ (1) การทำความเข้าใจแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ ดี เก่ง และมีสุข (2) การส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง และ (3) การส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี สำหรับความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข จะผสมผสานอยู่ในกิจกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งและด้านดี และกิจกรรมนันทนาการ ในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ (1) การทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า เก่ง ดี และมีสุข (2) การตั้งเป้าหมายในชีวิตของตนเอง (3) การจุดประกายกระตุ้นความรู้สึกให้เป็นคนดี มีความกตัญญู (4) การฝึกสติการควบคุมอารมณ์การมีเมตตาเข้าใจผู้อื่น การอบรมให้มีศีลธรรม และการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (5) การสร้างพันธสัญญา (6) การฝึกวางแผน บันทึก ติดตามประเมินตนเอง (7) การให้แรงเสริม และ (8) การใช้กิจกรรมนันทนาการ ที่นำมาซึ่งการเพิ่มของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ และความพึงพอใจ ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง โดยส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมากที่สุด และผลการประเมินความฉลาดทางอารมณ์โดยครู ก่อนและหลังทำ กิจกรรมพบว่า คะแนนเฉลี่ย อยู่ในเกณฑ์ที่ดีมากกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

ธนสมพร มะโนรัตน์ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติของโรงเรียนบ้านหนองวารี (นิพัทธ์ธรรมมาภรณ์อุปถัมภ์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ มี 6 องค์ประกอบ คือ 1) การศึกษาและกำหนดความต้องการการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) การวางแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 3) การพัฒนาครูและบุคลากร 4) การสร้างทีมงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 5) การจัดการเรียนการสอน

และ6) การกำกับ ติดตาม และประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การกำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติของโรงเรียนบ้านห้องวารี (นิพัทธ์ธรรมาภรณ์อุปถัมภ์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 คือ รูปแบบ 4T Model ประกอบด้วย T1(Target) การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน T2 (Training) การพัฒนาครูและบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน T3 (Teaching) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และ T4 (Test) การตรวจสอบเพื่อปรับปรุงกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งรูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4. ผลการใช้รูปแบบ พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (National Test : NT) และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (Ordinary National Education Test : O-NET) ปีการศึกษา 2559 โดยรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระดับ ประเทศ

ปาริชาติ สุนทร (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต 4 ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต 4 ทั้ง 7 ด้าน พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการนิเทศภายใน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ที่ตั้ง และผลการทดสอบระดับชาติไม่มีความแตกต่างกัน 3) สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต 4 ได้แก่ การไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารไม่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร ขาดความร่วมมือของครูในแต่ละรายวิชาแบบบูรณาการ โดยมีแนวทางในการแก้ไข คือ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การจัดทำคู่มือปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ในแนวทางเดียวกัน โดยผู้บริหารจะต้องรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากครูและผู้เกี่ยวข้อง

ยุทธนา เกื้อกุล (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในแต่ละด้านและภาพรวมทั้ง 12 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีปัญหาหลักที่สำคัญ คือ โรงเรียนยังขาดการบริหารจัดการที่ดีด้านหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ยังขาดความหลากหลาย การนิเทศและแนะแนวขาดความต่อเนื่อง ขาดความรู้ด้านการวิจัยที่ถูกต้องและการวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตามสภาพจริง การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ ยังขาดความหลากหลายและไม่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ และมีแนวทางการบริหารงาน

วิชาการที่มุ่งเน้น การอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลาม ศึกษาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศและการแนะแนว การวิจัยและการวัดผลประเมินผล ตามสภาพจริง และการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการที่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ และโรงเรียนควรมีการกำหนดแผนงานระยะสั้นและระยะยาว แต่งตั้งคณะทำงาน มีการประเมินและติดตามการบริหารงานวิชาการครอบคลุมทุกด้าน อย่างต่อเนื่อง และมีรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) โครงสร้างและสาระสำคัญ และ 3) การนำไปสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบดังกล่าวนี้ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการบริหารงานแบบ PDCA ในมิติงานวิชาการ 5 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีความเกี่ยวข้องกับ การจัดทำหลักสูตรที่ปฏิบัติได้จริงตามวิถีชีวิตของมุสลิม มุ่งเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม สอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียนและบริบทเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีความเกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลก ดุนยา (โลกปัจจุบัน) และอาคิเราะฮ์ (โลกหน้า) สามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา 3) การวิจัยและการวัดและประเมินผลทางการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการทำวิจัย เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมของผู้เรียน การวัดและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้าน ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและตามสภาพจริง 4) การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา มีความเกี่ยวข้องกับการนิเทศการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง การแนะแนวด้านการศึกษาต่อ ทักษะชีวิตและอาชีพ และ 5) การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับผู้บริหารและครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ

พิเชษฐ ยังตรง (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ มาตรการ แนวทางเน้นด้านความรู้ คุณธรรม มากกว่าด้านความคิดและด้านทักษะ มีสื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้เรียน ขาดระบบการนิเทศการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผลเน้นด้านความรู้มากกว่าด้านความคิด ด้านทักษะและด้านคุณธรรม ครูส่วนหนึ่งขาดทักษะการเรียนรู้แนวใหม่ในศตวรรษที่ 21 ในส่วนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า ด้านความรู้ ผู้เรียนส่วนหนึ่งขาดการกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ไม่รักการอ่าน การเขียนและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง พบว่า ขาดทักษะในการคิด โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านทักษะ พบว่า ทักษะในการแก้ปัญหาและทักษะชีวิตและด้านคุณธรรมส่วนใหญ่ขาดระเบียบวินัย

และขาดความรับผิดชอบตนเองและสังคม กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 พบว่า มี 5 กลยุทธ์หลัก คือ กลยุทธ์หลักที่ 1 พัฒนาหลักสูตร กลยุทธ์หลักที่ 2 พัฒนาผู้เรียนให้รักการเรียนรู้ กลยุทธ์หลักที่ 3 พัฒนาศักยภาพครู กลยุทธ์หลักที่ 4 พัฒนาและส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ และกลยุทธ์หลักที่ 5 ส่งเสริมความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน

วิไล หนูนา และศิริชัย ชินะตั้งกูร (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตภาคใต้ฝั่งอันดามัน ผลการวิจัย พบว่า ระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านคุณธรรมของนักเรียน ความมีวินัย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.98 รองลงมา คือ คุณธรรมของนักเรียนด้านมีจิตสาธารณะ มุ่งมั่นในการทำงาน การอยู่ อย่างพอเพียงและรักความเป็นไทย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94, 3.91, 3.79 และ 3.79 ตามลำดับ

เอกจิตรา จันทร์จิตจริงใจ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง กระบวนการของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของนักเรียนโรงเรียนบ้านสุเหร่า อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการและรูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในโรงเรียนบ้านสุเหร่า อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา มี 4 ขั้นตอน คือ 1. การวางแผนจัดการเรียนการสอนโดยผู้บริหารและครู 2. ขั้นตอนจัดทำและพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร กำหนดหลักสูตร แผนการเรียนรู้ และกิจกรรมให้สัมพันธ์กับสภาพผู้เรียน บริบทของโรงเรียนและชุมชน 3. ขั้นตอนจัดการเรียนการสอนตามแผนที่วางไว้ 4. ขั้นตอนปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรหลังใช้การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ พบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้น ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งได้เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น การนำศิลปะการป้องกันตัวมาให้นักเรียนออกกำลังกายหน้าชั้นเรียน ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเรียนสูงขึ้น และปัจจัยเกื้อหนุนด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนจากการมีวิสัยทัศน์ที่ดีของผู้บริหารและการใช้แนวประชาธิปไตย

อมลรดา พุทธินันท์ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและพัฒนารูปแบบของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงการสร้างคู่มือการปฏิบัติงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ในการพัฒนาและสร้างคู่มือนำไปสู่รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า 1. รูปแบบ การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) การกิจและขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียน 3) กระบวนการบริหารงานวิชาการ 4) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ 2. ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR พบว่า องค์ประกอบทุกองค์ประกอบ มีความเหมาะสมทุกตัวบ่งชี้ องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 4 องค์ประกอบ

ประกอบด้วย 19 องค์ประกอบหลัก 114 ตัวบ่งชี้ ผู้บริหารสถานศึกษา และ/หรือหัวหน้างานวิชาการ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเหมาะสมทั้งหมดอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด 3. คู่มือการปฏิบัติงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานวิชาการมีความเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

นันทกานต์ จิริงกรณ์, เกสทอง ธาณี และสันตะวัน ทีปพิพัฒน์ (2562 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการตามแนวคิดประเทศไทย 4.0 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การจัดการเรียนการสอนยุคประเทศไทย 4.0 (2) ผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 (3) การประกันคุณภาพและการกำกับติดตาม (4) สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ (5) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (6) การบริหารการมีส่วนร่วม (7) การพัฒนาครู และบุคลากร และ (8) การวิจัยและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 2. รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการพื้นฐานของการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดประเทศไทย 4.0 และวัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดประเทศไทย 4.0 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 (2) การพัฒนาครู และบุคลากร (3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (4) การจัดการเรียนการสอนยุคประเทศไทย 4.0 (5) สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) การบริหารการมีส่วนร่วม (7) การวิจัยและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (8) การประกันคุณภาพและการกำกับติดตาม ส่วนที่ 3 เงื่อนไขความสำเร็จ 3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดประเทศไทย 4.0 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

ณรงค์ชัย ธนกิจภาคิน (2561 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำนักเรียนระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า คุณลักษณะของผู้นำนักเรียนระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรประกอบด้วย การรู้จักตนเองของผู้นำนักเรียน (Self – Awareness) การทำงานเป็นทีมของผู้นำนักเรียน (Teamwork) ทักษะคติในการเป็นผู้นำนักเรียน (Attitude) ความสัมพันธ์ของผู้นำนักเรียนกับเพื่อนสภากา (Relationship) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้นำนักเรียน (Stake Holder) คุณลักษณะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Attribute) กระบวนการในการพัฒนาผู้นำนักเรียน (Procedure) กิจกรรม การพัฒนาผู้นำนักเรียน (Activities) 2) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำนักเรียนระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า รูปแบบ SAPA –STAR เป็นรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำนักเรียนระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ 3) คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำของผู้นำนักเรียนระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ประสิทธิภาพของการใช้คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำนักเรียนระดับประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ระดับ 0.89 ความพึงพอใจของครูผู้ดูแลโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก คู่มือสามารถนำไปใช้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของ

สภานักเรียนในโรงเรียนได้จริง รูปภาพประกอบน่าสนใจ สีสำเนาสนใจ เนื้อหามีความครอบคลุมเหมาะสมกับเวลาและบริบท ขนาด รูปเล่มมีความเหมาะสม ภาษาอ่านง่ายน่าสนใจไม่สับสน รูปเล่มคู่มือน่าเปิดอ่าน ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร เนื้อหาแผนพัฒนามีความเหมาะสมมีสาระ และรูปเล่มคู่มือมีความน่าสนใจ

ประกาศ ปานเจี๊ยง และสุภาวดี ธรรมรัตน์ (2562 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง อยู่ในระดับมาก ด้านที่ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากที่สุด คือ ด้านกิจการนักเรียนรองลงไป ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านประกันคุณภาพ และด้านงบประมาณตามลำดับ 2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองพบว่า ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านของผู้ปกครองที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านกิจการนักเรียน และด้านประกันคุณภาพ ไม่แตกต่างกัน 3. ผู้ปกครองเสนอแนะด้านวิชาการว่า ควรสนับสนุนให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวางแผนงานวิชาการ และแนวทางการจัดการศึกษาการจัดการเรียนการสอนโดยแนะนำวิทยากรท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ให้แก่สถานศึกษาและสนับสนุนการสอนเพิ่มเติม และซ่อมเสริมในรายวิชาที่นักเรียนมีผลการเรียนค่อนข้างน้อย

เพียงแข ชิตจ้อย (2562 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักการ TPPS สู่คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา พบว่า ชุมชนให้ความเชื่อถือโรงเรียนมีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามและยั่งยืน มีทรัพยากรและอาชีพที่เหมาะสมในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งเรียนรู้และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย มีส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้การสนับสนุนในการบริหารจัดการศึกษา ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจนเนื่องจากเป็นลูกจ้างหาเช้ากินค่ำ ไม่มีเวลาอยู่กับลูก หรือดูแลลูก ส่วนผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จะส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในเมือง ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความสามารถตรงกับงานสอนและงานที่รับผิดชอบ แต่โรงเรียนยังขาดแคลนอัตราค่าจ้างครู ซึ่งยังไม่เพียงพอในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ผู้บริหาร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อครูและมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารสถานศึกษา ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการจัดการศึกษา ในด้านการบริหารจัดการ ยังขาดการนิเทศ ติดตาม ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้แต่ขาดการนิเทศการสอน นักเรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ยังไม่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในการบริหารงานวิชาการสู่คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนควรจัดทำเป็นคู่มือในการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักการ TPPS สู่คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักการ TPPS สู่คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักการ TPPS สู่คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาทีมงาน

วิชาการสู่คุณภาพผู้เรียน (Team : T) องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการสู่คุณภาพผู้เรียน (Participation : P) องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารงานวิชาการสู่คุณภาพผู้เรียน (Process : P) องค์ประกอบที่ 4 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการสู่คุณภาพผู้เรียน (SCOPE : S) และรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักการ TPPS สู่คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนที่ปราชญ์-พิทยาทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งโดยรวมและรายด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับความเหมาะสมสูงสุด

3. ผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่โดยใช้หลักการ TPPS คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา พบว่า

3.1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักการ TPPS สู่คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ร้อยละ 4.9 นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ระดับดีขึ้นไปเพิ่มสูงขึ้น ร้อยละ 1.44 และมีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา ปีการศึกษา 2562 ด้านที่ 1 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน อยู่ในระดับดีเยี่ยม

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อรูปแบบการบริหารงานวิชาการ โดยใช้หลักการ TPPS สู่คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

เสกศักดิ์ การวินพถติ (2562 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเทศบาลตะโหนด จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อมูลพื้นฐานในการสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเทศบาลตะโหนด จังหวัดพัทลุง ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นสามารถสรุป ได้ดังนี้

1.1 สภาพปัญหาโดยทั่วไปของการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ในภาพรวม พบว่า ทศนคติของผู้บริหารและครูที่ไม่เชื่อมั่นในศักยภาพทางความคิดของชุมชน ลักษณะของความเป็นข้าราชการของผู้บริหารและครูทำให้สถานศึกษาแตกต่างจากชุมชน สถานศึกษาขาดแนวความคิดที่เหมาะสมในการทำงานร่วมกับชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาทำงานโดยยึดความคิดของตนเองเป็นหลัก

1.2 การดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาต่าง ๆ ในปัจจุบัน พบว่า มีทั้งสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องมาจากปัจจัยหลายอย่าง ทั้งขนาดของสถานศึกษา ชุมชนโดยรอบสถานศึกษาไม่ให้ความร่วมมือ กรรมการสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ และความเข้าใจในเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนเข้าใจว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของครูเพียงอย่างเดียว และผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ ยังไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่เปิดใจยอมรับการทำงานร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา

1.3 หลักการโดยทั่วไปของการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเกี่ยวข้อง ความร่วมมือ และการเสริมอำนาจ

1.4 องค์ประกอบหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย กิจกรรมเป้าหมายที่ระบุลักษณะของกิจกรรมชัดเจน ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย

1.5 บทบาท และหน้าที่ของสถานศึกษาในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะในการใช้ทักษะการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีความรู้ในหลักการบริหาร หลักธรรมาภิบาล การสร้างทีมงาน จิตวิทยาชุมชน ความเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ ที่จะพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ การจัดการศึกษา การบริหารงานใด ๆ จะเกิดประสิทธิผลได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำ กระจายความรับผิดชอบ อย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้มีส่วนร่วมทุกคน โดยต้องใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

2. รูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตามมาตรฐานคุณภาพ การศึกษา ขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเทศบาลตะโหมด จังหวัดพัทลุง ที่สร้างขึ้น ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นว่ามีเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1 หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2 ขอบข่ายงานมาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วม และ 4 กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม

3. ผลการศึกษาการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตาม มาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนเทศบาลตะโหมด จังหวัดพัทลุง พบว่า

3.1 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน ในด้านผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ผู้เรียนสามารถอ่านออกและอ่านคล่อง ตามมาตรฐานการอ่านในแต่ละระดับชั้น และยังมีกิจกรรมที่ ช่วยให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร นักเรียนทำงานอย่างมีความสุขพัฒนางาน และภูมิใจในผลงานของตนเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและ หาคำความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองสนใจได้

3.2 มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและจัดการ มีการจัดโครงการ กิจกรรมที่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา มีกิจกรรมพิเศษ เพื่อตอบสนองนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และมีผลการดำเนินงานบรรลุตาม เป้าหมายมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ มีระบบบริหารคุณภาพที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอน มีการนิเทศภายใน กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอน อย่างสม่ำเสมอ จัดรายวิชาเพิ่มเติมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ ส่งผลให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเกิดความพึงพอใจในผลของการบริหารการจัดการศึกษา

3.3 มาตรฐานด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูโรงเรียนเทศบาลตะโหมด มีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ทักษะกระบวนการ สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และใช้ข้อมูลในการ วางแผน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน สามารถออกแบบและการจัดการเรียนรู้ที่ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการทางสติปัญญา ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ผวนวกกับการนำบริบท และภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ มีการวัดและ

ประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการศึกษาวิจัย และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบ และใช้ผลในการปรับการสอน ประพฤติปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นสมาชิกที่ดีของสถานศึกษา จัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมาย เต็มเวลาเต็มความสามารถ มีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและใช้ประโยชน์ จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เช่น ห้องสมุด ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษารวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษากับครอบครัว ชุมชน และองค์กร ที่เกี่ยวข้อง

4. ผลการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเทศบาลตะโหนด จังหวัดพัทลุง พบว่า ในภาพรวมคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ครูผู้สอน และ ผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตาม มาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเทศบาลตะโหนด จังหวัดพัทลุง อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26

จิตประสงค์ ทมะนันต์ และพงษ์ธร สิงห์พันธ์ (2562 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มี ประสิทธิภาพมี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ ได้แก่ การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ 2) จุดมุ่งหมาย ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการบริหารงานวิชาการ 3) กลไกการดำเนินการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร 4) การ ดำเนินการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 4 ด้าน คือ การวางแผนงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนา และใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การประเมินผล ได้แก่ การประเมินประสิทธิผลจากการมีส่วนร่วม ของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ความพึง พอใจและความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของบุคลากรทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา

ปรีดา บัวยก (2563 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ ธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร รองลงมาคือ การวัด และประเมินผล การนิเทศติดตาม และการจัดการเรียนการสอน 2) รูปแบบการบริหารงานวิชาการ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ ธานี มี 4 องค์ประกอบ 28 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร 6 ตัวบ่งชี้ การจัดการเรียน การสอน 7 ตัวบ่งชี้ การวัดและประเมินผล 8 ตัวบ่งชี้ และการนิเทศติดตาม 7 ตัวบ่งชี้ ด้วยวิธีการหมุน แกว่งองค์ประกอบ มีค่า KMO เท่ากับ 0.626 และค่าการทดสอบไคแควสแควร์ (Chi-Square Test)

เท่ากับ 1733.144 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) รูปแบบการบริหารงานวิชาการ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

7.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เดแลนซี (Delancy, 2000) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในกระบวนการการตัดสินใจในหลักสูตรการเรียนระดับเขต พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชนต่อการกำหนดหลักสูตรการสอนของโรงเรียนมีผลต่อวิสัยทัศน์นักการศึกษาและมีความคิดเห็นแตกต่างกัน การใช้วิธีสื่อสารที่เหมาะสมและการสื่อสารสองทางจะเกิดประโยชน์ ในกระบวนการตัดสินใจ และทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในโรงเรียน

ยูเนสโก (UNESCO, 2000) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การบริหารงานวิชาการในระดับมัธยมศึกษา ได้สรุปปัญหาการใช้หลักสูตรของประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งได้แก่ ออสเตรเลีย อินเดียน บังคลาเทศ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และศรีลังกา พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเอกสารหลักสูตรของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนหลักสูตร ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ ประการสุดท้าย คือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร ขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

ไพรเออร์ (Pryor, 2005) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การระดมกำลังการมีส่วนร่วมของชุมชน สังคมเมืองสำหรับการจัดการเรียนการสอนในชนบท กรณีศึกษาประเทศกานา พบว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนเกิดจากความต้องการของชุมชนเอง โรงเรียนควรจะกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการพยายามสร้างความร่วมมือมากกว่าการหวังพึ่งให้ชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียน

สมิธ (Smith, 2006) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การบริหารงานวิชาการ ในสหรัฐอเมริกา พบว่า การจะทำให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพสูง ต้องส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ วิธีให้คณะครูมีส่วนร่วมในการจัดวางแผนการอบรม จัดโครงการให้ครูได้สับเปลี่ยนกันเยี่ยมชั้นเรียน และสังเกตการสอน การประเมินผลและติดตามผลการปฏิบัติงาน การสาธิตการสอน การนิเทศครูใหม่ วิจารณ์การปฏิบัติ งานครูโดยไม่เสียกำลังใจให้ครูมีเวลาสอนมากขึ้น ให้ครูมีส่วนร่วมในการเลือก โสทัศน์อุปกรณ์จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับวิชาการศึกษาแก่ครู ตลอดจนค่าที่พักและครูที่ไปอบรมทางวิชาการ

เกยาทรี อาร์. คอทเทนนาวาร์ (Gayatri R. Kottennavar, 2016) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียน และเจตคติต่อวิชาชีพครูของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของครู ในการบริหารโรงเรียนและเจตคติต่อวิชาชีพครูของครูมัธยมศึกษาที่ทำงานในโรงเรียนมัธยมที่แตกต่างกัน ของอำเภอเบลากาวิ การ์นาทากา (Belagavi Karnataka) ทั้งหมดจำนวน 200 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิเคราะห์ ข้อมูลใช้เทคนิคสหสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียนระดับมาตรฐานโดย ดร.ฮาซีน ทัจ (Haseen Taj) และระดับเจตคติต่อวิชาชีพครูที่พัฒนาโดย อาร์ลูวาเลีย เอส พี (Ahluwalia,S.P.) ตามลำดับ มีการบริหารจัดการในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น และวัตถุประสงค์ที่เหมาะสมอยู่ในกรอบ และสมมติฐานถูกตั้งเพื่อทดสอบวัตถุประสงค์ และยังเป็นวิธีการสำรวจเชิงบรรทัดฐานซึ่งถูกนำมาใช้ สำหรับการวิเคราะห์ของเทคนิคสหสัมพันธ์อย่างง่าย ข้อมูลที่ถูกนำมาใช้ ขั้นตอนของการเก็บรวบรวม

ข้อมูลตามมาซึ่งผลของการศึกษา ซึ่งพบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกและมีนัยสำคัญระหว่างการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานของโรงเรียน และเจตคติต่อวิชาชีพครูของชายและหญิงในเมืองและชนบท ภาครัฐและเอกชน ระดับบัณฑิตศึกษาและจบปริญญาตรีแล้ว ครูศิลปะและครูวิทยาศาสตร์ ที่ทำงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียนมากกว่าเจตคติต่อวิชาชีพครูของครู

อเลซานโดร วิส และคณะ (Veas et al., 2019) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านกลวิธีอภิปัญญา พบว่า ประการแรก การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีผลโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อตัวแปรใกล้เคียงและตัวแปรตามทั้งภายในและระหว่างระดับความคาดหวังมีอำนาจในการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด ในทางกลับกัน กลวิธีอภิปัญญาเป็นสื่อกลางที่สำคัญสำหรับโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองทั้งหมดในการวิเคราะห์ทั้งสองระดับ

แอนโทนี และอ็อก (Anthony, C. J., & Ogg, J., 2019) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง แนวทางการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน พบว่า แม้จะมีหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ส่งผลเชิงบวกการศึกษาต่อความสำเร็จทางวิชาการของเด็กแต่กลไกของผลกระทบนี้ยังไม่ได้รับการศึกษาที่ดี กลไกที่เป็นไปได้ประการหนึ่งคือชุดของปัจจัยจิตใจและพฤติกรรมระดับนักเรียนที่มีแนวทางการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของการศึกษาในปัจจุบันคือการใช้วิธีที่เข้มงวดเพื่อประเมินว่าแนวทางการเรียนรู้ เป็นสื่อกลางในความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ใช้ตัวอย่างขนาดใหญ่ที่ดึงมาจากการศึกษาในวัยเด็กปฐมวัย-กลุ่มเด็กอนุบาล (ECLS-K) การวิเคราะห์สามชุดได้ดำเนินการโดยมุ่งเน้นไปที่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่แตกต่างกันสามประเภท (การมีส่วนร่วมที่บ้าน การมีส่วนร่วมในโรงเรียน และการสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียน) การวิเคราะห์ระบุว่า มีเพียงการมีส่วนร่วมในโรงเรียนและการสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียนเท่านั้นที่ส่งผลต่อการเรียน การอ่านของนักเรียน

อามิน และคณะ (Amin et al., 2021) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การทบทวนทฤษฎีความพึงพอใจในงานสำหรับมุมมองการศึกษาพิเศษ พบว่า ความพึงพอใจในงานสะท้อนถึงความรู้สึกเชิงบวกต่องานที่ทำในด้านการศึกษา จะเน้นไปที่ความพึงพอใจในงานของครู เพราะบทบาทหลักในการถ่ายทอดความรู้ในโรงเรียนคือครู แม้แต่ในด้านการศึกษาพิเศษ ความพึงพอใจในงานเป็นสิ่งสำคัญมากในการเพิ่มความรับผิดชอบของครูการศึกษาพิเศษ ตลอดจนสร้างแรงจูงใจให้ตนเองอุทิศตนเพื่อศาสนา เชื่อชาติ และประเทศชาติต่อไป

อนาสตาเซีย และปาปาเจียนนี (Anastasiou & Papagianni, 2020) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู และความเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรีซ พบว่า มุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในประเด็นด้านการศึกษา การตัดสินใจ หรือการสร้างการเชื่อมโยงและการสื่อสารระหว่างโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่น ครูแสดงความเห็นว่าภาระงานและทัศนคติของผู้ปกครองเป็นปัจจัยที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน ผู้ปกครองรู้สึกว่าเป็นมืออาชีพของครู การขาดการฝึกอบรมครูในเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และผู้ปกครองที่ลังเลที่จะพูดคุยกับครู ถือเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนเห็นด้วยกับผู้ปกครองและครูเกี่ยวกับ

อุปสรรคที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นมืออาชีพของครูและความล้าสมัยของผู้ปกครองในการพูดคุยกับครู ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมในโรงเรียนตรงกันข้ามกับมุมมองของครู ผู้บริหาร โรงเรียนแสดงความเต็มใจที่จะเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการประเมินของครูและโรงเรียน โรงเรียนควรมีการจัดประชุมครูกับผู้ปกครองเพื่อลดอุปสรรคและความเข้าใจผิด เพื่อการสื่อสารระหว่าง โรงเรียนและผู้ปกครอง เพิ่มผลลัพธ์เชิงบวกของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการโรงเรียน และความสำเร็จของนักเรียน

มันเดย์ (MONDAY, 2021) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การประเมินอย่างมีวิจรรย์ญาณของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการโรงเรียน พบว่า ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเติบโตและการพัฒนาของคนในชุมชน นอกเหนือจากผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวที่มีผลต่อการศึกษาของเด็กแล้ว ชุมชนก็มีส่วนรับผิดชอบในการศึกษาสำหรับนักเรียนด้วย การศึกษาสรุปได้ว่าโรงเรียนจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะโรงเรียนมักจะได้รับอิทธิพลจากมาตรฐานเศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาของเด็กๆ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข สรุปได้ว่า เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ผู้บริหาร ครูและผู้เกี่ยวข้อง จึงควรให้ความสนใจ ตระหนักในความรับผิดชอบต่อการดำเนินการ เพราะการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข เป็นเป้าหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนด โดยจะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในการระดมพลังแห่งความรัก พลังการเรียนรู้ พลังการมีส่วนร่วม และพลังการปฏิบัติ การใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถของผู้บริหาร เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ รวมถึงการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นและการนำแนวทางการดำเนินการมาสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง และจะช่วยให้การดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยใช้รูปแบบ Power of Love (3ร1ป) โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ในครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อไป